

ชื่อโครงการ	ระยะเวลา	ด้านที่เน้น
ตามหลักศาสนาอิสลาม ของคณะกรรมการมัสยิด บ้านบือโด ตำบลหนองแรต อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	30 มิถุนายน 2550	และบริหารจัดการ
ศึกษาแนวทางแปรรูปผลิตภัณฑ์และแสงเงาตลาด ของกลุ่มข้าวเกรียบปลาบ้านปูยุด ตำบลปูยุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	1 กรกฎาคม 2549 - 30 มิถุนายน 2550	พัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด
การปล่อยปู้ม้าในแนวปะการังเทียม เพื่อเพิ่มผลผลิตปู้ม้าในอ่าวไทย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปาตา ตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	1 มิถุนายน 2549 - 31 พฤษภาคม 2550	ทรัพยากร
การเลี้ยงสาหร่ายในคอกปูม้า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านกำปงบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	1 มิถุนายน 2549 - 31 พฤษภาคม 2550	พัฒนาผลิตภัณฑ์
ศึกษาพัฒนารูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาหีบหิม และแสงเงาตลาดของกลุ่มแม่บ้านตำบลหนองแรต อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	1 พฤษภาคม 2549 - 30 เมษายน 2550	พัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด
ศึกษาการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพจักสานใบเตย บ้านทุ่งนา ตำบลนาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี สู่ตลาด OTOP	1 เมษายน - 30 กันยายน 2549	พัฒนาผลิตภัณฑ์
การบริหารจัดการกลุ่มกระเช้าประดิษฐ์จากย่านเกววัลย์ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมีการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านบลูกายามู ตำบลละหาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี	1 เมษายน - 30 กันยายน 2549	บริหารจัดการ
ศึกษาการรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน เพื่อสร้างความสามัคคีของชุมชนบ้านค้อ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี	1 เมษายน - 30 กันยายน 2549	บริหารจัดการ
ศึกษาการพัฒนาอาชีพซ่อมเครื่องยนต์ กลุ่มเยาวชนบ้านโคกอัน ตำบลท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี	1 เมษายน - 30 กันยายน 2549	พัฒนาผลิตภัณฑ์
ศึกษาการรวมกลุ่มผู้ผลิตน้ำส้มจากตาลโตนดของชุมชน ตำบลสาบัน อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	1 เมษายน - 30 กันยายน 2549	บริหารจัดการ
ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะฝีมือการปักผ้าคลุมผมสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูยุด ตำบลปูยุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	1 กุมภาพันธ์ 2549 - 31 มกราคม 2550	พัฒนาผลิตภัณฑ์
ศึกษาพัฒนาและแสงเงาตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น โดยกลุ่มแม่บ้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรปูยุด บ้านรามง ตำบลปูยุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	1 ธันวาคม 2548 - 30 พฤศจิกายน 2549	พัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด
แนวทางการจัดสวัสดิการ การกำหนดค่าธรรมเนียม ที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทย ผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกกฎหมาย	1 ธันวาคม 2548 - 28 กุมภาพันธ์ 2550	บริหารจัดการ
ศึกษาวิถีชีวิตแรงงาน ผู้ประกอบการร้านอาหารไทยใน 5 รัฐของมาเลเซีย และเสริมสร้างกลไกความช่วยเหลือระหว่างแรงงานผู้ประกอบการร้านอาหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย	1 กรกฎาคม 2548 - 28 กันยายน 2549	บริหารจัดการ

ชื่อโครงการ	ระยะเวลา	ด้านที่เน้น
ศึกษารูปแบบการพัฒนาไรตึกรอบสมุนไพรรักษาสุขภาพ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและโภชนาการด้านวิทยาศาสตร์ การอาหารของกลุ่มสตรีปยุต	1 พฤษภาคม 2548 - 30 เมษายน 2549	พัฒนาผลิตภัณฑ์
การจัดทำฐานข้อมูลและข้อเสนอยุทธศาสตร์เบื้องต้นในการพัฒนาการผลิตผ้าคลุมผสมสตรีและกลุ่มกะปิเยาะห์ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	1 พฤศจิกายน 2547 - 31 ตุลาคม 2548	บริหารจัดการ
การศึกษาและพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่อาศัยทักษะการปักเย็บ โดยกลุ่มแม่บ้านยูงเต๋วอ ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส	1 มิถุนายน 2547 - 31 พฤษภาคม 2548	พัฒนาผลิตภัณฑ์
การเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ระบบการค้าชายแดนไทย – มาเลเซีย และศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา การค้าปลากะพงเบื้องต้น ด้วยกระบวนการกลุ่ม กรณีการค้าปลากะพงขาว ตำบลหนองแรต อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	1 กันยายน 2547 - 31 สิงหาคม 2548	การตลาด
การศึกษาแนวทางการแสวงหาตลาดภายในประเทศ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยการบริหารจัดการ อย่างมีส่วนร่วม ของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าคลุมผสมสตรีมุสลิมต้นหยงลิ้มอ บ้านสระมาลา ตำบลคลองมาเนิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	1 พฤษภาคม - 30 ตุลาคม 2547	บูรณาการ
การศึกษากระบวนการรวมกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อย เพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วม ของผู้ผลิตกะปิเยาะห์ ในตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	1 มีนาคม - 30 กันยายน 2547	บูรณาการ
การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการผลิตน้ำบูดู โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลปะเสยะวอ ตำบลบางเก่า และตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี	1 กรกฎาคม 2546 - 30 มิถุนายน 2547	พัฒนาผลิตภัณฑ์
การจัดตั้งตลาดนัดฟรีเดย์ ไทย - มาเลย์ (Thai - Malay Freeday Market) อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส	1 กันยายน 2545 - 30 มิถุนายน 2546	การตลาด
การศึกษาและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากผลหลุมพี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปลักปลา ตำบลโมเซิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส	1 กันยายน 2545 - 31 ธันวาคม 2545	พัฒนาผลิตภัณฑ์
การศึกษาเกี่ยวกับอัตราการขาดทุนการผ้ากระสอบ และหาทางเลือก ในการจัดตั้งตลาดนัดผ้ากระสอบ ที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส	1 พฤศจิกายน 2544 - 31 มีนาคม 2544	การตลาด
รูปแบบการจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ กรณีบ้านราบอ ตำบลปิตุมดีอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี	ตุลาคม 2545 - 31 กรกฎาคม 2546	บริหารจัดการ

การกำหนดพื้นที่โครงการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการพิจารณาอนุมัติงบประมาณในการดำเนินโครงการวิจัย เชิงพื้นที่แล้ว พบว่า โครงการวิจัยเน้นการสนับสนุนการปฏิบัติงานในจังหวัดปัตตานี เป็นหลัก และมีพื้นที่จังหวัดนราธิวาสเป็นพื้นที่รอง ทั้งนี้เนื่องจากความคุ้นเคยกับสภาพพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ สกว. และการที่พื้นที่ดังกล่าวมีบุคคลทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลทั่วไปที่มีความคุ้นเคยกับทีมงาน

เป็นผู้ดำเนินโครงการ ดังนั้นจะสังเกตได้ว่า ในส่วนของจังหวัดปัตตานีนั้น พื้นที่อำเภอยะหริ่งและอำเภอเมือง มีจำนวนโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมากที่สุด คือ อำเภอละ 8 โครงการ ซึ่งนับได้ว่าเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของโครงการที่ได้รับอนุมัติทั้งหมด ในขณะที่การปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส เกือบทั้งหมดเลือกดำเนินการในพื้นที่อำเภอดากโบ มีเพียง 2 โครงการที่ดำเนินงานในจังหวัดยะลา ซึ่งทั้งสองโครงการมีพื้นที่ปฏิบัติงานในเขตอำเภอรามัน อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่า สกว. ได้สนับสนุนการทำโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนจำนวน 3 โครงการด้วยกัน คือ โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการ การกำหนดค่าธรรมเนียม ที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทย ผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกกฎหมาย โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิถีชีวิตแรงงาน ผู้ประกอบการร้านอาหารไทยใน 5 รัฐของมาเลเซีย และเสริมสร้างกลไกความช่วยเหลือระหว่างแรงงาน ผู้ประกอบการร้านอาหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย และโครงการวิจัย เรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลและข้อเสนอยุทธศาสตร์เบื้องต้นในการพัฒนากลุ่มผลิตผ้าคลุมผมสตรีและกลุ่มกะปิเยาะห์ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตารางที่ 3 พื้นที่ดำเนินโครงการวิจัยจำแนกตามอำเภอต่างๆ

จังหวัด	อำเภอ	จำนวนโครงการ	ร้อยละ
นราธิวาส	ดากโบ	7	18.4
	เมือง	1	2.6
ปัตตานี	เมือง	8	21.1
	ยะหริ่ง	8	21.1
	สายบุรี	1	2.6
	โคกโพธิ์	2	5.3
	ปะนาเระ	1	2.6
	แม่ลาน	1	2.6
	ยะรัง	1	2.6
ยะลา	รามัน	2	5.3
	อื่นๆ	3	7.9

บทที่ 4

การวิเคราะห์โครงการวิจัยตัวอย่างจำนวน 6 โครงการ

ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงการจำนวน 6 โครงการที่ได้คัดเลือกมาจากโครงการด้านเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 38 โครงการ ประกอบด้วย โครงการแนวทางการบริหารจัดการผลผลิตเกลือ โดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตเกลือ ในตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาไรตึกรอบสมุนไพรรักษาสุขภาพ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและโภชนาการด้านวิทยาศาสตร์ การอาหารของกลุ่มสตรีปยุต โครงการศึกษาการบริหารจัดการส่งออกกะปิเยาะห์เพื่อจำหน่ายในประเทศซาอุดีอาระเบีย ของกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์และเครื่องแต่งกายมุสลิม ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โครงการ ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะฝีมือการปักผ้าคลุมผมสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปยุต ตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โครงการการศึกษาแนวทางการแสวงหาตลาดภายในประเทศ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยการบริหารจัดการ อย่างมีส่วนร่วม ของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมตันหยงลิ้มอ บ้านสะพานมาลา ตำบลคลองมาโนง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และโครงการรูปแบบการจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ กรณีบ้านราบอ ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

รายละเอียดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์มีดังต่อไปนี้

1. โครงการแนวทางการบริหารจัดการผลผลิตเกลือโดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตเกลือในตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.1 สารจากโครงการวิจัย

โครงการวิจัยเกิดขึ้นมา สืบเนื่องจากการที่ประชากรในตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนาเกลือ โดยในอดีตตำบลตันหยงลูโละเคยเป็นแหล่งการทำนาเกลือที่สร้างรายได้หลักแก่ชุมชนในตำบลอย่างมาก เนื่องจากมีรสชาติที่กลมกล่อมอร่อย โดยผลิตเกลือเป็นสินค้าส่งออกไปถึงจังหวัดสตูล รวมทั้งประเทศมาเลเซีย ผลผลิตเกลือในปัจจุบันของ ตำบลตันหยงลูโละ มีจำนวนผู้ผลิต 38 ราย คิดพื้นที่ทั้งสิ้น 228 ไร่ ในพื้นที่ หมู่ที่ 2 ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปัจจุบันการบริโภคเกลือ ใช้เกลือเม็ด มีทั้งระดับในเชิงพาณิชย์และใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น หมักปลาทำบูดู ใส่ในน้ำแข็งเพื่อหล่อเย็นในกรรมวิธีของไอศกรีม กะปิ ฯลฯ บทเรียนที่ผ่านมาจากเดิมที่ผู้ผลิตเกลือ ไม่ได้มีการรวมกลุ่ม ต่างคนต่างขาย ซึ่งการค้าขายกับนายทุนจะใช้ระบบเงินเชื่อ ไว้วางใจกัน ภายหลังเมื่อมีการข้อโกงเกิดขึ้น เกลือที่ส่งไปไม่ได้เงินกลับมา ผู้ผลิตเกลือหลายรายถูกโกง จากการพูดคุยในกลุ่มเล็กๆ ได้ร่วมหาทางออกโดยการซื้อขายแต่ละครั้งให้มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้ง จากจุดนี้เองจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพบปะสนทนาถึงปัญหาต่างๆ อย่างเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น แม้ความคิดในการรวมกลุ่มของผู้ผลิตเกลือ มีมาอย่างต่อเนื่อง แต่การปฏิบัติทำได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากขาดผู้ดำเนินการหลัก ไม่มีการหนุนเสริมกระบวนการรวมกลุ่มอย่างจริงจัง ส่วนราชการที่เข้ามาสัมพันธ์ก็เป็นลักษณะฉาบฉวย ไม่ได้ลงลึกถึงปัญหาคนที่ผู้ผลิตเกลือ ว่าจะอยู่รอดได้อย่างไร ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดตลาดราคาของผู้ผลิตเกลือในตำบลตันหยงลูโละ จึงมีกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยจำนวนหนึ่งที่เห็นความสำคัญและมีแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาโดยการรวมกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยในตำบลตันหยงลูโละ เพื่อนำร่องในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียว ทั้งยังจะก่อให้เกิดอำนาจในการต่อรองราคาที่เป็นธรรม ยกกระดับมาตรฐานการผลิตที่มีคุณภาพ ช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กลุ่มดังกล่าวได้ร่วมปรึกษารื้อกับเจ้าหน้าที่ของ สกว. เพื่อจัดทำโครงการวิจัยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ของ สกว. และมีตัวแทนชุมชนเป็นผู้ร่วมโครงการ

โครงการนี้มีคำถามวิจัยที่ได้จากการประมวลโดยนักวิจัย คือ ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการผลผลิตเกลือ โดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตเกลือ ในตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ทำได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วย (1) ศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ และขั้นตอนการทำนาเกลือของกลุ่มผลิตเกลือตำบลตันหยงลูโละ (2) ศึกษาต้นทุน

ตลาด และราคาเกลือ ทั้งในประเทศและในประเทศมาเลเซีย (3) เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกลือเพื่อสุขภาพจากภูมิปัญญาของชุมชนที่ตรงกับความต้องการของตลาด ทั้งในประเทศและในประเทศมาเลเซีย และ (4) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตเกลือ ในตำบลตันหยงลูโละ

กำหนดพื้นที่ดำเนินโครงการ หมู่ที่ 2 ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใช้ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 10 เดือน ตั้งแต่พฤษภาคม 2550 – กุมภาพันธ์ 2551 มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

1. เตรียมความพร้อมของทีมวิจัย บทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการโครงการ
2. ประชุมสรุปผลการวิจัยเดือนละ 2 ครั้ง
3. รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของการทำนาเกลือ กระบวนการผลิต โดยใช้วิธีการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 จัดเวทีพูดคุยกับ ผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ทบทวนเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา พัฒนาการของการทำนาเกลือในพื้นที่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

3.2 รวบรวมข้อมูล ขั้นตอน กระบวนการทำนาเกลือจากกลุ่มผู้ผลิตเกลือ

3.3 จัดเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับกระบวนการผลิต วิธีการจัดการของกลุ่มผู้ผลิตเกลือ รวมทั้งปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกับกลุ่มผู้ผลิตเกลือและผู้บริโภคเกลือ

4. จัดทำรายงานความก้าวหน้า

5. รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับราคาและพัฒนาการทางการตลาดเกลือ โดยใช้วิธีการดำเนินงานดังนี้

5.1 รวบรวมข้อมูลต้นทุนทำนาเกลือ ราคาเกลือ มูลค่าที่เพิ่มขึ้น และระบบการจัดการกลุ่มตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภค จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

5.2 รวบรวมข้อมูลพัฒนาการทางการตลาดเกลือ ราคาเกลือจากตำบลตันหยงลูโละในตลาด ทั้งในประเทศและในประเทศมาเลเซียจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

5.3 จัดเวทีสรุปองค์ความรู้ราคา การตลาดเกลือ และระบบการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตเกลือ ร่วมกันของนักวิจัย ผู้ผลิต ผู้บริโภคและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

6. ศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าเกลือ และการบริหารจัดการกลุ่มกับผลผลิต โดยใช้วิธีการดำเนินงานดังนี้

6.1 ศึกษาข้อมูลพัฒนาการของชุมชนในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกลือรูปแบบต่างๆ และระบบการจัดการกลุ่มผู้ผลิตเกลือ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานจำนวน 4 ข้อ ได้ผลดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

วัตถุประสงค์	การบรรลุวัตถุประสงค์
1. ศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ และขั้นตอนการทำงาน เกือบของกลุ่มผลิตเกลือตำบลตันหยงลูโละ	บรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้มากที่สุด
2. ศึกษาต้นทุน ตลาด และราคาเกลือ ทั้งในประเทศและในประเทศมาเลเซีย	ไม่เด่นชัด
3. เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกลือเพื่อสุขภาพ จากภูมิปัญญาของชุมชนที่ตรงกับความต้องการของตลาด ทั้งในประเทศและในประเทศมาเลเซีย	ชาวบ้านได้รับความรู้แต่ไม่มั่นใจว่าจะดำเนินการได้จริง
4. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตเกลือ ในตำบลตันหยงลูโละ	ไม่ชัดเจน แม้จะมีแนวทางว่าต้องมีการรวมกลุ่ม แต่ไม่มีกลุ่มและกิจกรรมของกลุ่มที่เป็นรูปธรรม

บทบาทและหน้าที่ของโครงการ

โครงการวิจัยนี้กำหนดบทบาทในการปฏิบัติงานภายในชุมชนดังต่อไปนี้ คือ

1. แสวงหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการ โดยนักวิจัยในโครงการนี้อาศัยความคุ้นเคยกับพื้นที่ในการเลือกพื้นที่และสมาชิกที่มาร่วมทำวิจัย
2. รวมกลุ่มประชาชนที่ประกอบอาชีพการทำนาเกลือในพื้นที่บ้านตันหยงลูโละ เพื่อร่วมกันปรึกษาหารือกำหนดโจทย์ ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง แนวทางในการพัฒนาโครงการ เขียนและนำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณ
3. หัวหน้าโครงการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของ สกว. ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ และขั้นตอนการทำงานเกลือในพื้นที่ตำบลตันหยงลูโละ
4. ประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่ปรึกษาโครงการ วิทยากรในการฝึกอบรมและให้ความรู้
5. สนับสนุนงบประมาณเป็นค่าวัสดุและค่าใช้สอย

บทเรียนและประสบการณ์

บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานในโครงการนี้ สามารถประมวล
ออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้ คือ

ด้านการสร้างกลุ่มวิจัย

โครงการใช้แนวทางในการสร้าง และพัฒนามกลุ่มวิจัยในพื้นที่โดยใช้เงื่อนไขต่างๆ
ดังต่อไปนี้

1. การที่โครงการนี้มีการกำหนดโจทย์วิจัยที่ชัดเจน ตรงกับปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ คือ
ปัญหาเรื่องคุณภาพและราคาของเกลือ ทำให้สมาชิกให้ความสนใจมากพอสมควร แม้ว่าไม่มั่นใจ
ว่าจะสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ก็ตาม
2. หัวหน้าโครงการวิจัยจาก สกว. เป็นผู้ที่มีญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ในชุมชน และรู้จักพื้นที่
โครงการวิจัยพอสมควรก่อนทำโครงการ และสามารถสื่อสารกับชาวบ้านในภาษามลายูถิ่นได้ดี ทำ
ให้การอธิบายเพื่อให้สมาชิกในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการเข้าใจเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ
โครงการได้ง่ายขึ้น แม้ว่ากลุ่มดังกล่าวไม่เคยมีการรวมตัวกันมาก่อนก็ตาม

ด้านการสร้างองค์ความรู้

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้ พบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมได้รับ
องค์ความรู้ทางด้านการวิจัย ประวัติการผลิตเกลือ รูปแบบการผลิตเกลือในพื้นที่ต่างๆ การผลิต
เกลือให้มีคุณภาพสูง การเพิ่มมูลค่าให้แก่เกลือ ปัญหาอุปสรรคในการผลิตเกลือ และแนวทางใน
การแก้ไขปัญหาการค้าเกลือตกต่ำ เป็นต้น

ด้านการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่น

ในการดำเนินงานของโครงการวิจัยนี้ มีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจาก
หน่วยงานต่างๆดังต่อไปนี้ คือ

1. โครงการวิจัยได้ขอความร่วมมือกับคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ ในการสนับสนุนนักวิชาการเพื่อให้ความรู้พื้นฐานและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เกลือ
ในรูปแบบต่างๆ
2. โครงการได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลตันหยงลูโละ ในการใช้
อาคารสถานที่ในบางครั้งสำหรับใช้ในการประชุมและฝึกอบรมสมาชิก
3. โรงเรียนบ้านตันหยงลูโละ ได้นำเอาโมเดลนาเกลือที่ทีมวิจัยประดิษฐ์ขึ้นไปตั้งแสดงไว้
ในโรงเรียนสำหรับใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนต่อไป

ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

โครงการวิจัยในระยะนี้ ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแต่ประการใด เนื่องจากสมาชิกไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจได้จริง แต่สมาชิกได้รับความรู้ที่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบและมาตรฐานการผลิต พร้อมทั้งเล็งเห็นถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มพลังต่อรองทางการตลาดในยามที่ราคาเกลือตกต่ำ

ด้านความยั่งยืนและการต่อยอด

ความยั่งยืนและการต่อยอด นับว่าเป็นจุดอ่อนที่สุดของโครงการวิจัยนี้ เนื่องจากไม่มีกิจกรรมการต่อยอดใดๆภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ ทั้งๆที่กลุ่มมีความพร้อมในระดับหนึ่งที่จะพัฒนาร่วมกันต่อไป ซึ่งมูลเหตุนี้อาจส่งผลทำให้กลุ่มเกิดทัศนคติที่ไม่ดีนักหากจะมีกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวอีกในอนาคตได้ เนื่องจากกลุ่มมีความรู้ว่าการดำเนินงานยังไม่ถึงจุดสิ้นสุด ดังนั้นการเรียนรู้จากโครงการวิจัยชิ้นนี้ คือ การต่อยอดกิจกรรมที่ได้วางรากฐานไว้และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาได้นั้นเป็นสิ่งที่นักวิจัยจะต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก มากกว่าที่จะพัฒนาโครงการใหม่ในพื้นที่แห่งใหม่ ที่เน้นการขยายพื้นที่ปฏิบัติงาน แทนที่จะพิจารณาถึงการทำงานแนวตั้งเพื่อต่อยอดหรือเจาะลึกในพื้นที่หรือโครงการที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาจริงๆ ต่อไปได้ ดังเช่นกรณีของโครงการการผลิตเกลือที่ต้นหยงลูโละ

การวิเคราะห์ระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการ

โครงการนี้เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ถือว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และชุมชนเกิดการเรียนรู้จากการทำวิจัย แม้ว่าผลประโยชน์ที่ได้รับทางด้านอื่นๆ โดยเฉพาะด้านการแก้ไขปัญหาการผลิตและการตลาดของชุมชนมีไม่มากนักก็ตาม อย่างไรก็ตามเนื่องจากโครงการนี้มุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มผู้มีอาชีพทำนาเกลือซึ่งมีจำนวนอยู่ไม่มากนัก สมาชิกจึงจำกัดเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพดังกล่าวเป็นหลัก

การได้รับผลประโยชน์จากโครงการ

สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการได้มีโอกาสเรียนรู้วิธีการทำวิจัยเบื้องต้น ได้รับความรู้ทางวิชาการโดยเฉพาะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการกลุ่ม แต่ไม่มีความมั่นใจว่าจะ

สามารถดำเนินการได้จริง และไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนประโยชน์ทางด้านอื่นๆที่เป็น
รูปธรรมนั้นยังไม่ปรากฏในปัจจุบัน

การสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการ

การที่โครงการวิจัยไม่ได้ดำเนินการต่อเนื่องจนสิ้นสุดกระบวนการ โดยเฉพาะการต่อ
โครงการเป็นระยะที่ ซึ่งทำให้แนวคิดและวิธีการแก้ไขปัญหาค้างคาอยู่ที่ค้นพบจากการทำวิจัยไม่
สามารถนำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความท้อถอย และเริ่มไม่มีความเชื่อมั่น
ว่าการวิจัยในลักษณะเช่นนี้จะช่วยพัฒนากลุ่มชาวบ้านจริงหรือไม่ หากมีหน่วยงานใหม่เข้ามา
ดำเนินการเรื่องเดียวกันในอนาคต ความเชื่อมั่น ศรัทธาที่มีต่อกิจการดังกล่าวอาจจะลดลงได้

ปัญหาและอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ผลทางด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการเพื่อให้ประสบ
ความสำเร็จนั้น พบว่ามีประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขดังต่อไปนี้ คือ

1. ผู้นำกลุ่มมีความรู้ทางด้านสามัญน้อย และไม่มีประสบการณ์ทางด้านการบริหาร
จัดการกลุ่ม ส่วนใหญ่ทำการผลิตโดยใช้วิธีดั้งเดิม และผลผลิตเหลือถูกกำหนดราคาขายโดยพ่อค้า
คนกลาง
2. สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นใจว่าความรู้ที่ได้รับจากวิทยากรที่โครงการวิจัยจัดหา
มาให้สามารถที่จะนำมาใช้ได้จริงในพื้นที่บ้านต้นหยงลูโละหรือไม่ เนื่องจากสภาพต่างๆที่แตกต่างกัน
3. การขาดความต่อเนื่องของการทำวิจัย เนื่องจากไม่มีงานวิจัยระยะที่ 2 ที่จะสานงานต่อ
ยอดจากงานเดิมที่ได้ทำมา ทั้งๆที่ผลการทำวิจัยในระยะที่ 1 ได้กำหนดแนวทางค่อนข้างจะชัดเจน
ว่าควรจะทำอะไรต่อไป อีกทั้งสมาชิกในพื้นที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาไปด้วยกัน

แนวทางการพัฒนา

จากการวิเคราะห์การปฏิบัติงานในระดับโครงการ พบว่าโครงการนี้สามารถพัฒนาต่อไป
ได้หากมีการพัฒนาและปรับปรุงทางด้านต่างๆต่อไปนี้

1. กลุ่มชาวบ้านที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่มีการศึกษาทางด้านสามัญต่ำ การนำเอาเทคนิค
ขั้นสูงมาอธิบายนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างช้าๆ พร้อมกับวิเคราะห์ให้ผู้เข้าร่วม
กิจกรรมตลอดเวลา อีกทั้งการนำไปสู่การปฏิบัติงานจริงจะทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจได้ง่ายขึ้น
2. แนวทางการเน้นรูปแบบข้อเสนอโครงการวิจัย และรายงานการวิจัยโดยใช้โครงร่าง
รายงานการวิจัยมาตรฐานนั้น ก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากต่อชาวบ้าน และอาจจะส่งผลทำให้เกิด
อาการท้อถอยได้ ดังนั้นการใช้ที่ปรึกษาหรือเจ้าหน้าที่จาก สกว. ช่วยในการจัดทำรายงานวิจัยหรือ

อำนวยความสะดวกในงานด้านธุรการทั้งหมดให้ จะเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาประการหนึ่ง และสามารถที่จะใช้ปราชญ์ในชุมชนที่มีปัญหาทั้งการพูด การเขียนและการอ่านภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เนื่องจากได้มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการบ้างแล้ว แต่การพัฒนาต่อยอดได้ขาดช่วงไป ทำให้ไม่ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายควรดำเนินการต่อไป โดยอาจมีขั้นตอนต่างๆดังนี้ คือ การศึกษาดูงานเพื่อให้เห็นสภาพการพัฒนาเทคนิคในการทำนาเกลือจากพื้นที่จริงที่จังหวัดเพชรบุรี

4. เมื่อได้มีการศึกษาจากพื้นที่จริงแล้ว ให้ผลักดันเพื่อนำความรู้ที่ได้รับดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด เนื่องจากว่าการบรรยายและอธิบายโดยไม่เห็นสภาพจริง ทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้ไม่ชัดเจนเท่าการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จจริง

5. การสนับสนุนการบริหารจัดการโดยการรวมกลุ่มผู้ผลิตเกลือเพื่อเพิ่มความสามารถในการต่อรองทางการตลาด กล่าวคือ การจัดหากองทุนที่มาจากความร่วมมือของสมาชิกและการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เพื่อเป็นทุนสำรองในการจัดซื้อเกลือจากสมาชิกในอัตราราคาประกัน ในช่วงที่ราคาเกลือตกต่ำ และทยอยขายเมื่อเกลือมีราคาสูงขึ้น

6. การนำเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพัฒนาต่อยอดในการดำเนินงาน เช่น การทัศนศึกษาดูงาน และการจัดตั้งกองทุนเกลือของชุมชน

2 โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาไรตึกรอบสมุนไพรรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน และโภชนาการด้านวิทยาศาสตร์การอาหารของกลุ่มสตรีปยุต ตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2.1 สารจากโครงการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง "ศึกษารูปแบบการพัฒนาไรตึกรอบสมุนไพรรักษาสุขภาพ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและโภชนาการด้านวิทยาศาสตร์การอาหารของกลุ่มสตรีปยุต ตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี" เป็นการร่วมกับระหว่างชาวบ้านในฐานะสมาชิกกลุ่มสตรีปยุต บุคลากรของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองปัตตานี และอาจารย์กัณหา การะณา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ เพื่อทดลองการแก้ปัญหาไรตึกรอบที่มึนน้ำมัน โดยตั้งสมมติฐานว่าอาจเกิดจากตัวแปร 3 ตัวแปร คือ ชนิดของแป้งที่ใช้ สมุนไพรรักษาในเนื้อแป้ง และกรรมวิธีในการทอด ทีมวิจัยได้สรุปลักษณะของกลุ่มสตรีปยุตเพื่อจัดทำบรรจกณฑ์ได้แล้ว คือ "มัสยิดกำปงฮาว หรือมัสยิดกำปงอาโห" ตั้งอยู่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เนื่องจากเป็นมัสยิดในสถาปัตยกรรมแบบ ตรงกับชื่อในภาษามลายูถิ่นของไรตึกรอบที่เรียกว่า "กแลแปะยาวอ" โดยคำว่า "ยาวอ" หมายถึง "ขวา" พร้อมกับค้นหาประวัติความเป็นมาของมัสยิดกำปงฮาวที่ยืนยาวกว่า 400 ปี มาพิมพ์ลงบนบรรจกณฑ์เพื่อให้ความรู้กับผู้บริโภคไปด้วย

โครงการนี้มีคำถามวิจัยที่ได้จากการประมวลโดยนักวิจัย คือ กลุ่มสตรีปยุตจะมีวิธีผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิม เข้ากับหลักวิทยาการสมัยใหม่ด้านวิทยาศาสตร์การอาหาร เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ไรตึกรอบไปสู่มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วย (1) เพื่อให้ไรตึกรอบมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค (2) เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งไรตึกรอบในฐานะขนมพื้นเมืองของปัตตานี และ (3) เพื่อสร้างการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและนักวิชาการผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไรตึกรอบ

โดยกำหนดพื้นที่ดำเนินการใน ตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

1. เตรียมความพร้อมของทีมวิจัย บทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการโครงการ
2. ประชุมสรุปผลการวิจัยเดือนละ 2 ครั้ง
3. รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับไรตึกรอบ โดยแลกเปลี่ยนกับกลุ่มผลิตขนมบ้านท่า

มาลัย อำเภอละงู จังหวัดสตูล

4. เรียนรู้ด้านการผลิตและบรรจุภัณฑ์โรตีกอบรอบร่วมนักวิชาการ
5. ทดลองจำหน่ายและพัฒนาผลิตภัณฑ์โรตีกอบตามคำแนะนำของผู้บริโภค
6. นำผลิตภัณฑ์โรตีกอบซึ่งได้รับการยอมรับจากการทดลองจำหน่าย ขึ้นทะเบียนรับรองมาตรฐาน เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ฯลฯ
7. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์
8. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลการดำเนินการที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า ได้มีการสรุปประเด็นปัญหาออกเป็น 6 ประเด็นด้วยกัน พร้อมกับการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังนี้ คือ

ประเด็นปัญหา	แนวทางแก้ไขตามความคิดของกลุ่ม
1. การตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย	1. ขยายตลาดภายในตัวเมือง เพราะตอนนี้ตลาดในปยุต ขนมหันที่รู้จักกันหมดแล้ว ต้องการขยายตลาดให้กว้างขึ้นอีก
2. สถานที่ประกอบการ (สถานที่ทำขนม) ส่งผลต่อการขอ อย. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน	2. แบ่งเป็นทีมศึกษาแต่ละปัญหา หรือทำพร้อมๆ กัน โดยเลือกปัญหาที่ต้องการทำว่าสิ่งไหนจำเป็นต้องแก้ไขเป็นอันดับแรก
3. มาตรฐานของรสชาติ ขนาด รูปทรง ของขนม	3. การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพราะจะของ่ายกว่า อย.
4. การเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ไว้ได้ไม่นาน	4. การเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ไว้ให้นาน
5. การบรรจุภัณฑ์	5. หาแหล่งเรียนรู้ เช่น หาหน่วยงานที่สามารถช่วยกลุ่มในการออกแบบ การบรรจุภัณฑ์
6. การขนส่งผลิตภัณฑ์	6. หาวิธีขนส่งสินค้า เช่น จ้างรถประจำในการขนส่งขนม

โดยมีผลการศึกษาในประเด็นต่างๆที่น่าสนใจดังนี้ คือ

1. การทดลองผลิตโรตีกอบด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและวิทยาศาสตร์การอาหารตลอดระยะเวลาการดำเนินงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักวิชาการด้านวิทยาศาสตร์การอาหารและโภชนาการ (อาจารย์กัณหา กระณะนา) คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ทำการทดลองรวมทั้งสิ้น 14 การทดลอง
2. การรักษาสถานภาพขนมพื้นเมืองโรตีกอบด้วยการดัดแปลงผลิตภัณฑ์อย่างร่วมสมัย

จากการลองผิดลองถูกของทีมวิจัยในการคิดค้นสูตรผสมของแป้งได้อย่างลงตัว ลดการใช้น้ำมันลงได้อย่างน่าพอใจ ไม่มีกลิ่นหืนจากน้ำมันแม้จะผ่านไป 3 สัปดาห์แล้วก็ตาม ทีมวิจัยจึงได้พยายามรักษาโรตีกกรอบซึ่งเป็นขนมพื้นเมืองให้เป็นที่รู้จักของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่นับวันจะรู้จักโรตีกกรอบน้อยลงทุกที ด้วยการดัดแปลงรูปลักษณะใหม่ใน 2 เรื่อง คือ (1) ลดขนาดโรตีกกรอบจากเดิมให้เป็นชิ้นพอคำ (2) ปรับปรุงรสชาติใหม่ๆ ตามสมณินิยมที่ผู้คนห่วงใยสุขภาพกันมากขึ้น จนได้รสชาติของโรตีกกรอบนอกเหนือจากรสดั้งเดิมเพิ่มขึ้นถึง 5 รสชาติดังนี้

3. ความพึงพอใจของผู้บริโภคโรตีกกรอบรสชาติต่างๆ

ทีมวิจัยได้นำโรตีกกรอบทั้ง 6 รสชาติ คือ (1) รสดั้งเดิม (2) รสชาเขียว (3) รสดอกคำฝอย (4) รสกระเจี๊ยบ (5) รสชিং และ (6) รสเงาะขาว มาให้ผู้บริโภคจำนวน 10 คน ได้ชิมเพื่อวัดความพึงพอใจและรับฟังข้อเสนอแนะสำหรับเป็นข้อมูลประกอบในการปรับปรุงโรตีกกรอบ

รายชื่อผู้บริโภคที่กรุณาช่วยวัดผลความพอใจ

4. การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์

ทีมวิจัยได้ส่งโรตีกกรอบ 2 รสชาติ คือ โรตีกกรอบรสดั้งเดิม และโรตีกกรอบรสชาเขียว ให้กับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี ผลจากการตรวจสอบพบว่าได้มาตรฐานไม่มีสารปนเปื้อน จนได้รับใบรับรองเพื่ออนุญาตให้โรตีกกรอบทั้งสองรสชาติดังกล่าวสามารถแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานหมายเลข มผช.503/2547 และใช้ได้ต่อเนื่องไปจนถึงวันที่ 26 ธันวาคม 2552 ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค โดยทีมวิจัยจะดำเนินคิดค้นฉลากบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดการด้านการตลาดต่อไป

5. การเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและนักวิชาการผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์โรตีกกรอบ

โครงการวิจัยเรื่อง "ศึกษารูปแบบการพัฒนาโรตีกกรอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและโภชนาการด้านวิทยาศาสตร์การอาหารของกลุ่มสตรีปยูด ตำบลปยูด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี" เป็นการร่วมกับระหว่างชาวบ้านในฐานะสมาชิกกลุ่มสตรีปยูด บุคลากรของศูนย์บริการการศึกษาของโรงเรียนอำเภอเมืองปัตตานี และอาจารย์กัณหา กระระณา อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์การอาหารและโภชนาการ ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ เพื่อทดลองการแก้ปัญหาโรตีกกรอบที่อมน้ำมัน โดยตั้งสมมติฐานว่าอาจเกิดจากตัวแปร 3 ตัวแปร คือ ชนิดของแป้งที่ใช้ สมุนไพรที่ผสมในเนื้อแป้ง และกรรมวิธีในการทอด

6. การต่อยอดในงานพัฒนาของกลุ่มสตรีปยูด

ทีมวิจัยได้สรุปลักษณะของกลุ่มสตรีปยูดเพื่อจัดทำบรรจุภัณฑ์ได้แล้ว คือ "มัสยิดกำปงฮาว หรือมัสยิดกำปงอาโห" ตั้งอยู่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เนื่องจากเป็นมัสยิดในสถาปัตยกรรมแบบชวา ตรงกับชื่อในภาษามลายูถิ่นของโรตีกกรอบที่เรียกว่า "กแลแปะยาวอ" โดย

คำว่า “ยาวอ” หมายถึง “ขวา” พร้อมกับค้นหาประวัติความเป็นมาของมัสยิดกำแพงฮาวที่ยืนยาวกว่า 400 ปีมาพิมพ์ลงบนบรรจุภัณฑ์เพื่อให้ความรู้กับผู้บริโภคไปด้วย

2.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานจำนวน 2 ข้อ ได้ผลดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

วัตถุประสงค์	การบรรลุผลสำเร็จ
1. เพื่อให้โรตีกกรอบมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค	ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งโรตีกกรอบในฐานะขนมพื้นเมืองของปัตตานี	ประสบความสำเร็จ
3. เพื่อสร้างการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและนักวิชาการผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์โรตีกกรอบ	ประสบความสำเร็จ

บทบาทและหน้าที่ของโครงการ

โครงการวิจัยนี้กำหนดบทบาทในการปฏิบัติงานภายในชุมชนดังต่อไปนี้ คือ

1. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อรวมกลุ่มชาวบ้านที่มีความสนใจพัฒนาผลิตภัณฑ์โรตีกกรอบเพื่อเป็นอาชีพเสริม โดยอาศัยฐานเดิมของชุมชนที่มีการผลิตโรตีกกรอบเพื่อการบริโภคและการค้าขายเล็กๆน้อยๆอยู่แล้ว

2. ร่วมกับสมาชิกในการยกร่างข้อเสนอโครงการ

3. ประสานงานวิทยากรจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อเป็นที่เล็งในการวิจัย

4. สนับสนุนงบประมาณเป็นค่าวัสดุและค่าใช้สอย

บทเรียนและประสบการณ์

บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานในโครงการนี้ สามารถประมวลออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้ คือ

ด้านการสร้างกลุ่มนักวิจัย

โครงการใช้แนวทางในการสร้าง และพัฒนากลุ่มวิจัยในพื้นที่โดยใช้เงื่อนไขต่างๆดังต่อไปนี้

1. สร้างกลุ่มวิจัยโดยผ่านเครือข่ายของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน ร่วมมือกับแกนนำแม่บ้านของชุมชนที่มีประสบการณ์การรวมกลุ่มอยู่บ้างและมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้

2. กลุ่มวิจัยได้กำหนดโจทย์จากต้นทุนและปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนในขณะนั้น คือ ไรตึกรอบที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมแต่ปัญหาเรื่องคุณภาพหากพัฒนาไปสู่การผลิตในปริมาณที่มากขึ้น และกลุ่มแม่บ้านจำนวน 20 ราย มีเวลาว่างคงเหลือหลังจากที่ปฏิบัติภารกิจประจำวันเสร็จสิ้น และต้องการมีอาชีพเสริมที่สามารถทำได้ในชุมชน

ด้านการสร้างองค์ความรู้

โครงการวิจัยนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสูตรไรตึกรอบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีรสชาติอร่อย เป็นที่ต้องการของตลาด สามารถเก็บรักษาได้นาน ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ด้านการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่น

โครงการวิจัยนี้ นับว่าเป็นอีกโครงการหนึ่งที่ผลสัมฤทธิ์จากโครงการวิจัยเกิดขึ้นมาจากการที่ สกว. ร่วมปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นจนสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนขึ้นมา โดยที่ สกว. ได้ร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน ในการดำเนินโครงการนี้มาตั้งแต่ในระยะเริ่มต้นของโครงการ โดยใช้กลไกและฐานต้นทุนเดิมที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนมีอยู่ในการรวมกลุ่มแกนนำและสมาชิกเพื่อผลักดันโครงการนี้ให้เป็นรูปธรรม นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานพัฒนาชุมชนและความมั่นคงของมนุษย์ในการจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์สำหรับใช้ในการฝึกอบรมในระยะแรก สำนักงานเกษตรและสหกรณ์สนับสนุนการจัดทะเบียนกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน และทำเครื่องหมายการค้า (โลโก้) ของกลุ่มขึ้น สำนักงานสหกรณ์ จัดฝึกอบรมแกนนำกลุ่มในการจัดทำบัญชีสำหรับการบริหารจัดการกลุ่ม ในขณะที่การพัฒนาด้านวิชาการนั้น การสนับสนุนจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในผลสัมฤทธิ์ของโครงการ จากการที่มีนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านด้านการพัฒนาอาหารที่พร้อมให้คำปรึกษาตลอดเวลา แม้แต่ในช่วงที่เสร็จสิ้นงานวิจัยแล้วก็ตาม และการใช้ห้องปฏิบัติการของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ

ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

โครงการวิจัยนี้ ได้วางพื้นฐานการผลิตผลิตภัณฑ์ที่สามารถก่อให้เกิดการสร้างงานและสามารถที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่กลุ่มได้อย่างเป็นรูปธรรมในช่วงเวลาต่อมา แม้ว่าจะมีมูลค่าไม่มากนักก็ตาม นอกจากนั้นแล้ว สืบเนื่องจากการรวมกลุ่มกันดังกล่าวโดยใช้การผลิตไรตึกรอบเป็น

เครื่องมือ ทำให้เกิดเป็นพลังสตรีที่มีบทบาทค่อนข้างสูงในชุมชน สามารถผลักดันกิจกรรมอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม

ด้านความยั่งยืนและการต่อยอด

หลังจากที่โครงการวิจัยเสร็จสิ้นลง กลุ่มนักวิจัยได้ดำเนินการต่อยอดการพัฒนาทั้งทางด้านการสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การจัดทำบรรจุภัณฑ์ การตลาด โดยการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสหกรณ์ เป็นต้น

เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว

เงื่อนไขที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จในขั้นตอนของการวิจัยและยังคงมีผลจากความสำเร็จจนถึงปัจจุบันประกอบด้วย

1. สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับกำนัน ทำให้การรวมกลุ่มเป็นไปอย่างง่ายดาย และสมาชิกพร้อมที่จะปฏิบัติตามการนำของแกนนำกลุ่ม
2. สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการรวมกลุ่มอยู่บ้าง และกำหนดโจทย์จากต้นทุนและปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนในขณะนั้น คือ โรคีกรอบที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมแต่ปัญหาเรื่องคุณภาพหากพัฒนาไปสู่การผลิตในปริมาณที่มากขึ้น และกลุ่มแม่บ้านจำนวน 20 ราย มีเวลาว่างคงเหลือหลังจากที่ปฏิบัติภารกิจประจำวันเสร็จสิ้น และต้องการมีอาชีพเสริมที่สามารถทำได้ในชุมชน
3. แกนนำกลุ่ม เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงในระดับปริญญาตรี มีความสามารถในการนำเสนอ การสื่อสาร และมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้กิจกรรมนี้สามารถเป็นที่พึ่งของสมาชิกอย่างแท้จริง
4. การสนับสนุนจากนักวิชาการจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พร้อมกับให้ห้องปฏิบัติการของคณะฯ ในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ ทำให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถทำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนในการดำเนินโครงการ

จากผลการวิเคราะห์ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนและการได้รับผลประโยชน์จากโครงการในระดับชุมชน พบว่า

1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนี้ค่อนข้างมาก แม้ว่ากลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลก็ตาม

2. การได้รับประโยชน์โดยตรงจะเกิดขึ้นเฉพาะกับสมาชิกที่มาร่วมทำขนม โดยมีการจัดสรรผลกำไรที่เกิดขึ้นจากเวลาในการปฏิบัติงานของสมาชิกแต่ละคน โดยไม่มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนโดยรวมแต่ประการใด

3. อย่างไรก็ตามชุมชนได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากโครงการดังกล่าวมาก โดยเฉพาะการรวมกลุ่มดังกล่าวได้สร้างพลังต่อรองของกลุ่มในชุมชนอย่างมาก กลายเป็นองค์กรแม่บ้านปุ๋ยมุขที่เข้มแข็ง ประสานงานกับกลุ่มผลิตผ้าคลุมผมสตรีปุ๋ยมุข ร่วมกันผลักดันการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพ การดูแลครอบครัว ผ่านการจัดฝึกอบรมและบรรยาย พร้อมกับมีส่วนร่วมผลักดันให้มีการใช้งบประมาณของรัฐ เช่น โครงการ SML ตามแนวทางที่กลุ่มนี้กำหนด

การสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการ

เนื่องจากกลุ่มที่เกิดขึ้นมีความใกล้ชิดกับกำนันเป็นอย่างมาก โดยมีภรรยาของกำนันเข้าร่วมเป็นสมาชิก ซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้สมาชิกที่สนับสนุนผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปัจจุบันมองว่าเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกำนัน และผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มนี้จะได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มที่ใกล้ชิดกำนันเท่านั้น

ปัญหาและอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ผลทางด้านปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น พบว่า การที่ประธานกลุ่มไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆจากกิจกรรม และกลุ่มมีความพึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ ทำให้แรงจูงใจที่จะนำพากลุ่มการผลิตกลุ่มนี้ให้ก้าวหน้าต่อไปมีอย่างจำกัด โดยเฉพาะในระยะยาว อีกทั้งการที่กลุ่มสนิทแนบแน่นกับกลุ่มของกำนันทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลมากนัก

แนวทางการพัฒนา

จากการวิเคราะห์การปฏิบัติงานในระดับโครงการ พบว่าโครงการนี้สามารถพัฒนาต่อไปได้หากมีการพัฒนาและปรับปรุงทางด้านต่างๆต่อไปนี้

1. มุ่งเน้นพัฒนาบรรพบุรุษที่สามารถรักษาลิขสิทธิ์ได้ในสภาพที่ไม่แตกหักเพื่อขยายตลาดของผลิตภัณฑ์
2. พัฒนาลิขสิทธิ์ตัวอื่นๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สินค้ามีความหลากหลายยิ่งขึ้น

3 โครงการศึกษากระบวนการรวมกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อย เพื่อสร้างความเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อยในตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

งบประมาณ 117,225 บาท

3.1 สรุปสาระสำคัญจากโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีความเป็นมาเนื่องจากกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์ที่ตำบลกะมิยอ ตั้งอยู่ใน อำเภอเมืองปัตตานี เมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว กะปิเยาะห์ที่ผลิตได้มีราคาสูงถึงกูดี้ (20 ใบ) ละ 900 บาท นับว่าเป็นอาชีพที่มีกำไรมาก สร้างแรงจูงใจให้คนกะมิยอเริ่มให้ความสนใจและหันมา ประกอบอาชีพเย็บกะปิเยาะห์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่ม มูลค่า เพียงไม่นานจากฐานการผลิตภายในครัวเรือนในหมู่เครือญาติ แต่ละคนต้องให้ฝีมือสร้าง งานฝีมือกันเองในทุกขั้นตอน ก็ได้กลายมาเป็นกลุ่มการผลิตที่แบ่งบทบาท แบบแยกส่วนตาม ความถนัดชัดเจนขึ้น จนนำมาประกอบเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ในภายหลัง ทำให้ผลผลิตกะปิเยาะห์ มีคุณภาพใกล้เคียงกันทุกใบ แถมยังผลิตได้รวดเร็วยิ่งขึ้น มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสินค้า กะปิเยาะห์ออกเป็น 3 ระดับ คือเกรดเอ บี และซีตามลำดับ ราคาจำหน่ายก็ลดหลั่นกันไปตาม ความประณีตของฝีมือและวัตถุดิบที่ใช้ผลิต

ในปี 2541 การผลิตกะปิเยาะห์มีแนวโน้มขยายมากขึ้น มีผู้ผลิตรายย่อยเพิ่มขึ้น ทำให้ พ่อค้าคนกลางมีโอกาสในการต่อรองคัดเลือกสินค้ามากขึ้น อำนาจในการกำหนดราคาโดยผู้ขาย ก็สูญเสียให้กับพ่อค้า คนกลางนับแต่นั้นมา กลไกกำหนดราคาที่เป็นธรรม จึงมีช่องโหว่ที่ขาดวิน ราคากะปิเยาะห์ลดลงมาเรื่อยๆ นอกจากจะถูกกดราคากะปิเยาะห์แล้ว ปัญหาที่หนักหนาสาหัสยิ่ง กว่า คือการลงทุน ลงแรง ผลิตกะปิเยาะห์แล้ว ฝากไปกับผู้ที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์เป็น ผู้ช่วยขาย หรือบางรายก็จะฝากไปกับผู้นำคณะที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่เรียกว่า “ตะห์” โดยไม่ มีหลักประกัน ต่อมานายอับดุลการิม การิมะ ร่วมกับผู้ประกอบการกะปิเยาะห์รายย่อยได้พยายาม หาทางออกให้กับปัญหาดังกล่าว โดยการติดต่อกับบริษัทเอกชนในกรุงเทพฯ เพื่อดำเนินการรับซื้อ กะปิเยาะห์แล้วส่งออกไปขายประเทศในตะวันออกกลาง แต่ไม่สามารถรับซื้อได้ในปริมาณมากนัก ด้วยข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ปัญหาของคนผลิตกะปิเยาะห์จึงวนเวียนเช่นนี้ จนเกิดตัวแบบ การทำงานที่ประสานกันระหว่างศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดปัตตานี หน่วยประสาน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค การเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้น

โครงการนี้ มีคำถามวิจัยที่ได้จากการประมวลโดยนักวิจัย คือ กระบวนการรวมกลุ่มผู้ผลิต กะปิเยาะห์รายย่อยเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเป็นหนึ่งเดียวโดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อยในตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ทำได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษากระบวนการรวมกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อยในตำบลกะมิยอให้เป็นหนึ่งเดียว (2) เพื่อศึกษารฐานข้อมูลการผลิตกะปิเยาะห์ในตำบลกะมิยอ (3) เพื่อศึกษาตลาดและเส้นทางการค้าของกะปิเยาะห์ทั้งในและต่างประเทศ และ (4) เพื่อศึกษาหาทางเลือกในการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับอำเภอ และจังหวัดต่อไป

โดยกำหนดพื้นที่ดำเนินการในหลายพื้นที่ ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีและพื้นที่ใกล้เคียง

มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

1. เชิญแกนนำผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อยร่วมกันสรุปสภาพปัญหาอาชีพการผลิตกะปิเยาะห์ร่วมกับบุคลากร กศน. และ สกว.

2. สร้างการเรียนรู้ด้วยการเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีวิจัย ชูตชายแดนร่วมกับนักวิชาการและข้าราชการ

3. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้จากกลุ่ม ออมทรัพย์บ้านนาหว้า อำเภอจะนะ และกลุ่มรักษาดิน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4. ศึกษาข้อมูลตลาดภายในประเทศ โดยการสาธิตและจำหน่ายสินค้า ในงานวันการศึกษานอกโรงเรียน ณ อิมเพคอารีนา เมืองทองธานี กรุงเทพฯ

5. ร่วมกันแสวงหารูปแบบการรวมกลุ่ม แหล่งทุน แนวทางการค้าโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

6. เชิญสถาบันการเงินโดยธนาคารออมสินและธนาคาร SME ให้ความรู้เรื่องแหล่งทุน การบริหารจัดการเงินทุนที่จะทำให้เพิ่มพูนรายได้และหลุดพ้นจากการมีหนี้สิน จนทำให้เกิดจุดเปลี่ยนประเด็นวิจัยจากการแสวงหา “เงินทุน” เป็นการแสวงหา “รูปแบบการจัดการ”

7. วางแผนกิจกรรมเพื่อกำหนดรายละเอียดในโครงการวิจัย

8. วางแผนกิจกรรมเพิ่มเติมร่วมกับบุคลากร กศน. สกว. และ พช.

9. จัดทำฐานข้อมูลผู้ผลิตกะปิเยาะห์

10. จัดเวทีหารูปแบบการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์อิสลาม บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิสาหกิจชุมชน

11. จัดตั้งกลุ่มธรรมชาติเพื่อร่างระเบียบกลุ่ม

12. จัดเวทีประชุมเครือข่ายผู้ผลิตกะปิเยาะห์ พิจารณาร่างระเบียบ และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม

13. เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม

14. ระดมทุนเพื่อเปิดร้านจำหน่ายวัสดุการผลิตกะปิเยาะห์

15. รวบรวมกะปิเยาะห์ส่งไปประเทศซาอุดีอาระเบีย

ผลการดำเนินการที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า

1. นักวิจัยได้รับข้อมูลเบื้องต้น เพื่อกำหนดทิศทางการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ จำนวนกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อยในตำบลกะมียอและเครือข่ายรวมทั้งสิ้น 123 กลุ่ม เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตกะปิเยาะห์ 1,079 คน ในปี 2546 มีปริมาณการส่งออกกะปิเยาะห์ 3,634,400 ใบ ซึ่งผลิตได้ 1 ใน 3 ของปริมาณกะปิเยาะห์ที่ผลิตได้ในโลก มูลค่าการส่งออก 58,326,500 บาท มีส่วนแบ่งการตลาดจำแนกเป็นประเทศซาอุดีอาระเบียร้อยละ 60 ประเทศมาเลเซียร้อยละ 28 ที่เหลือจำหน่ายภายในประเทศเพียงร้อยละ 12

2. จากการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นทำให้สามารถจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์และเครื่องแต่งกายมุสลิมจังหวัดปัตตานี ดึงสมาชิกเข้ามาร่วมถือหุ้น 255 ราย ประกอบด้วยผู้ประกอบการกะปิเยาะห์รายย่อย ผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อย และบุคคลภายนอกที่ไม่ได้มีอาชีพเกี่ยวกับกะปิเยาะห์ แต่ประสงค์ที่จะลงทุนร่วม ระดมทุนกันเองได้กว่า 700,000 บาท และนำเงินที่ระดมทุนได้ไปเปิดร้านค้าจำหน่ายวัสดุการผลิตกะปิเยาะห์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547

3. วันที่ 9 พฤษภาคม 2547 เป็นครั้งแรก ที่การส่งออกกะปิเยาะห์จำนวน 223,000 ใบ (11,150 กุดี) ไปประเทศซาอุดีอาระเบีย ด้วยฝีมือของกลุ่มชาวบ้านเอง คิดเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 3,345,000 บาท

4. มีกำไรสุทธิในรอบปี 362,966 บาท มีทรัพย์สินและทุนของกลุ่มรวมสูงถึง 2,165,078 บาท โดยวันที่ 28 เมษายน 2548 จ่ายเงินปันผลให้สมาชิก จำนวน 255 ราย รวมเป็นเงินปันผลทั้งสิ้น 149,005 บาท หรือคิดเป็น 20.24 บาทต่อหุ้น จ่ายเงินเฉลี่ยคืน 72,592 บาท (ตามปริมาณการซื้อของแต่ละราย) และจ่ายทานซากาตแก่ผู้สมควรได้รับ 100 ราย รวมเป็นเงิน 54,130 บาท

5. สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนปลูกฝังวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม คิดอ่านปรึกษาหารือแสวงหาความรู้และตัดสินใจร่วมกัน มีทักษะการดึงภาคส่วนต่างๆ เช่น ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดปัตตานี สำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี ผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาร่วมดำเนินการ

6. เปิดมุมมองภาพลักษณ์ที่ดีงามของจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านสื่อหลากหลายแขนง เป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานขององค์กรต่างๆ ทีมวิจัยและคณะกรรมการบริหารเป็นวิทยากร ให้ความรู้เรื่องการรวมกลุ่ม ทำให้กลุ่มได้รับการประชาสัมพันธ์ออกไปอย่างกว้างขวาง

3.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานจำนวน 4 ข้อ ได้ผลดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

วัตถุประสงค์	การบรรลุวัตถุประสงค์
1. เพื่อศึกษากระบวนการรวมกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อยในตำบลกะมิยอให้เป็นหนึ่งเดียว	บรรลุวัตถุประสงค์
2. เพื่อศึกษารฐานข้อมูลการผลิตกะปิเยาะห์ในตำบลกะมิยอ	บรรลุวัตถุประสงค์
3. เพื่อศึกษาตลาดและเส้นทางการค้าของกะปิเยาะห์ทั้งในและต่างประเทศ	บรรลุวัตถุประสงค์
4. เพื่อศึกษาหาทางเลือกในการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับอำเภอ และจังหวัดต่อไป	บรรลุวัตถุประสงค์

บทบาทหน้าที่ของโครงการ

โครงการวิจัยนี้กำหนดบทบาทในการปฏิบัติงานภายในชุมชนดังต่อไปนี้ คือ

1. ศึกษากระบวนการรวมกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์รายย่อยในตำบลกะมิยอ เชื่อมโยงเครือข่ายระดับอำเภอและจังหวัด
2. ศึกษาฐานข้อมูลการผลิตกะปิเยาะห์ในตำบลกะมิยอ
3. ศึกษาตลาดการค้าของกะปิเยาะห์ทั้งในและต่างประเทศ
4. ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ที่ปรึกษาโครงการ วิทยากรในการฝึกอบรม ประสานงานเรื่องการเดินทาง ประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นๆ เป็นต้น
5. สนับสนุนงบประมาณเป็นค่าวัสดุและค่าใช้สอย

บทเรียนและประสบการณ์

บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานในโครงการนี้ สามารถประมวลออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้ คือ

ด้านการสร้างกลุ่มวิจัย

โครงการใช้แนวทางในการสร้าง และพัฒนามกลุ่มวิจัยในพื้นที่โดยใช้เงื่อนไขต่างๆดังต่อไปนี้

1. ราคากะปิเยาะห์ตกต่ำ คือ จุดเปลี่ยนสู่งานวิจัย

2. การทำความรู้จักชาวบ้านผ่านเครือข่ายศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
3. สร้างแกนนำธรรมชาติที่มีความรับผิดชอบสูง เช่น นายตอเลาะ เจอะอุบง นายอับดุลกา
ริม การิมะ เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ในระบบกิ่งสหกรณ์

ด้านการสร้างองค์ความรู้

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้ พบว่า

1. ได้องค์ความรู้ทางวิชาการด้านประวัติการผลิตกะปิเยาะห์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และ
การตลาด
2. สมาชิกโดยเฉพาะนักวิจัยหลักได้รับความรู้พื้นฐานทางด้านการผลิตกะปิเยาะห์ในเชิง
อุตสาหกรรม สามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารพัฒนางานในพื้นที่ได้
3. สมาชิกโดยเฉพาะแกนนำหลักมีความรู้ทางด้านภาวะการตลาดและการแข่งขันใน
ตลาดโลกของผลิตภัณฑ์กะปิเยาะห์ โดยเฉพาะกรณีกะปิเยาะห์จากประเทศจีนในตลาด
ชาอุดีอาระเบีย
4. สมาชิกโดยเฉพาะแกนนำหลักมีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการกลุ่มและกองทุน
ในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดรายได้ โดยปัจจัยหลักที่จะประสบความสำเร็จ คือ ความรู้
ความสามารถและอามานะห์ (ความรับผิดชอบและซื่อสัตย์) ของคณะกรรมการบริหาร
5. คณะกรรมการบริหารกลุ่มมีนโยบายที่ชัดเจนว่าเป้าหมายสำคัญ คือ การให้ชาวบ้านมี
งานทำ พ่อค้า แม่ค้าสามารถค้าขายได้ ผลกำไรจากการบริหารงานของกลุ่มถือเป็นเรื่องรอง
6. สังคมไทยโดยรวมมีความรู้จักกะปิเยาะห์มากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้าง
ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่น

ในการดำเนินงานของโครงการวิจัยนี้จนประสบความสำเร็จนั้น มีการประสานงานเพื่อขอ
ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ จำนวนหลายหน่วยงานอย่างเห็นเด่นชัด คือ

1. โครงการที่เริ่มต้นจากการอาศัยความร่วมมือระหว่างศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
กับ สกว. ซึ่งเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มชาวบ้านในช่วงจังหวะเวลาที่ชาวบ้านกำลังเริ่มมีการ
พูดคุย ปกปักรักษาหรือเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาราคากะปิเยาะห์ตกต่ำ โดยศูนย์บริการ
การศึกษานอกโรงเรียนมีบุคลากรที่พร้อมจะปฏิบัติงานในชุมชน คือ อาจารย์กรวิภา และมีศิษย์เก่า
หรือผู้ที่เคยผ่านการอบรมจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนมาก่อน จึงถือว่ามีต้นทุนทาง
สังคมเดิมอยู่ก่อนที่จะมาร่วมปฏิบัติงานกับ สกว. ซึ่งมีงบประมาณสำหรับการสนับสนุนกิจกรรมใน
ลักษณะเช่นนี้

2. สำนักงานสหกรณ์ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้สินค้ามีคุณภาพมากขึ้นและฝึกฝนทักษะทางการบริหารงานบัญชี พร้อมกับแนะนำให้จดทะเบียนเป็นกลุ่มสหกรณ์ แต่จนถึงปัจจุบันกลุ่มยังคงไม่ได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ เนื่องจากเงื่อนไขและข้อกำหนดบางอย่างของสหกรณ์ไม่สอดคล้องกับแนวทางของกลุ่มที่มีความยืดหยุ่นสูง เช่น การปันผลไม่เกิน 15%

3. สำนักงานพัฒนาชุมชนเข้าไปสนับสนุนต่อภายหลังจากที่กลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมมาในระยหนึ่งแล้ว ทั้งที่ที่น่าจะเป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานแรกที่จะเข้ามาดูแล

4. กำนัน ได้ผลักดันงบประมาณจำนวน 1 ล้านบาท จากยุทธศาสตร์จังหวัดเพื่อให้กลุ่มใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนต่อไป

5. โรงเรียนบ้านกะมียอ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดตั้งกลุ่มในระยะแรกด้วย

ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ประสบการณ์ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ นับว่าเป็นจุดเด่นที่สุดของโครงการวิจัยนี้ เนื่องจากเป็นการดำเนินงานที่เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน และประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจยิ่ง แม้ว่าจะประสบปัญหาบางประการบ้างในบางช่วงเวลา

ด้านความยั่งยืนและการต่อยอด

ประสบการณ์ด้านการสร้างความยั่งยืนและการต่อยอดของโครงการแม้ว่าโครงการวิจัยได้เสร็จสิ้นไปนานแล้ว นับว่าเป็นผลสัมฤทธิ์ที่น่าพึงพอใจที่สุดเช่นกัน เนื่องจากแม้ว่าโครงการวิจัยได้จบสิ้นลงแล้วตั้งแต่ปี 2548 แต่ผลจากการดำเนินงานดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่และมีแนวทางที่จะสามารถพัฒนาต่อไปได้ในอนาคต พร้อมกับการที่กลุ่มดังกล่าวสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่พื้นที่อื่นๆทางด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว

เงื่อนไขที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จในขั้นตอนของการวิจัยและยังคงมีผลจากความสำเร็จจนถึงปัจจุบันประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของผู้นำกลุ่ม ทำให้สมาชิกให้ความมั่นใจว่าจะไม่มีการโกงกินของผู้นำ และสมาชิกจะไม่สูญเสียเงินค่าหุ้นที่ลงไป
2. ความสามารถในการบริหารจัดการและการทำบัญชี เนื่องจากมีผู้นำที่มีประสบการณ์ในการดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์มาก่อน และมีสมาชิกของชุมชน เช่น ครูเลาะห์ และครูนาซีเราะห์

ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงระดับชุมชนในฐานะเลขานุการ และการมีเป้าหมายของการทำงานที่ชัดเจนทั้งทางด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่ม

3. ผู้นำทั้งผู้นำทางศาสนา กำนันและองค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุนอย่างดี โดยเฉพาะกำนันได้ผลักดันให้ได้รับงบประมาณ 1 ล้านบาทจากจังหวัดปัตตานีสำหรับใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม

4. การใช้หลักศาสนาในการบริหารจัดการ เช่น การจ่ายทานซากาต การสนับสนุนมัสยิด และโรงเรียนตาดีกาในการจัดกิจกรรมต่างๆ การมีระบบสวัสดิการสำหรับการจัดการศพผู้เสียชีวิตในชุมชน การกำหนดเวลาจัดสรรผลกำไรตามเดือนทางศาสนา เป็นต้น

5. การมีพี่เลี้ยงที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากชุมชน คือ ครูกรวิภา ขวัญเพชร จากศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีบุคลิกและวิธีคิดเหมาะสมกับสมาชิกในชุมชน

6. ความสอดคล้องของอาชีพที่สนับสนุนกับบริบทของชุมชน

การวิเคราะห์ระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการ

การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่เป็สมาชิกของกลุ่มในการดำเนินโครงการวิจัยนี้มีในระดับที่สูงมาก แม้ว่าจะมีบางกลุ่มของชุมชนที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินกิจกรรมนี้ก็ตาม ผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มจะต้องร่วมลงทุนเป็นค่าหุ้น เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการได้ในภายหลัง การดำเนินงานได้รับการสนับสนุนจากผู้นำเป็นอย่างสูงโดยเฉพาะจากกำนัน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาเฉพาะในชุมชนบ้านกะมียอนั้น ปรากฏว่ายังคงมีประชาชนอีกหลายส่วนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆกับการมีอยู่ของกลุ่มดังกล่าว

การได้รับผลประโยชน์จากโครงการ

ชุมชน โดยเฉพาะสมาชิกของกลุ่มได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยในโครงการนี้มาก โดยเฉพาะในระยะแรก ทั้งจากการปันผลผลกำไรที่ได้ การอำนวยความสะดวกในการจัดซื้อวัตถุดิบ และการมีตลาดสำหรับรับซื้อสินค้า พร้อมกันนั้นชุมชนในภาพรวมยังได้รับประโยชน์จากการที่กลุ่มมีการจัดสรรผลกำไรสำหรับใช้เป็นสวัสดิการชุมชน แม้ว่าจะเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากนักก็ตาม

การสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการ

เนื่องจากในระยะต่อมา กลุ่มที่โครงการวิจัยได้จัดตั้งขึ้นได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งกำนันได้ให้กลุ่มนี้เป็นผู้นำเงินก้อน

ดังกล่าวจำนวนนับล้านบาทไปบริหารจัดการ ซึ่งในระยะแรกประสบผลสำเร็จทางด้านผลกำไร และมีการจัดสรรให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนการถือหุ้น และการเฉลี่ยคืนตามสัดส่วนการจัดซื้อสินค้า อย่างไรก็ตามเนื่องจากงบประมาณก่อนดังกล่าวนี้ มีเจตนาที่จะช่วยชาวบ้านทั้งหมด ในขณะที่ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง มีเพียงเฉพาะสมาชิกของกลุ่มเท่านั้น

ปัญหาและอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ผลทางด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น พบว่ามีประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขดังต่อไปนี้ คือ

1. การกล่าวโจมตีจากกลุ่มชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าว ทำให้เกิดความท้อแท้ในหมู่แกนนำกลุ่มบ้าง
2. สมาชิกไม่สามารถเข้าใจที่จะยอมรับได้ หากพบว่าการดำเนินงานของกลุ่มประสบภาวะขาดทุน
3. หมวกกะปิเทาะห้จากประเทศจีนเข้ามาแย่งตลาดในประเทศซาอุดีอาระเบีย ทำให้ราคากะปิเทาะห้ลดลงจนผู้ผลิตในพื้นที่อยู่ได้ยาก ต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน โดยพบว่าปัจจุบันสมาชิกบางส่วนที่ประกอบอาชีพเย็บหมวกกะปิเทาะห้หันกลับไปประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ เนื่องจากราคาและการตลาดของกะปิเทาะห้ไม่ดี
4. เงินทุนที่ระดมมาจากหุ้นของสมาชิก และงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐสำหรับการจัดซื้อหมวกกะปิเทาะห้จากชาวบ้านเพื่อเก็บเป็นสต็อก ก่อนนำไปขายต่อมืออยู่อย่างจำกัด ทำให้ไม่สามารถรับซื้อหมวกกะปิเทาะห้จากสมาชิกในปริมาณมากได้
5. คณะกรรมการระดับแกนนำมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการจัดซื้อเครื่องจักรสำหรับผลิตหมวกกะปิเทาะห้ โดยบางส่วนเล็งเห็นว่าควรที่จะมีการจัดซื้อเนื่องจากจะสามารถผลิตกะปิเยาะห้ได้มาก โดยใช้ต้นทุนที่ต่ำ ในขณะที่บางส่วนเห็นว่าหากมีการจัดซื้อเครื่องจักรแล้ว ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพโดยใช้จักรธรรมดาจะว่างงาน
6. ผู้บริหารกลุ่มไม่มีทักษะในการเขียนรายงานทางวิชาการ จำเป็นที่จะต้องมีการประสานงานจาก สกว. เข้ามาทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเอกสารต่างๆ

แนวทางการพัฒนา

จากการวิเคราะห์การปฏิบัติงานในระดับโครงการ พบว่าโครงการนี้สามารถพัฒนาต่อไปได้หากมีการพัฒนาและปรับปรุงทางด้านต่างๆต่อไปนี้

1. การพัฒนาด้านการผลิต เช่น การลงทุนร่วมจากงบประมาณของกลุ่มและการสนับสนุนจากรัฐในการลงทุนจัดซื้อเครื่องจักรสำหรับใช้ในการผลิตกะปิเยาะห้ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับ

ผู้ผลิตรายอื่นได้ อย่างไรก็ตามการสนับสนุนจากภาครัฐควรจะทำในลักษณะการให้ยืมมากกว่าการให้เปล่า เนื่องจากอาจจะกระทบผู้ผลิตกลุ่มอื่นๆที่ลงทุนด้วยตัวเอง ที่อาจจะไม่สามารถแข่งขันได้หากคู่แข่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณแบบให้เปล่าจากรัฐ

2. การบริหารจัดการกลุ่ม ควรพัฒนารูปแบบการจัดสรรผลประโยชน์ใหม่ให้สะท้อนความเป็นจริง เช่น การนำเอาผลกำไรส่วนของงบประมาณสนับสนุนจากจังหวัด 1 ล้านบาท ออกมาจัดสรรต่างหาก และไม่ควรรวมเป็นหุ้นของสมาชิก และจัดสรรให้แก่สมาชิกเท่านั้น โดยควรมีการใช้หลักการว่าเงินในส่วนที่รัฐสนับสนุนนั้นเป็นหุ้นของในส่วนของชุมชน และให้นำผลกำไรที่ได้รับในส่วนค่านั้นใช้เป็นสวัสดิการสำหรับชุมชน

4 ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะฝีมือการปักผ้าคลุมผมสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูดยุค ตำบลปูดยุค อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

4.1 สาระสำคัญจากโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูดยุค ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านปูดยุค ตำบลปูดยุค อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่ระหว่าง 2 อำเภอ คือ อำเภอเมือง และอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เกิดการรวมกลุ่มขึ้นเมื่อปี 2547 สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของ คนที่ขายมะตะบะ เป็นการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ ต่างคนต่างทำผ้าคลุมผมตามบ้าน แต่เมื่อเกิด เหตุการณ์ชาวสื่อห้ามค้าขายในวันศุกร์ เป็นผลกระทบที่ทำให้ชาวบ้านขาดรายได้ และเพื่อความ อยู่รอด จึงหันเข้ามาทำอาชีพผ้าคลุมผมมากขึ้น เนื่องจากเป็นการทำงานอยู่ที่บ้านมีความ ปลอดภัย ขณะนี้กลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูดยุค มีสมาชิกที่พอมือทำลวดลายพื้นฐาน ลวดลายง่ายๆ อยู่ 10 คน ราคาที่ขายต่ำสุดผืนละ 30 บาท ราคาสูงสุดผืนละ 120 บาท แต่ส่วนมากแล้วจะทำผ้า คลุมผมสตรีขายในระดับราคาผืนละ 70 – 80 บาท มีสมาชิกเพิ่งหัดปักผ้าคลุมสตรีใหม่หรือปักผ้า คลุมผมสตรีไม่เป็นเลยอยู่ 12 คน

บทเรียนของกลุ่มที่ผ่านมา ไม่มีปัญหาด้านการตลาด แต่มีปัญหาด้านผลิตผ้าคลุมผมสตรีไม่ ทันต่อความต้องการของตลาด ขณะเดียวกันคุณภาพผ้าคลุมผมสตรียังไม่ดี ราคาขายต่อผืนจึงต่ำ ได้โอกาสไปขายงานกินมะตะบะปูดยุค แลกเปลี่ยนกับกลุ่มมุสลิมะฮ์อนุหงาตันหยง (โครงการศึกษา แนวทางการแสวงหาตลาดภายในประเทศและเสริมสร้างความเข้มแข็งโดยการบริหารจัดการอย่าง มีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมตันหยงลิมา บ้านสระมาลา ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี) ออกร้านในงาน OTOP ที่โรงแรม ซีเอสปัตตานี ซึ่งจำหน่ายสินค้า ได้มาก มีผู้ประกอบการจากจังหวัดสตูลติดต่อให้ส่งไปขาย แต่น่าเสียดายที่กำลังการผลิตของ กลุ่มฯ ยังผลิตไม่ทันกับตลาดในท้องถิ่น เพราะสมาชิกกว่าครึ่งหนึ่งยังไม่มีฝีมือเพียงพอที่จะผลิตผ้า คลุมผมสตรีถึงขั้นออกจำหน่ายได้

ต่อมาได้รับโอกาสจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองปัตตานี จัดตั้งเป็น กลุ่มทักษะอาชีพในระยะเวลา 20 วัน โดยจะเสร็จสิ้นภายในเดือนธันวาคม 2548 เป็นจุดเริ่มต้นที่ สำคัญที่ทำให้กลุ่มได้มีโอกาสเรียนรู้และถ่ายทอดทักษะการปักผ้าคลุมผมสตรีกันเองภายในกลุ่มฯ แต่ด้วยระยะเวลาอันสั้น เป็นไปได้ยากที่จะทำให้สมาชิกที่เพิ่งหัดทำและสมาชิกที่ยังปักผ้าคลุม สตรีไม่เป็นได้มีฝีมือเพียงพอต่อการผลิตเพื่อจำหน่ายได้ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้วิจัยครั้งนี้ โดยต่อ ยอดการสนับสนุนของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองปัตตานี เพื่อพัฒนาทักษะ การปักเย็บในขั้นพื้นฐานและขั้นประณีต อันเป็นจุดอ่อนของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูดยุค ในขณะนี้

โครงการนี้มีคำถามวิจัยที่ได้จากการประมวลโดยนักวิจัย คือ กลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูยุดมีกระบวนการถ่ายทอดทักษะการปักผ้าคลุมผืนสตรีและการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อเพิ่มมูลค่าผ้าคลุมผืนสตรีได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดทักษะการปักผ้าคลุมผืนสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูยุด (2) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมสตรีให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

กำหนดพื้นที่ดำเนินโครงการ ตำบลปูยุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และตำบลชะวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

1. เตรียมความพร้อมของทีมวิจัย
2. ประชุมสรุปผลการวิจัยเดือนละ 2 ครั้ง และแสวงหาความรู้การบริหารจัดการกลุ่ม
3. ฝึกทักษะการปักผ้าคลุมผืนพื้นฐาน (ลายขนาดเล็ก เรียบง่าย)
4. ฝึกทักษะการปักผ้าคลุมผืนประณีต (ลายขนาดใหญ่ อาจประดับด้วยวัสดุตกแต่ง

หลากหลายชนิด)

5. จัดทำรายงานความก้าวหน้า
6. ทดลองนำผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผืนออกจำหน่าย 10 ครั้ง
7. ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผืนสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูยุด
8. ดำเนินการขึ้นทะเบียนผ้าคลุมผืนสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูยุดสู่มาตรฐาน

ผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

9. จัดเวทีสรุปโครงการวิจัย
10. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 12 เดือนระหว่างกุมภาพันธ์ 2549 – มกราคม 2550)

ผลการดำเนินการที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า ได้รับความรู้ทางด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

1. ความรู้และประสบการณ์จากการถ่ายทอดทักษะการปักผ้าคลุมผืนสตรีในระดับพื้นฐาน การถ่ายทอดทักษะปักผ้าคลุมผืนสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูยุดเริ่มต้นด้วยการแนะนำวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในช่วงการฝึกทักษะ จากนั้นจะเป็นการปักผ้าในลักษณะลายเส้นตรง ลายเส้นโค้ง ชิกแซก ลายดอกแบบต่างๆ การปักกลดลายริมผ้า และการฉลุผ้า ตามลำดับดังนี้

2. ความรู้และประสบการณ์จากการถ่ายทอดทักษะการปักผ้าคลุมผืนสตรีในระดับประณีต กลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูยุดได้เชิญคุณอาชีวะ แลแระ ประธานกลุ่มมุสลิมะฮ์บุนหาดันหยง มาสอนเทคนิคการปักผ้าคลุมผืนสูง โดยผลที่ได้จากการฝึกอบรมทำให้ลายผ้าที่ได้มีความราบเรียบ ความแน่นของด้าย ช่วยให้ไม่เกิดเป็นลายนูนต่ำเหมือนที่เป็นมาในอดีต แต่เนื่องจากใกล้

กับช่วงเดือนรอมฎอนหรือเดือนถือศีลอดของมุสลิม มีการสั่งทำผ้าคลุมผมจำนวนมาก เพื่อใช้ในการงานฮารีรายอปอซอหรือวันฉลองจากการถือศีลอดครบหนึ่งเดือน ทำให้ต้องระงับการเรียนปักผ้าคลุมผมสตรีในระดับประณีตไว้ก่อน

3. พัฒนาการด้านทักษะฝีมือการปักเย็บผ้าคลุมผมสตรีของสมาชิกกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปุยุต พัฒนาการด้านทักษะฝีมือการปักเย็บผ้าคลุมผมสตรีในโครงการวิจัยนี้จะวัดผลเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนที่จะเข้ารับการฝึกทักษะ เพื่อวัดพื้นฐานของแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน 2) ระยะหลังจากผ่านการฝึกทักษะการปักผ้าคลุมผมสตรีขั้นพื้นฐาน เพื่อดูพัฒนาการด้านฝีมือว่าปักผ้าราคาถูกได้ดีหรือไม่ และ 3) ระยะหลังจากผ่านการฝึกทักษะการปักผ้าคลุมผมสตรีขั้นประณีต เพื่อวัดพัฒนาการด้านฝีมือว่าปักผ้าบาวาที่มีเนื้อเบา ละเอียดย ซึ่งยากต่อการปักได้หรือไม่ สวยงามหรือไม่ เกณฑ์การวัดพัฒนาการด้านฝีมือที่ชัดเจนที่สุดคือวัดจากระดับราคาค่าจ้าง ประกอบกับราคาขายต่อผืนที่สูงขึ้น เนื่องจากการวัดโดยสมาชิกในกลุ่มเองอาจเกิดอคติหรือลำเอียงตามความชอบได้ แต่หากวัดโดยความพึงพอใจของผู้ซื้อผ้าคลุมผมสตรีเป็นมุมมองจากภายนอกที่ต้องการสินค้าที่มีคุณภาพ สามารถแนะนำตีชมได้อย่างตรงไปตรงมา ผลการวิเคราะห์ระดับฝีมือปรากฏดังนี้

4. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ผ้าคลุมผมสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปุยุต การประเมินผลในพัฒนาการของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปุยุตทั้งในด้านฝีมือ การบริหารจัดการกลุ่มได้อีกวิธีหนึ่งคือการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่เชื่อถือได้ หรือรางวัลต่างๆ ที่มีองค์กรจัดประกวด ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปุยุตได้มีโอกาสพิสูจน์ตนเองในหลายเวที ได้รับการรับรองจากหน่วยงานต่างๆ หลายหน่วยงาน เช่น สิทธิพิเศษในการสั่งซื้อจ้างผลิตภัณฑ์ รับรองโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองปัตตานี เกียรติบัตรรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งในการประกวดออกแบบผลิตภัณฑ์ ประเภทการตัดเย็บผลิตภัณฑ์จากผ้า โดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม องค์การบริหารส่วนตำบลปุยุตสนับสนุนจักรอุตสาหกรรมจำนวน 10 คัน โดยพิจารณาแล้วว่ากลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปุยุตมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ช่วยเหลือผู้ว่างงานในพื้นที่ได้ดี มอบให้เมื่อ 26 พฤษภาคม 2549 กลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปุยุตเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น จนได้รับการติดต่อให้ออกร้านจำหน่ายผ้าคลุมผมสตรีในงานมหกรรมโก๋หมอและภาคใต้ ครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 28 – 30 มิถุนายน 2549 ซึ่งจัดโดยเทศบาลเมืองปัตตานี ทำให้ได้ลูกค้ารายใหม่ๆ ที่เข้ามาติดต่อซื้อขายผ้าคลุมผมอีกหลายราย

4.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานจำนวน 2 ข้อ ได้ผลดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

วัตถุประสงค์	การบรรลุวัตถุประสงค์
1. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดทักษะการปักผ้าคลุมผมสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูดยุค	บรรลุวัตถุประสงค์
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมสตรีให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น	บรรลุวัตถุประสงค์

บทบาทหน้าที่ของโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้กำหนดบทบาทในการปฏิบัติงานภายในชุมชนดังต่อไปนี้ คือ

1. โครงการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาโครงการวิจัยกับสมาชิกของกลุ่ม ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ที่ปรึกษาโครงการ วิทยากรในการฝึกอบรม เป็นต้นเพื่อถ่ายทอดและพัฒนาทักษะการปักผ้าคลุมผมสตรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปูดยุคจากการผลิตผ้าคลุมผมราคาถูกลงสู่การผลิตผ้าคลุมที่มีราคาสูง
2. กระตุ้นให้เกิดการศึกษาวิธีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมสตรีให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น
3. สนับสนุนงบประมาณเป็นค่าวัสดุและค่าใช้สอย

บทเรียนและประสบการณ์

บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานในโครงการนี้ สามารถประมวลออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้ คือ

ด้านการสร้างกลุ่มนักวิจัย

โครงการใช้แนวทางในการสร้าง และพัฒนากลุ่มวิจัยในพื้นที่โดยใช้เงื่อนไขต่างๆดังต่อไปนี้

1. เป็นโครงการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากโครงการวิจัยเรื่อง ศึกษารูปแบบการทำไรตึกรอบสมุนไพรรักษาสุขภาพ ที่นักวิจัยในกลุ่มดังกล่าวเห็นว่ามียุคผลิตผ้าคลุมสตรีที่รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายอยู่บ้างแล้ว สมควรที่จะสนับสนุนให้เข้มแข็งมากขึ้น

2. หลังจากนั้น สกว. ได้ประสานทีมงานนักวิจัยจำนวน 18 ราย เข้าร่วมปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มสตรีบ้านสระมาลา และกลุ่มผลิตกะปิเยาะที่บ้านกะมียอ

3. ได้ทิศทางและเป้าหมายของกลุ่มที่จะดำเนินการต่อไปอย่างชัดเจนโดยการนำของ นางนุริยะห์ ตาละ ซึ่งได้ทำงานอย่างจริงจังและเสียสละเพื่อสร้างกลุ่มขึ้นมาให้เข้มแข็งจนถึง ปัจจุบัน

ด้านการสร้างองค์ความรู้

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้ พบว่า

1. แกนนำมีความรู้ทางด้านการบริหารจัดการมากขึ้น จากผู้ที่มีเพียงความตั้งใจแต่ไม่มีทักษะจนกลายมาเป็นผู้ที่มีความมั่นใจ และมีความรู้ในเรื่องการทำผ้าคลุมผมในระดับหนึ่ง โดยในระยะแรกของการก่อตั้งกลุ่มนั้น แกนนำมีความมั่นใจน้อยกว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ และไม่ได้คาดหวังว่ากลุ่มจะสามารถพัฒนาได้จนถึงปัจจุบัน ที่มีร้านค้าเป็นของตัวเอง

2. สมาชิกพัฒนาความรู้ทางด้านการผลิตผ้าคลุมสตรีจากเดิมที่เคยผลิตผ้าคลุมราคา ถูกจำหน่าย ได้พัฒนามาเป็นผู้ผลิตผ้าคลุมมูลค่าสูงส่งจำหน่ายทั้งตลาดในประเทศและ ต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย

3. เป็นโครงการพัฒนาที่ชุมชนเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ซึ่งพบได้ยากในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้

4. มีระบบการขายที่เน้นให้สมาชิกสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นเจ้าเอง

ด้านการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่น

ในการดำเนินงานของโครงการวิจัยนี้ นับว่าเป็นโครงการที่หน่วยงานของรัฐเข้ามาให้การ สนับสนุนในระยะหลัง กล่าวคือ สำนักงานพัฒนาชุมชน สนับสนุนเครื่องจักรเย็บผ้า โครงการ SML ให้การสนับสนุนเครื่องจักรเย็บผ้าสำหรับใช้ในการอบรมสมาชิก สำนักงานเกษตร ให้การสนับสนุน ผ้าในระยะแรก

ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ผลการดำเนินงานและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจ สามารถ ประมวลผลได้ดังนี้

1. เป้าหมายสำคัญของการจัดตั้งกลุ่ม คือ การสร้างงานให้ชุมชนโดยเฉพาะแม่บ้าน มีรายได้ และสามารถทำงานที่บ้านพร้อมๆกับการดูแลครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของ ชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งพบว่าโครงการนี้ประสบความสำเร็จเกินกว่าที่มีการ

กำหนดเป้าหมายไว้ในระยะเริ่มต้น โดยสามารถผลิตผ้าคลุมผมนกลายเป็นอาชีพที่สำคัญของชุมชน สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจจำนวนมากในแต่ละปี

2. มีระบบการจัดจำหน่ายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว กล่าวคือ สมาชิกทุกคนสามารถที่จะเป็นผู้ค้าปลีกได้ หรือหาตลาดเองได้ โดยนำสินค้าไปขายก่อนแล้วค่อยกลับมาจ่ายค่าสินค้าที่รับไป หากขายไม่หมดสามารถนำมาคืนให้แก่กลุ่มได้ โดยกลุ่มคิดราคาสินค้าที่เป็นธรรม

3. สมาชิกที่ร่วมก่อตั้งกลุ่มจะได้รับค่าจ้างในการผลิตสูงกว่าสมาชิกใหม่ หรือบุคคลทั่วไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบแทนในฐานะที่เป็นผู้ร่วมก่อร่างสร้างกลุ่มจนมีเข้มแข็งขึ้นมาได้ในระดับที่พึ่งพาตัวเองได้ในปัจจุบัน

ด้านความยั่งยืนและการต่อยอด

ผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืนและการต่อยอดขอโครงการพบว่า กลุ่มมีความมั่นคงในระดับเป็นที่น่าพอใจ เป็นกลุ่มการผลิตที่ชาวบ้านเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกอย่างแท้จริง และมีโอกาสที่จะพัฒนาต่อไปได้หากปรับปรุงด้านการบริหารจัดการกลุ่ม โดยเฉพาะการจัดทำระบบบัญชี

เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว

เงื่อนไขที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จในขั้นตอนของการวิจัยและยังคงมีผลจากความสำเร็จจนถึงปัจจุบันประกอบด้วย

1. ความเสียสละของผู้นำกลุ่ม คือ นางนุริยะห์ ตาละ แม้ว่ามีความรู้เพียงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่สามารถรวมกลุ่มจนเกิดการพัฒนการผลิตได้จริง และเป็นกิจการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการบริจาคตอตอบแทนสำหรับใช้เป็นต้นทุนในการจัดซื้อผ้าให้แก่สมาชิก

2. สมาชิกมีพื้นฐานและความคุ้นเคยทางด้านการปักผ้าคลุมผมนสตรีในระดับหนึ่ง ก่อนที่โครงการวิจัยจะเข้ามาสนับสนุนบ้างแล้ว

3. การใช้หลักศาสนาในการบริหารจัดการ เช่น การจ่ายทานซากาต การสนับสนุนมัสยิดและโรงเรียนตาดีกาในการจัดกิจกรรมต่างๆ การบริจาคให้แก่ผู้สูงอายุ

4. การมีพี่เลี้ยงที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากชุมชน คือ ครูกรวิภา ขวัญเพชร จากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีบุคลิกและวิธีคิดเหมาะสมกับสมาชิกในชุมชน ผลักดันการดำเนินงานในระยะเริ่มแรก

5. การได้รับการสนับสนุนทางด้านทักษะฝีมือจากกลุ่มมุสลิมะฮ์บุหงาตันหยง บ้านสระมาลา ตำบลคลองมานิ่ง ทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคง

6. ความสอดคล้องของอาชีพที่สนับสนุนกับบริบทของชุมชน

การวิเคราะห์ระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนและการได้รับผลประโยชน์จากโครงการ
จากผลการวิเคราะห์ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนและการได้รับผลประโยชน์จากโครงการ
ในระดับชุมชน พบว่า

1. เป็นกลุ่มการผลิตที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง
2. กลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อผลิตผ้าคลุมผมได้พัฒนาขึ้นจนมีพลังที่เข้มแข็งภายในชุมชนสามารถผลักดันเชิงนโยบายให้แก่ชุมชนได้ เช่น การกำหนดรูปแบบโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน (พนม) ได้ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทอย่างสูงในชุมชนที่จะสามารถกำหนดสิ่งดังกล่าวได้

การสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการ

จากผลการวิเคราะห์ผลในระดับชุมชน พบว่าไม่มีผลเสียหายที่กระทบกับชุมชนแต่อย่างใด

ปัญหาและอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ผลทางด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ เพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น พบว่ามีประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขดังต่อไปนี้ คือ

1. การที่กลุ่มไม่มีระบบบัญชีในการจัดซื้อจัดขาย อาศัยความจำของผู้ซื้อและผู้ขายเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาได้ในอนาคตหากมีจำนวนสินค้ามากขึ้น และความไว้วางใจในหมู่สมาชิกต่อแกนนำลดลง
2. เป็นกลุ่มที่มีความแนบแน่นกับกลุ่มของกำนัน และมีทัศนคติเชิงลบต่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ดังนั้นการที่จะขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถทำได้ยากขึ้น
3. แกนนำและสมาชิกไม่มีทักษะในการเขียนรายงานทางวิชาการ จำเป็นที่จะต้องมีการประสานงานจาก สกว. เข้ามาทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเอกสารและการบริหารงานทางธุรการต่างๆ

แนวทางการพัฒนา

จากการวิเคราะห์การปฏิบัติงานในระดับโครงการ พบว่าโครงการนี้สามารถพัฒนาต่อไปได้หากมีการพัฒนาและปรับปรุงทางด้านต่างๆต่อไปนี้

1. พัฒนาระบบการทำบัญชีอย่างง่ายให้แก่แกนนำเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาในอนาคตควบคู่ไปกับระบบความเชื่อดีระหว่างกันที่ใช้อยู่
2. พัฒนาทักษะการบริหารจัดการและการพูดในที่ชุมชนของผู้นำ
3. พัฒนาการผลิตสินค้าตัวใหม่ที่เหมาะสมนอกเหนือจากการผลิตผ้าคลุมผม เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป
4. พัฒนาอาชีพกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนที่ว่างงาน และไม่สามารถประกอบอาชีพทำผ้าคลุมผมได้

5 โครงการศึกษาแนวทางการแสวงหาตลาดภายในประเทศ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมตันหยงลิ มอ บ้านสระมาลา ตำบลคลองมาโนง อำเภอมือเมือง จังหวัดปัตตานี

5.1 สรุปสาระจากโครงการวิจัย

เป็นโครงการวิจัยที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม ตันหยงลิ มอ ที่เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี 2542 ที่มีลักษณะการรวมตัวแบบหลวมๆ ไม่ได้ตั้งเป็นกลุ่ม องค์การถาวร มีหัวหน้ากลุ่มที่มีฝีมือการปักเย็บ ในระดับเป็นที่ยอมรับของลูกค้าที่มาสั่งทำ ส่วน สมาชิกมีฝีมือที่ต่างระดับกันออกไป ปัญหาที่พบคืองานที่เข้ามาไม่สม่ำเสมอ ผู้ที่มีฝีมือดี จะมีคน มาสั่งให้ทำตลอดจนทำไม่ทัน ส่วนฝีมือระดับรองลงมาก็ไม่ค่อยมีงาน บางครั้งก็ว่างงานไปเป็น เดือน ด้วยเหตุนี้ จึงพยายามฝึกฝนกันเองภายในกลุ่ม ผู้ที่มีฝีมือดีจะแนะนำและฝึกให้สมาชิก ทดลองทำ ทดลองขายเรื่อยมา จนระดับฝีมือเริ่มดีขึ้น และมีการเก็บตัวอย่างลายผ้าก่อนขายโดย การถ่ายเอกสารเอาไว้ เพื่อความสะดวก ในการนำเสนอกับลูกค้าหรือเจ้าแรกที่มาสั่งทำ แม้คุณภาพ ผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมสตรี สำหรับการขายภายในประเทศจะไม่ค่อยมีปัญหา แต่การแข่งขันที่มี แนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงตลาดต่างประเทศอย่างมาเลเซีย โดยเฉพาะตลาดที่เมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน ที่ถือว่าเป็นตลาดค้าส่งขนาดใหญ่ของผ้าคลุมผม สภาพที่จำนวนผลิตภัณฑ์เกินความ ต้องการของผู้บริโภค เกิดการแข่งขันขั้นรุนแรง ส่งผลให้ราคาผ้าคลุมผมตกต่ำลงทุกที ขณะเดียวกัน ตลาดผ้าคลุมผมของกลุ่มเป็นลักษณะการพึ่งพิงระบบฝากขายผ่านเจ้าแรก เท่ากับว่า งานของกลุ่มจะมีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับเจ้าแรกเป็นสำคัญ โดยกลุ่มไม่มีตลาดเป็นของตนเอง ดังนั้น โครงการวิจัยจึงเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่าง สกว. และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน

โครงการนี้มีคำถามวิจัยที่ได้จากการประมวลโดยนักวิจัย คือ (1) กลุ่มแม่บ้านตันหยงลิ มอ จะเพิ่มศักยภาพในการแสวงหาแหล่งตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์ปักเย็บภายในประเทศได้อย่างไร และ (2) กลุ่มแม่บ้านตันหยงลิ มอ จะพัฒนาฝีมือการปักเย็บให้เป็นที่ยอมรับของตลาด ภายในประเทศได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษากระบวนการ แสวงหาตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมภายในประเทศได้เอง โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง (2) เพื่อศึกษาศักยภาพการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผม ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ภายในประเทศ และ (3) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่จะทำงานเป็นระบบ มีการแบ่งบทบาท หน้าที่ และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน

โดยกำหนดพื้นที่ดำเนินการในหลายพื้นที่ประกอบด้วย (1) กลุ่มตันหยงลิ มอ บ้านสระ มาลา ตำบลคลองมาโนง อำเภอมือเมือง จังหวัดปัตตานี (2) ชุมชนมุสลิมเกาะแก้ว , ชุมชนมุสลิมหาด

กมล และชุมชนมุสลิมอำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต และ (3) ย่านการค้าชุมชนมุสลิม อำเภอละงู, อำเภอควนโดน, อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

1. จัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อม และทำความเข้าใจกระบวนการวิจัยแก่ทีมนักวิจัย การแบ่งบทบาทหน้าที่ การบริหารงานโครงการ และเสริมเทคนิคในการจัดบันทึกข้อมูล วิทยาการกระบวนการ การจัดการการเงินและบัญชีแก่นักวิจัย
2. จัดเวทีถอดประสบการณ์ที่ผ่านมาของกลุ่ม เพื่อรู้จักตัวตนของตนเองมากขึ้น
3. ประชุมวางแผนออกแบบการเก็บข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล
4. ดำเนินการผลิตตัวอย่างผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผม เพื่อนำเสนอต่อผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล ตลอดจนแสวงหาตลาดรับซื้อ
5. เก็บข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล ในด้านลวดลาย สี สัน เนื้อผ้า ขนาด ฯลฯ
6. ทดลองผลิตผลิตภัณฑ์จากฐานข้อมูลที่สรุปได้จากผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล
7. นำผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมสตรีที่ผลิตไปทดลองจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล
8. จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงาน
9. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์
10. ขยายผลการวิจัยและผลิตสื่อ

ผลการดำเนินการที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า ข้อมูลที่ได้จากแต่ละกิจกรรมมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน ดังนี้คือ 1. กิจกรรมฝึกอบรมเตรียมทีมวิจัยเป็นกิจกรรมแรกเพื่อเตรียมความพร้อมแก่นักวิจัยในเรื่องกระบวนการดำเนินงานวิจัย ขั้นตอนการจัดกิจกรรม การบริหารโครงการ การบริหารงบประมาณ การเก็บข้อมูล โครงสร้างการทำงาน และการสรุปผลเป็นรายงานวิจัยทั้งหมดเพื่อให้ทีมวิจัยดำเนินโครงการตามเงื่อนไขและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เมื่อทีมวิจัยมีความเข้าใจในเป้าหมายและบทบาทภารกิจของตนเองแล้ว ก็นำมาสู่การทำกิจกรรมที่ 2 คือ จัดเวทีถอดประสบการณ์ที่ผ่านมาของกลุ่ม เพื่อรู้จักตัวเองให้มากขึ้น จากกิจกรรมนี้ทำให้ทีมวิจัยได้ทบทวนความคิด ความเชื่อและศักยภาพในการทำอาชีพกับผ้าคลุมผมของแต่ละคน ทำให้เกิดกติกาการทำงานร่วมกัน และกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาทักษะฝีมือให้ได้มาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด โดยมีการเสริมทักษะในเรื่องของการออกแบบและการซ่อมจักรอุตสาหกรรม

หลังจากนั้นก็ทำกิจกรรมที่ 3 คือ ประชุมวางแผนออกแบบการเก็บข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล ซึ่งทีมวิจัยช่วยกันเตรียมประเด็นคำถาม แต่ไม่ได้ทำเป็นแบบสอบถาม เพราะรู้สึกว่าเป็นทางการ ทีมวิจัยใช้วิธีการสอบถามในประเด็นที่ยากรู้ต่อมาก็เริ่มกิจกรรมที่ 4 คือ ดำเนินการผลิตตัวอย่างผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผม เพื่อนำเสนอต่อผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล ตลอดจนแสวงหาตลาดรับซื้อ ซึ่งทีมวิจัยได้แต่ละคนได้ช่วยกันออกแบบลวดลายและช่วยกันปักผ้าคลุมผมกันสุดฝีมือ เมื่อทุกอย่างพร้อมก็ได้เวลาทำกิจกรรมที่ 5 คือ เก็บข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล ด้านลวดลาย สีผ้า เนื้อผ้า ขนาด ฯลฯ ซึ่งการทำกิจกรรมครั้งนี้ได้เดินทางร่วมกับกลุ่มกะปิเยาะห์ตำบลกะมียอ จากเดิมตั้งไว้ว่าจะไป 2 จังหวัด คือ จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดสตูล แต่ความเป็นจริงได้ไปเพียงจังหวัดภูเก็ตเท่านั้น การเดินทางครั้งนี้มีสีสัน สนุกสนาน ได้ความรู้ และรู้จักตลาดในพื้นที่ภูเก็ตมากบางสมควร เมื่อได้รู้ความคิดเห็นของผู้บริโภคแล้ว ทีมวิจัยก็ทำกิจกรรมที่ 6 คือ ทดลองผลิตผลิตภัณฑ์จากฐานข้อมูลที่สรุปได้จากผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล และ ทำกิจกรรมที่ 7 คือ การนำผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมสตรีที่ผลิตไปทดลองจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดภูเก็ตและสตูล

จากความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานผ่านการทดลองในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และ การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ต่อเนื่อง อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ทำให้ทีมวิจัยมีความรู้และประสบการณ์ สามารถขยายผล สร้างการเรียนรู้แก่กลุ่มสตรีในพื้นที่ตำบลตันหยงลิมอ และ พื้นที่ใกล้เคียง

5.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงการ การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานจำนวน 3 ข้อ ได้ผลดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

วัตถุประสงค์	การบรรลุวัตถุประสงค์
1. เพื่อศึกษากระบวนการแสวงหาตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมภายในประเทศได้เองโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง	ประสบความสำเร็จในระยะแรก และกลายเป็นการสร้างพ่อค้ารายใหม่ในระยะต่อมา
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผม ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายในประเทศ	ประสบผลสำเร็จ
3. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่จะทำงานเป็นระบบ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน	ประสบความสำเร็จในระยะแรก และกลายเป็นการสร้างพ่อค้าใหม่ในระยะต่อมา

บทบาทและหน้าที่ของโครงการ

โครงการวิจัยนี้กำหนดบทบาทในการปฏิบัติงานภายในชุมชนดังต่อไปนี้ คือ

1. ประสานงานเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อทำความรู้จักชุมชนและเสาะแสวงหาแกนนำกลุ่มที่มีความตั้งใจ และมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมเป็นนักวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการผลิตผ้าคลุมผมของชุมชนขึ้น
2. ร่วมกำหนดโจทย์วิจัย แนวทางการทำวิจัย และเสนอโครงการวิจัย
3. สนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัย
4. ประสานงานสำหรับการทัศนศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากร สำหรับฝึกอบรมชาวบ้าน

บทเรียนและประสบการณ์

บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานในโครงการนี้ สามารถประมวลออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้ คือ

ด้านการสร้างกลุ่มวิจัย

1. การก่อร่างกลุ่มวิจัย เริ่มต้นจากต้นทุนทางสังคมเดิมของศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน ที่มีศิษย์เก่าเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และมีความปรารถนาที่ต้องการพัฒนาการผลิตผ้าคลุมผมให้สามารถสร้างงานแก่ชุมชนอย่างแท้จริงและมีความยั่งยืน

2. ชุมชนมีความรู้ในการประกอบอาชีพการทำผ้าคลุมผมขายอยู่บ้างแล้ว แต่ไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นกิจจะลักษณะมากนัก เมื่อมีการนำโจทย์ดังกล่าวให้ชุมชนปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อต่อยอดงานเดิมของชุมชนจึงได้รับความร่วมมืออย่างดี แม้ว่าสมาชิกที่เข้าร่วมจะไม่มี ความมั่นใจในระยะเริ่มต้นนัก ว่า โครงการดังกล่าวจะประสบความสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้หรือไม่ แต่เมื่อโครงการวิจัยเริ่มต้นขึ้นร่วมกับความมุ่งมั่นและทักษะของผู้นำกลุ่ม ทำให้สามารถสร้างตัวจนเป็นกลุ่มการผลิตที่มีผลผลิตในแต่ละปีคิดเป็นมูลค่าหลายล้านบาท สามารถสร้างงานให้แก่ ประชาชนในพื้นที่ได้เป็นจำนวนมาก แม้ว่าหลังจากเสร็จสิ้นโครงการวิจัยลงแล้วการดำเนินงานของ กลุ่ม จะปรับรูปแบบไปอยู่ในรูปของการดำเนินการในลักษณะของการเป็นเจ้าของกิจการส่วนตัว ของผู้นำกลุ่มก็ตาม แต่การสร้างงานและการผลิตยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องอีกทั้งยังขยายฐานการ ผลิตมากยิ่งขึ้น มีการรับสมัครใหม่เพื่อฝึกอบรมทักษะในการประกอบอาชีพอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่สมาชิกเดิมยังคงประกอบอาชีพการทำผ้าคลุมผมเพื่อเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัวอย่าง มั่นคง

ด้านการสร้างองค์ความรู้

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้ พบว่า

1. โครงการประสบผลสำเร็จในการสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมสตรี เพื่อจำหน่ายในราคาที่สูงกว่า พร้อมการออกแบบที่น่านมัยและเป็นที่ต้องการของตลาด และสามารถจำหน่ายได้โดยให้ยี่ห้อของตัวเอง
2. โครงการประสบความสำเร็จในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการจำนวน 1 ราย ที่สามารถเลือกประกอบอาชีพเกี่ยวกับผ้าคลุมผมสตรีที่มั่นคงอย่างครบวงจร ตั้งแต่การฝึกอบรมพนักงานใหม่ การออกแบบลวดลายต่างๆ การลงทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบ และการมี ร้านค้าสำหรับจัดจำหน่ายเป็นของตัวเอง ในปัจจุบันผู้ประกอบการดังกล่าวสามารถสร้างฐานะจนเป็นปึกแผ่น และกระจายการจ้างงานไปตามชุมชนต่างๆเพื่อรับจ้างผลิตผ้าคลุมผมในราคาที่เป็น ธรรม และให้ความร่วมมือในการสร้างผู้ที่จะประกอบอาชีพทำผ้าคลุมผมโดยวิธีการจัดฝึกอบรม พัฒนาทักษะฝีมือ ร่วมกับหน่วยงานของรัฐอย่างสม่ำเสมอ นับว่าเป็นการแก้ไขปัญหาทาง เศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างน่าสนใจยิ่ง

ด้านการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่น

โครงการวิจัยชิ้นนี้นับว่าเป็นอีกโครงการหนึ่งที่พิสูจน์ว่าการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐที่มีศักยภาพและความถนัดเฉพาะด้าน จะทำให้โครงการพัฒนาต่างๆดำเนินการได้จน ประสบความสำเร็จ โดยที่ สกว. ได้ร่วมกับศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนในการดำเนิน

โครงการนี้มาตั้งแต่ในระยะเริ่มต้นของโครงการ โดยใช้กลไกและฐานต้นทุนเดิมที่ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนมีอยู่ ในการรวมกลุ่มแกนนำ และสมาชิกเพื่อผลักดันโครงการนี้ให้เป็น รูปธรรม นอกจากนั้นยังพบว่า มีหน่วยงานราชการอื่นๆ หลายหน่วยงานได้เข้ามาให้การสนับสนุนใน ระยะหลัง คือ สำนักงานสหกรณ์ สนับสนุนงบประมาณบางส่วนและฝึกอบรมทักษะการทำบัญชี องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมการพัฒนาฝีมือการผลิตผ้าคลุม ผม ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน สนับสนุนการจัดฝึกอบรมให้แก่สมาชิกที่สนใจในการประกอบอาชีพนี้ วิทยาลัยชุมชนปัตตานี สนับสนุนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะสมาชิก เป็นต้น

ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ผลจากโครงการวิจัยนี้ สามารถสร้างผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ มั่นคงอย่างแท้จริง โดยมุ่งเน้นการพัฒนา 2 ด้าน คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด ซึ่งพบว่า ปัจจุบันมีร้านค้าของตัวเองอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี เพื่อให้ลูกค้าสามารถซื้อหาได้ง่าย โดย ไม่ต้องเข้าไปซื้อในชุมชนซึ่งห่างไกล และอาจจะไม่มีความปลอดภัยเพียงพอ นอกจากนั้นแล้ว กระบวนการในการสร้างสมาชิกรายใหม่ที่ต้องการประกอบอาชีพการผลิตผ้าคลุมผม เพื่อสร้าง แรงงานรุ่นใหม่มีอยู่อย่างสม่ำเสมอโดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุน งบประมาณ เมื่อสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมดังกล่าวมีทักษะฝีมือเพียงพอแล้ว อาชีวะ แลแ และ สามิจะนำผ้าและวัสดุมาให้เพื่อจ้างให้สมาชิกผู้นั้นทำผ้าคลุมผม โดยสมาชิกที่ร่วมก่อตั้งกลุ่มแม้ว่า จะไม่ได้รับผลประโยชน์จากการจำหน่ายสินค้า แต่จะได้รับผลประโยชน์จากการที่ได้รับค่าแรงใน การผลิตในราคาที่สูงกว่าสมาชิกใหม่

ด้านความยั่งยืนและการต่อยอด

ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว นักวิจัยในโครงการสามารถพัฒนาตัวเองและกลุ่ม อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านมาตรฐานการผลิตสินค้า รูปแบบของสินค้า การสร้างสมาชิกใหม่เพื่อเพิ่ม ปริมาณการผลิตและการจัดทำการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ จนเป็นธุรกิจและอาชีพที่มี ความมั่นคง สร้างรายได้ให้แก่แกนนำกลุ่ม คือ อาชีวะและครอบครัวในฐานะเจ้าของกิจการ และ สร้างงานให้แก่สมาชิกในชุมชนสละมาลาและชุมชนอื่นๆ ที่ได้สร้างเป็นเครือข่ายผู้ผลิตเป็นจำนวน มาก และมีแนวโน้มที่สามารถจะพัฒนาต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน ในขณะที่การเข้ามา สังเกตการณ์ ร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเป็นกำลังใจจากที่ปรึกษา โครงการวิจัยที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องนั้น นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนา อย่างแข็งแกร่งของกลุ่มนี้

เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว

เงื่อนไขที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จในขั้นตอนของการวิจัยและยังคงมีผลจากความสำเร็จจนถึงปัจจุบันประกอบด้วย

1. โครงการนี้มีคำถามวิจัยที่ชัดเจน ที่เกิดจากสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาที่เป็นอยู่ในขณะนั้นของชุมชนอย่างแท้จริง โดยชุมชนมีต้นทุนที่เป็นองค์ความรู้ทางด้านการผลิตผ้าคลุมผมในระดับพื้นฐานบ้างอยู่แล้ว
2. แกนนำกลุ่ม คือ อาชีวะ แลแ และสามี มีความมุ่งมั่นตั้งใจสูง มองเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการวิจัยนี้อย่างชัดเจน มีพัฒนาการของตัวบุคคลด้านต่างๆที่เห็นเด่นชัด ซึ่งต่อมากลุ่มได้พัฒนากลายเป็นธุรกิจส่วนตัวของครอบครัวนี้ ที่สมาชิกอื่นๆทำหน้าที่ในการผลิตเพียงอย่างเดียว
3. มีที่ปรึกษาโครงการที่ปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง ถึงลูกถึงคน ทำหน้าที่ให้คำแนะนำต่างๆ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสริมสร้างพลังกำลังใจให้สมาชิก และให้สมาชิกเล็งเห็นถึงอนาคตของความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในโครงการ และมีการติดตามผลการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา แม้ว่าโครงการวิจัยได้เสร็จสิ้นลงแล้วก็ตาม
4. เป็นโครงการที่พัฒนาจนสามารถสร้างผลผลิตที่ใช้ยึดเป็นอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองของสมาชิกได้จริง มีผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน จึงสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคงจนถึงปัจจุบัน
5. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในระยะเวลาต่อมา โดยเฉพาะการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์

การวิเคราะห์ระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการ

จากผลการวิเคราะห์ผลในระดับชุมชน พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการทำวิจัยสูงมาก โดยสมาชิกได้รวมตัวกันเพื่อพัฒนาตัวเอง รวมทั้งมีการลงทุนร่วมกันจำนวนหนึ่งซึ่งไม่มากนัก แต่เมื่อมีการดำเนินงานได้เป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ได้พัฒนาจนกลายเป็นธุรกิจส่วนตัวที่มีการจ้างแรงงานจากสมาชิก และมีการสร้างและขยายฐานสมาชิกใหม่เพื่อทำหน้าที่ในการผลิตผ้าคลุมผมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะที่เป็นเจ้าของร่วมจึงไม่ปรากฏในระยะหลัง แต่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นไปในลักษณะของการเป็นลูกจ้าง โดยสมาชิกเดิมที่ร่วมก่อตั้งกลุ่มจะได้รับค่าจ้างในอัตราที่สูงกว่าสมาชิกใหม่ หากผลิตสินค้าในลักษณะเดียวกัน

การได้รับผลประโยชน์จากโครงการ

ชุมชนต้นหยงลิ้มและชุมชนเครือข่ายได้รับประโยชน์จากโครงการวิจัยนี้มาก โดยเฉพาะจากผลต่อเนื่องของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพรับจ้างผลิตผ้า

คลุมผมเป็นจำนวนมาก ในขณะที่จะไม่พบเห็นประโยชน์ในลักษณะอื่นๆมากนักจากโครงการนี้ โดยเฉพาะการเป็นเจ้าของร่วม การจัดระบบสวัสดิการชุมชน

การสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการ

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้ใช้งบประมาณไม่มากนัก และงบประมาณที่สนับสนุนส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายทั่วไป เช่น ค่าจ้างครู ค่าเดินทาง และค่าวัสดุบางส่วน ซึ่งใช้ในระยะเริ่มต้นของโครงการเท่านั้น ไม่พบว่าการสนับสนุนโครงการในลักษณะอื่นๆทั้งจาก สกว. และหน่วยงานอื่นๆ ในอันที่จะเป็นการสนับสนุนเฉพาะราย ดังนั้นจึงไม่เห็นว่าการสูญเสียประโยชน์ใดๆจากการมีอยู่ของโครงการ

ปัญหาและอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ผลทางด้านปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น พบว่ามีประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้ คือ

1. บรรจุภัณฑ์มีรูปแบบที่ไม่ดึงดูดใจผู้ซื้อ
2. การดำเนินงานในปัจจุบันมีลักษณะความเป็นเจ้าของธุรกิจมากกว่าที่จะเป็นกลุ่ม ดังนั้นหากมีการสนับสนุนงบประมาณในรูปแบบให้เปล่าจากภาครัฐในช่วงหลัง (ถ้ามี) ผลประโยชน์จะไม่ถึงประชาชนโดยตรง และอาจจะส่งผลกระทบต่อการแข่งขันทางการตลาดที่ผู้ผลิตอื่นๆที่ลงทุนด้วยตัวเองอาจจะไม่สามารถต่อสู้ทางการตลาดได้
3. การย้ายแหล่งทำงานของสมาชิกตัดเย็บเมื่อแต่งงานมีครอบครัว ทำให้กลุ่มต้องสร้างคนใหม่อยู่ตลอดเวลา

แนวทางการพัฒนา

1. บรรจุภัณฑ์ควรได้รับการพัฒนาหากต้องการที่จะขยายตลาดสินค้าต่อไป เพื่อให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำหีบห่อพลาสติก การจัดทำบล็อกสำหรับสกรีนยี่ห้อ เป็นต้น
2. เนื่องจากการดำเนินงานในระยะหลังเป็นไปในลักษณะที่เป็นเจ้าของมากกว่าจะเป็นของกลุ่มสมาชิก การสนับสนุนส่งเสริมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆสำหรับการผลิต เช่น การจัดมอบจักร หรืออุปกรณ์ จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ เนื่องจากจะทำให้ผู้ผลิตกลุ่มนี้ได้เปรียบทางการตลาดเนื่องจากใช้ต้นทุนของรัฐเพื่อไปแข่งกับเอกชนที่สามารถดำเนินการด้วยตัวเอง ซึ่งอาจจะส่งผลให้เอกชนที่เป็นคู่แข่งทางการตลาดไม่สามารถต้านทานได้ แต่ควรให้การสนับสนุน

ทางด้านการพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพสูงขึ้นและการทำการตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น

3. สมาชิกที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วย้ายออกจากชุมชนเมื่อแต่งงาน ทำให้กำลังผลิตลดลง ซึ่งอาจจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจัดฝึกอบรมสมาชิกที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นต้น เพื่อให้มีความรู้ทางด้านการผลิตผ้าคลุมผมสตรีในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในสถาบันดังกล่าว

6 โครงการรูปแบบการจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ กรณีบ้านราบอ ตำบลปิตุมุตีอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

6.1 สารสำคัญจากโครงการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ กรณีบ้านราบอ ตำบลปิตุมุตีอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี” ณ บ้านราบอ หมู่ที่ 3 ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี โดยเป็นโครงการที่ปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย ผู้นำชุมชนและ สกว. จากสภาพปัญหาของหมู่บ้าน ที่เคยมีประสบการณ์ความล้มเหลวในการจัดการกองทุนหมุนเวียนเพื่อสร้างสัว่มของยูนิเซฟ และเมื่อมีกองทุนหมู่บ้านขึ้นมา ทำให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้คิดหาวิธีการจัดการกองทุนเพื่อให้มีการนำเงินจากกองทุนหมู่บ้านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด ประกอบกับในหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จากการได้ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ของสตรี

ในการสังเคราะห์โครงการวิจัยนี้ ได้ใช้ข้อมูลจากเอกสารรายงานโครงการวิจัยและการสัมภาษณ์หัวหน้าโครงการเป็นหลัก โดยไม่ได้เข้าไปหาข้อมูลเพิ่มเติมในชุมชนแต่ประการใด เนื่องจากชุมชนไม่มีความพร้อมที่จะให้คณะสังเคราะห์โครงการเข้าไปขอข้อมูลเพิ่มเติมได้

โครงการนี้มีคำถามวิจัยที่ได้จากการประมวลของนักวิจัย คือ กองทุนบ้านราบอจะมีรูปแบบ วิธีการจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมได้อย่างไร

พร้อมกำหนดวัตถุประสงค์การปฏิบัติงานที่ประกอบด้วย (1) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน (2) เพื่อค้นหารูปแบบ วิธีการจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ และ (3) เพื่อดำเนินการ จัดการกองทุนหมู่บ้าน ตามรูปแบบวิธีการที่ได้จากการประชุมกลุ่ม

โดยกำหนดพื้นที่ดำเนินการ ณ บ้านราบอ หมู่ที่ 3 ตำบลปิตุมุตี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีประชาชน 1,365 คน

มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. จัดประชุมเตรียมทีมวิจัย ทบทวนบทบาท แบ่งหน้าที่ทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย
2. เรียนรู้จากกรณีของกองทุนหมู่บ้านตลาดบ่อทองเรียนรู้และถอดบทเรียนเป็นระยะ ๆ จัดระบบงาน ปรับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
3. เชิญคณะกรรมการ 15 ท่าน และเชิญคุณเชิง นิจะ จากกองทุนหมู่บ้านตลาดบ่อทองให้ความรู้ ทำความเข้าใจ แบ่งบทบาทหน้าที่ ทำใจให้เป็นหนึ่ง เพื่อสร้างระบบการ

ทำงานที่ชัดเจนโดยมีกระบวนการเริ่มจากวิทยากรร่วมแลกเปลี่ยนให้ความรู้ความเข้าใจ ทดลอง
ทำ-สรุปทบทวน 2 ครั้ง/เดือน รวม 3 เดือน

4. เปิดประชุมวิสามัญสมาชิกและกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
5. ปรับวิธีการบริหารจัดการวิธีการทำงานโดยมีวิชาการไปให้ความรู้แลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ ทดลองทำ และสรุปทบทวน 2 ครั้ง/เดือน รวม 2 เดือน
6. การประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ประชุมทุก 15 วัน
7. จัดเวทีผู้รู้เพื่อเรียนรู้ปัญหา

ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า

1. การพัฒนาการของกองทุน
บ้านราบอ	มีพัฒนาการด้านต่างๆ คือ การทำประชาคมหมู่บ้าน การ
คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การร่างระเบียบกองทุน
การเปิดรับสมัครสมาชิก การรวบรวมเงินเพื่อไปเปิดบัญชี 2
สมาชิกทำคำร้องขอกู้และการค้าประกัน คณะกรรมการ
พิจารณาผู้กู้ สมาชิกที่ได้รับอนุมัติไปดำเนินการเปิดบัญชีของ
ตน การจ่ายเงิน สมาชิกเบิกไปใช้ และการคืนเงิน
2. รูปแบบการบริหารของ
กองทุนบ้านราบอ	<p>การดำเนินงานของปีที่ 1</p> <p>การบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านยังไม่
ชัดเจน หากแต่มีบทบาท บางหน้าที่เด่นชัด การประชุม
คณะกรรมการจะเกิดขึ้นยังไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากยังไม่มี
การจัดการที่เป็นระบบ   การดำเนินงานของปีที่ 2   คณะกรรมการเริ่มไปศึกษาดูงานกองทุนหมู่บ้าน
ภายในจังหวัดปัตตานี หลายแห่ง จึงได้เกิดการเรียนรู้ในการ
ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบขึ้น เสร็จญูญิกของกองทุนมี
ประสบการณ์สูง เป็นที่นับถือของชุมชน มีระบบการติดตาม
อย่างเข้มงวด และใช้กฎระเบียบในการปล่อยเงินกู้ และติดตาม
เงินกู้ อย่างเข้มงวด   การดำเนินงานปีที่ 3   การดำเนินงานเริ่มเป็นระบบมากขึ้น มีการบริหาร
จัดการ ที่เริ่มเป็นกลไกที่ชัดเจน มีกติกาในการปล่อยเงินกู้ โดย
ผ่านคณะกรรมการ</p>

การเปลี่ยนแปลงในช่วงปี
2-3

- ประชาชนมีความรู้ เข้าใจระบบการจัดการกองทุนหมู่บ้าน เห็นได้จากมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สมาชิกก็จะมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ประชาชนเกิดการรวมกลุ่มขึ้น สร้างนิสัยให้เกิดการออมเงิน
- จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น คือ ปี 44 จำนวน 68 คน ปี 45 จำนวน 81 คน ปี 46 จำนวน 134 คน
- ไม่มีการวิจารณ์ในแง่ไม่ดี
- บริหารจัดการการปล่อยเงินกู้ที่มีประสิทธิภาพขึ้น

6.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญในการดำเนินงานจำนวน 3 ข้อ ได้ผลดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

วัตถุประสงค์	การบรรลุผลสำเร็จ
(1) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน	ประสบผลสำเร็จ
(2) เพื่อค้นหารูปแบบ วิธีการจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ	ประสบผลสำเร็จ
(3) เพื่อดำเนินการ จัดการกองทุนหมู่บ้าน ตามรูปแบบ วิธีการที่ได้จากการประชุมกลุ่ม	ประสบผลสำเร็จ
หมายเหตุ	การบรรลุผลสำเร็จในการปฏิบัติงานตามโครงการวิจัยนั้น พิจารณาเฉพาะช่วงที่มีการดำเนินงานของโครงการวิจัยเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงสภาพการดำเนินงานในปัจจุบัน

บทบาทและหน้าที่ของโครงการ

โครงการวิจัยนี้กำหนดบทบาทในการปฏิบัติงานภายในชุมชนดังต่อไปนี้ คือ

1. แสวงหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการ โดยหัวหน้าโครงการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุข อาศัยความคุ้นเคยกับพื้นที่ในการเลือกสมาชิกที่มาร่วมทำวิจัย
2. สร้างเวทีให้สมาชิกในชุมชนมาพบกัน ร่วมเรียนรู้ในการบริหารจัดการด้วยกัน พร้อมกับการปฏิบัติการดำเนินงานตามผลที่ได้รับจากการประชุม

3. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนในการเข้ามาให้ความรู้แก่ทีมงาน

4. สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

บทเรียนและประสบการณ์

บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานในโครงการนี้ สามารถประมวลออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้ คือ

ด้านการสร้างกลุ่มวิจัย

โครงการใช้แนวทางในการสร้าง และพัฒนากลุ่มวิจัยในพื้นที่โดยใช้เงื่อนไขต่างๆดังต่อไปนี้

1. สร้างโจทย์วิจัยจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและประสบการณ์การจัดการกองทุนในลักษณะเดียวกันในอดีตของชุมชน
2. สร้างกลุ่มวิจัยโดยใช้องค์ประกอบของผู้นำศาสนาและผู้มีความรู้และน่าเชื่อถือที่มีอยู่ในชุมชน และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านของชุมชน
3. หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชนและมีอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่สนใจงานด้านพัฒนาชุมชน

ด้านการสร้างองค์ความรู้

1. ได้รูปแบบการจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพของบ้านราบอ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เรียนรู้จากประสบการณ์ความล้มเหลวด้านการบริหารกองทุนยูนิเซฟ พร้อมกับใช้กระบวนการในการศึกษาเรียนรู้กองทุนหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพและนำมาปรับปรุง เหมาะสำหรับใช้เป็นแนวทางในการบริหารกองทุนหมู่บ้านในชุมชนมุสลิม
2. คณะกรรมการกองทุนเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความโปร่งใส มีการกระจายอำนาจให้กรรมการดูแลและตรวจสอบ

ด้านการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่น

เป็นโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นไม่ชัดเจนนัก นอกจากการระบุในรายงานถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น นักศึกษาบัณฑิตกองทุน องค์การบริหารส่วนตำบล ธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เครือข่ายประชารัฐ เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการขอความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเท่านั้น นอกจากนั้นมีการทัศนศึกษาดูงาน

และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกองทุนหมู่บ้านตลาดบ่อทอง ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารกองทุนหมู่บ้านแห่งหนึ่ง

ด้านการสร้างผลผลิตเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ในช่วงที่มีการปฏิบัติงานของโครงการ พบว่า ประสบความสำเร็จในฐานะของการปล่อยกู้ให้แก่ชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจได้ในระดับที่น่าพอใจ แม้ว่าสภาพดังกล่าวไม่สามารถที่จะประเมินได้ในปัจจุบันเนื่องจากชุมชนไม่พร้อมที่จะให้ทีมงานสังเคราะห์โครงการวิจัยเข้าไปขอข้อมูลเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามพบว่า ผลจากการดำเนินงานในโครงการวิจัยสามารถทำให้สมาชิกกู้เงินเพื่อไปประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ค้าขาย เลี้ยงวัว ปรับปรุงสวน ช่างซ่อม ปักจักร ทำหมวกกะปิเยาะห์ ชำแหละเนื้อวัว เป็นต้น

นอกจากนั้นยังพบว่า ชาวบ้านเกิดความสามัคคี รักใคร่ปรองดองมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

ด้านความยั่งยืนและการต่อยอด

ไม่ชัดเจน เนื่องจากชุมชนไม่พร้อมที่จะให้ทีมงานสังเคราะห์โครงการวิจัยเข้าไปขอข้อมูลเพิ่มเติมได้

เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จและล้มเหลว

เงื่อนไขที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จในขั้นตอนของการวิจัยและยังคงมีผลจากความสำเร็จจนถึงปัจจุบันประกอบด้วย

1. หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และเป็นที่ยอมรับของชุมชน
2. แกนนำในชุมชนมีความเสียสละและความสามารถทางด้านการจัดการด้านบัญชี
3. ใช้คณะกรรมการมัสยิดโดยเฉพาะอิหม่ามเป็นผู้นำในการบริหารจัดการกองทุนระดับชุมชน
4. บทเรียนจากความล้มเหลวในอดีตของกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้

การวิเคราะห์ระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมและการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนในการดำเนินโครงการ

จากผลการวิเคราะห์ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนและการได้รับผลประโยชน์จากโครงการในระดับชุมชน พบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือสูง และได้รับประโยชน์จากการกู้เงินที่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนเอง

การสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการ

ไม่พบการสูญเสียประโยชน์จากโครงการ

ปัญหาและอุปสรรค

1. ความไม่เข้าใจของชาวบ้านต่อเรื่องกองทุนหมู่บ้านในระยะแรก ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเงินกองทุนน้อย

2. ความยั่งยืนของโครงการ เนื่องจากไม่มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของกองทุนดังกล่าวแต่ประการใด

ชาวบ้านในหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกไม่สามารถกู้เงินได้ทั้งหมดเพราะวงเงิน 1 ล้านบาท ไม่เพียงพอต่อสมาชิก

3. ปัญหาด้านการปล่อยเงินกู้ อาทิ ระยะเวลาในการชำระหนี้สั้นเกินไป วงเงินในการปล่อยกู้ไม่เพียงพอในการลงทุนประกอบอาชีพ และการที่มีผู้กู้บางราย นำเงินกู้ไปใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ตามสัญญา

แนวทางการพัฒนา

ไม่สามารถประเมินได้

บทที่ 5

เงื่อนไขร่วมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

จากการวิเคราะห์และประเมินผลด้านเงื่อนไขร่วมที่ทำให้โครงการต่างๆ ทั้ง 6 โครงการ ประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จในขั้นตอนของการวิจัย และยังคงมีผลจากความสำเร็จจนถึงปัจจุบันนั้น สามารถประมวลได้ดังนี้ คือ

1. การเลือกทีมงานตั้งต้นและสร้างเงื่อนไขให้ประชาคมร่วมมือกัน คือ ทุนใจสู่ความสำเร็จ หากเริ่มต้นเลือกทีมงานที่ไม่เหมาะสม โอกาสที่โครงการจะดำเนินต่อไปจนสำเร็จนั้นยากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทีมงานเมื่อโครงการดำเนินไปเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วนั้น จะส่งผลกระทบต่อโครงการมากกว่า นอกจากนั้นทีมงานควรจะสามารถในการหลอมรวมสมาชิกเข้าด้วยกัน โดยทีมงานจะมีองค์ประกอบสำคัญ คือ มีแกนนำที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ มีทักษะในการนำเสนอและสื่อสาร ในกรณีที่เป็นกลุ่มประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับระบบบัญชี แกนนำกลุ่มหรือองค์ประกอบของกลุ่มแกนนำควรมีทักษะทางด้านการทำบัญชี และการมีที่เลี้ยวในระดับชุมชนที่เป็นคนในชุมชนเอง เช่น ครู ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยวระดับชุมชน

2. โครงการมีคำถามวิจัยที่ชัดเจน ที่เกิดจากสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาที่เป็นอยู่ในขณะนั้นของชุมชนอย่างแท้จริง โดยพบว่าหากชุมชนมีประสบการณ์และต้นทุนเดิมทางด้านการพัฒนาอาชีพนั้นๆ บ้างอยู่แล้วจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้นกิจกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและมีเป้าหมายของการทำงานที่ชัดเจนทั้งทางด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดและการบริหารจัดการกลุ่ม พร้อมทั้งพัฒนาจนสามารถสร้างผลผลิตที่ใช้ยึดเป็นอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองของสมาชิกได้จริง มีผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน จึงจะสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง

3. ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของผู้นำกลุ่ม ทำให้สมาชิกให้ความมั่นใจว่าจะไม่มีการโกงกินของผู้นำ และกรณีที่มีสมาชิกต้องลงทุนร่วมสมาชิกจะมั่นใจว่าเมื่อจะไม่สูญเสียเงินค่าหุ้นที่ลงไป

4. ความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่มีทักษะเฉพาะด้าน เช่น สถาบันทางวิชาการ ศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียน สถานีนามัยประจำตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ เครือข่ายอาชีพ เป็นต้น

5. ความร่วมมือและการสนับสนุนจากแกนนำในพื้นที่โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

6. การใช้หลักศาสนาในการบริหารจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจที่เกิดขึ้น เช่น การบริจาคทานซากาต การสนับสนุนมัสยิดและโรงเรียนตาดีกาในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

7. การมีพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากชุมชน ปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง ถึงลูกถึงคน ทำหน้าที่ให้คำแนะนำต่างๆ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสริมสร้างพลังกำลังใจให้สมาชิก และให้สมาชิกเล็งเห็นถึงอนาคตของความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในโครงการ และมีการติดตามผลการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา แม้ว่าโครงการวิจัยได้เสร็จสิ้นลงแล้วก็ตาม

8. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐภายหลังจากที่โครงการได้ริเริ่มขึ้นสิ้นสุดลงเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์

บทที่ 6

แนวทางการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการวิเคราะห์การดำเนินงานวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง สามารถสังเคราะห์เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยทางด้านนี้ในอนาคตได้ดังต่อไปนี้

4.1 กรรณวิธีสนับสนุนโครงการ

สกว. ควรกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการสนับสนุนโครงการในแต่ละพื้นที่เป็นระยะๆ ตามศักยภาพของทีมงานวิจัยและชุมชนเป็นสำคัญ โดยในระยะแรกควรให้การสนับสนุนในกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ เช่น การจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชุมชนนาร่อง การทดลองทำการตลาด และการทดสอบกระบวนการบริหารจัดการ เป็นต้น ระยะที่ 2 ควรเน้นการต่อยอดกิจกรรมที่กำหนดหรือได้ผลเบื้องต้นจากจากระยะที่ 1 เพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง และกำหนดแนวทางที่จะกระจายการจัดสรรผลประโยชน์ไปสู่สมาชิกอื่นๆ ในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม และขั้นตอนที่ 3 ควรให้การสนับสนุนกิจกรรมในลักษณะที่เตรียมพร้อมสำหรับการให้กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่เกิดขึ้นนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง พร้อมเริ่มผ่องถ่ายประสบการณ์ และแนวทางการทำงานสู่หน่วยงานที่จะต้องรับผิดชอบโดยตรงในอนาคต เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานในอำเภอต่างๆที่เกี่ยวข้อง

4.2 การเลือกพื้นที่ปฏิบัติงาน

การเลือกพื้นที่ปฏิบัติงานนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ จากการวิเคราะห์พบว่าพื้นที่ปฏิบัติงานของ สกว. ส่วนใหญ่จะกระจุกอยู่ในบางตำบลและอำเภอที่เจ้าหน้าที่ของ สกว. มีความคุ้นเคยเป็นหลัก และเน้นการเปิดโครงการใหม่ในพื้นที่ใหม่ที่ใกล้เคียงกับพื้นที่เดิมมากกว่าที่จะวิจัยต่อยอดและเจาะลึกในพื้นที่เดิม เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้

ดังนั้น การเลือกพื้นที่ที่ควรดำเนินการ คือ พยายามกระจายไปยังตำบลและอำเภออื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความต้องการการวิจัยทางด้านนี้ ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ต่างๆที่ สกว. ควรเข้าไปปฏิบัติงานนั้น สามารถเสาะหาได้จากงานวิจัยหรือข้อมูลพื้นฐานที่หน่วยงานต่างๆได้จัดทำไว้ หรือข้อมูลในส่วนที่องค์กรพัฒนาเอกชนหรือภาคประชาชนได้ถืออยู่ในมือ นอกจากนั้นแล้ว สกว. ควรกำหนดเป็นนโยบายด้วยการวิจัยเพื่อเจาะลึกและต่อยอดในพื้นที่เดิมที่มีศักยภาพนั้น ควรดำเนินการอย่างยิ่ง จนกว่างานวิจัยนั้นสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างแท้จริง ดังหลักการ “เพื่อสร้างปัญญา สำหรับการพัฒนาท้องถิ่นนั้นๆอย่างแท้จริง”

4.3 การเลือกคณะนักวิจัย ทีมที่ปรึกษาและหน่วยงานภาคีสนับสนุน

ดังจะเห็นจากการวิเคราะห์ที่ได้ว่า โครงการที่ถือว่าประสบความสำเร็จนั้น มีองค์ประกอบสำคัญที่สุด คือ ทีมวิจัย ที่ปรึกษาและหน่วยงานภาคีต่างๆ

การคัดเลือกทีมวิจัยในชุมชนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน โดยควรใช้แนวทางการใช้ต้นทุนเดิมของหน่วยงาน หรือองค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่นั้นๆอยู่แล้ว ร่วมกับทีมวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่มาจากกระบวนการสรรหาสมาชิกใหม่ของ สกว. เจ้าหน้าที่ สกว. พี่เลี้ยงและควรให้ความสนใจต่อการเมืองภายในของชุมชน ที่โดยทั่วไปแล้วแต่ละชุมชนจะมีปัญหาการแบ่งฝ่ายตามการเมืองภายในท้องถิ่นอยู่แล้ว ดังนั้นการเลือกทีมวิจัยในชุมชนจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ สกว. ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ และมีความพิถีพิถันอย่างยิ่ง โดยควรเลือกทีมงานวิจัยที่ไม่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาภายในชุมชนในอนาคตได้ มิเช่นนั้นแล้ว สกว. จะกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองภายในชุมชน และเพิ่มเติมปัญหาให้กับชุมชนมากกว่าที่จะแก้ไข ปัญหา ทักษะความสามารถและความน่าเชื่อถือของแกนนำวิจัยในชุมชนล้วนเป็นสิ่งที่ สกว. ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ หากสามารถเลือกได้ สกว. ควรค้นหากลุ่มหนุ่มสาวในชุมชนที่มีการศึกษาดี เช่น ครูและเจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น มาร่วมเป็นทีมงานวิจัยด้วย

การเลือกที่ปรึกษาโครงการนับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของศักยภาพที่จะประสบความสำเร็จของโครงการ โดยพบว่าหลายโครงการนั้น ผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จ คือ ที่ปรึกษาโครงการที่จะทำหน้าที่ติดตามผล ให้กำลังใจ ร่วมแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง ความทุ่มเทและจริงจังของที่ปรึกษาโครงการมีส่วนทำให้ทีมวิจัยมีความมุ่งมั่น มีพลังและมีความมั่นใจสูงขึ้น ดังนั้น สกว. จึงควรมีที่ปรึกษาโครงการในทุกโครงการ และที่ปรึกษาดังกล่าวมีคุณสมบัติที่เหมาะสม คือ มีความรู้ในประเด็นเนื้อหาดังกล่าว สามารถเข้ากับชุมชนได้ดี และมีจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งดูเหมือนว่าจะหาได้ไม่มากนักในสภาพปัจจุบัน แต่เชื่อว่ายังผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวยังคงมีอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การประสานงานกับหน่วยงานภาคี ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ อีกปัจจัยหนึ่งที่เกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จของโครงการ เช่น โครงการที่ดำเนินงานในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และประสบความสำเร็จนั้น สกว. ได้รับความร่วมมือจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหลัก โดยการอาศัยต้นทุนเดิมที่มีอยู่ของศูนย์บริการฯ เจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการ และทักษะการบริหารจัดการของศูนย์บริการฯ ดังนั้น สกว. จึงควรมีภาคีหรือหน่วยงานร่วมสนับสนุนที่เหมาะสมอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงาน หาก สกว. สามารถปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้ว และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปสานงานต่อไปได้ โครงการนั้นจะถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง

4.4 การกำหนดโจทย์วิจัย

มุ่งเน้นโจทย์วิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนที่บูรณาการทั้งทางด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการกลุ่มและการตลาด และเป็นงานวิจัยที่จะส่งผลกระทบในการแก้ไขปัญหาได้จริง หลีกเลี่ยงการสนับสนุนงานเดิมในประเด็นเดิมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นจนประสบความสำเร็จแล้ว อันจะส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนของงาน และสามารถสืบหาได้โดยการปรึกษาหารือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เข้าไปสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ดังกล่าว โจทย์ที่กำหนดเพื่อพัฒนาต่อยอดอาชีพที่ชุมชนได้ดำเนินการมาก่อนหน้าแล้ว หรือชุมชนนั้นๆมีพื้นฐานบ่มเพาะแล้ว จะมีโอกาสประสบความสำเร็จสูงว่าโจทย์ที่เป็นสาระใหม่สำหรับชุมชน แต่อย่างไรก็ตามโจทย์ในลักษณะที่เป็นเรื่องใหม่ของชุมชน แต่เมื่อมีการปรึกษาหารือกับทุกฝ่ายแล้วว่ามีศักยภาพที่จะประสบความสำเร็จนั้น ควรได้รับการสนับสนุนเช่นกัน

4.5 การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการทำงานวิจัย

เมื่อได้ร่วมกำหนดโจทย์วิจัยแล้ว การกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นที่จะต้องทำอย่างชัดเจน โดยในส่วนงานทางด้านธุรการและเอกสารนั้น ควรให้เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานของสกว. เป็นผู้ดำเนินการในระยะแรก เนื่องจากสมาชิกที่เป็นนักวิจัยส่วนใหญ่มีปัญหาทักษะทางด้านการเขียนและทักษะทางธุรการสูงมาก หากให้สมาชิกดังกล่าวรับผิดชอบงานทางด้านนี้แล้ว จะส่งผลให้งานที่เป็นเนื้อหาสาระจริงของการวิจัยจะถูกกลบเกลื่อน เนื่องจากความวิตกกังวลในงานธุรการ

4.6 การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง

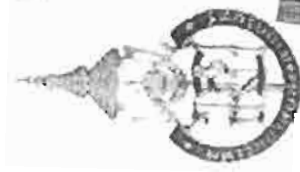
เนื่องจากงานพัฒนาทางเศรษฐกิจชุมชนส่วนใหญ่แล้ว จะมีผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้นในแต่ละชุมชน ดังนั้นการสร้างกลไกเพื่อที่จะทำให้ชุมชนในภาพรวมได้รับประโยชน์นั้นจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือบางอย่าง เช่น การประยุกต์ใช้ระบบทานชาภาคในชุมชนมุสลิม การสร้างระบบสวัสดิการชุมชนอย่างแท้จริงมาใช้ เป็นต้น

4.7 การติดตามผลภายหลังสิ้นสุดโครงการ

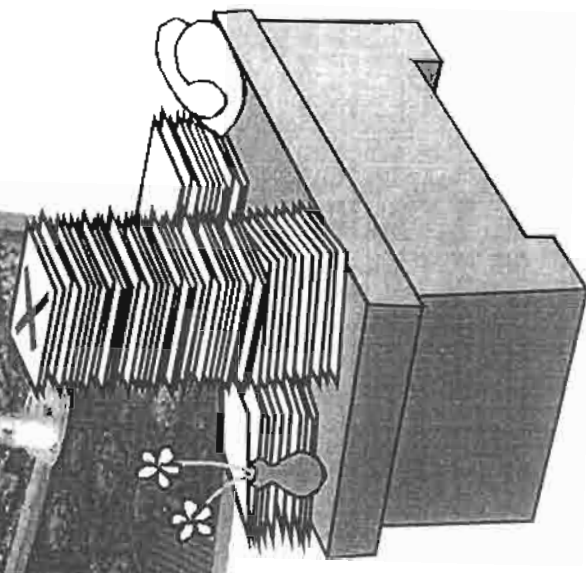
เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่ สกว. ไม่ควรทิ้งชุมชนนั้นทันที การติดตามผล และการดำเนินงานต่อยอดควรดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนอันนำไปสู่การเข้าร่วมดูแล และอำนวยความสะดวกโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงภายหลังจากที่ สกว. สิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว นับว่าเป็นเป้าหมายที่ สกว. ควรมุ่งเน้นมากที่สุดเช่นกัน โดยกำหนด

เงื่อนไขร่วมกับหน่วยงานดังกล่าวให้ใช้แนวทางและหลักการที่ได้ดำเนินงานในระยะแรก เป็น
แนวทางในการให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่นหรือองค์กรเอกชนอื่นๆ
ดังกล่าว

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง

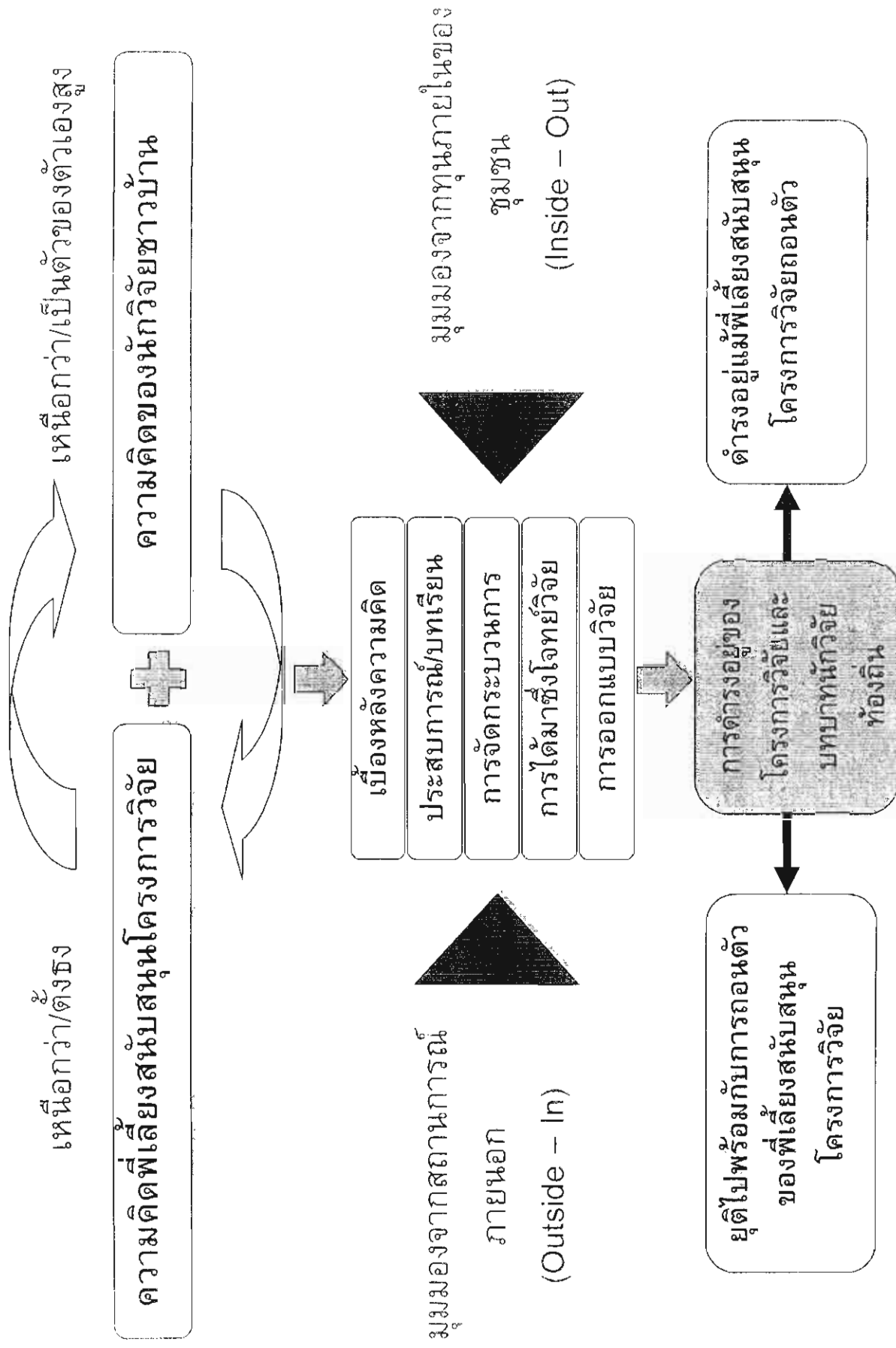

วิธีวิทยาการวิจัย (Methodology)

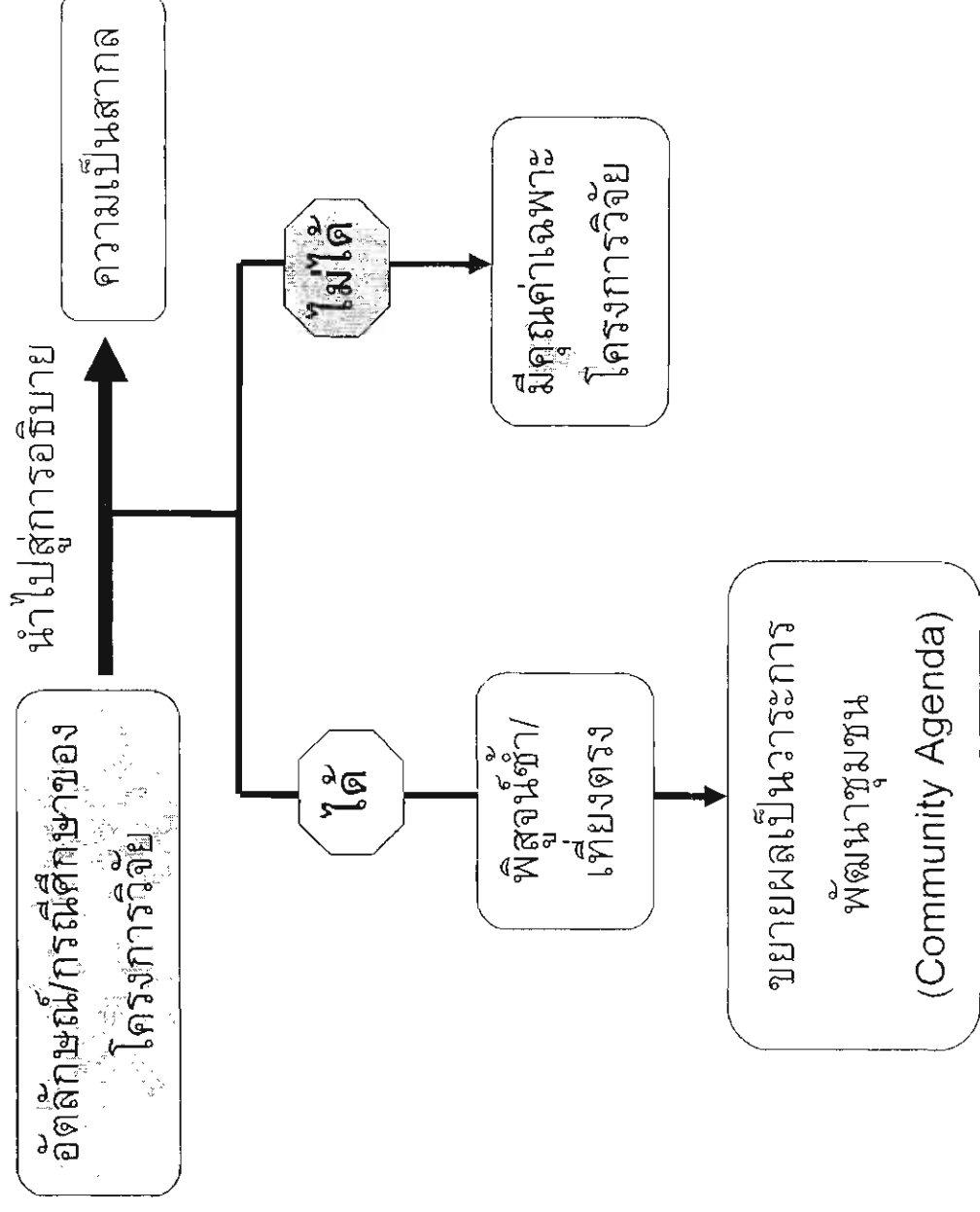

ผศ.มานพ จิตต์ภูษา

กรอบแนวคิดในการสังเคราะห์

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management ~ KM)

การเปลี่ยนแปลงของนักวิจัย (Empowerment)

เดิม

- วิธีคิด
- วิธีการทำงาน บริหารจัดการ
- ผลผลิต
- การแสวงหาความรู้
- ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน
- ความสัมพันธ์กับบุคคล/องค์กรภายนอก

ผลของกระบวนการวิจัย
เพื่อท้องถิ่น

- คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลหรือไม่?
- วิธีการทำงาน บริหารจัดการเป็นระบบระเบียบมากขึ้นหรือไม่
- ผลผลิตมากขึ้นในเชิงปริมาณหรือคุณภาพหรือไม่ (โดยเฉพาะโครงการเศรษฐกิจชุมชน)
- การแสวงหาความรู้ต่อเนื่องหรือยุติเมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น
- ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน (เหมือนเดิม, แย่กว่าเดิม, ดีกว่าเดิม)
- ความสัมพันธ์กับบุคคล/องค์กรภายนอก (ปิดตัวเอง, ตั้งรับ, รุกเข้าหา)

คุณค่า

- เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเฉพาะโครงการวิจัยที่ทำ
- เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นที่พึ่งของชุมชนที่มีอำนาจต่อรอง
- มีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในองค์กรระดับต่างๆ (หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ฯลฯ)

วิจัยแบบวิชาการ

ตั้งสมมติฐาน, กำหนดตัวแปร, ออกแบบเครื่องมือ, เก็บข้อมูล, ประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์	ข้อมูลจาก การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน, กำหนดตัวแปร, ออกแบบเครื่องมือ, เก็บข้อมูล, ประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์
ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน, กำหนดตัวแปร, ออกแบบเครื่องมือ, เก็บข้อมูล, ประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์
ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน, กำหนดตัวแปร, ออกแบบเครื่องมือ, เก็บข้อมูล, ประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์
ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน, กำหนดตัวแปร, ออกแบบเครื่องมือ, เก็บข้อมูล, ประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์
ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน การทบทวน ผลงานศึกษาวิจัย	ความรู้พื้นฐาน, กำหนดตัวแปร, ออกแบบเครื่องมือ, เก็บข้อมูล, ประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์

วิจัยเพื่อท้องถิ่น

เปรียบเทียบงานวิจัยวิชาการ และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

หัวข้อเปรียบเทียบ	งานวิจัยวิชาการ	งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ที่มาของโจทย์วิจัย	สถานการณ์ ความสนใจของสังคม ความสนใจของนักวิชาการ ทิศทางของแหล่งทุนวิจัย	ชีวิตจริงของนักวิจัย ความต้องการแก้ปัญหา ด้วยตนเอง ความสงสัยและต้องการหาคำตอบ
แนวคิดหรือฐานคิดการวิจัย	ทบทวนงานที่ศึกษาที่เกี่ยวข้อง	ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ วิถีชีวิต
ศาสตร์ สาขาการวิจัย	สหวิทยาการ	สหวิทยาการ เน้นมานุษยวิทยา คณิตศาสตร์
การออกแบบงานวิจัย	ตั้งสมมติฐาน กำหนดตัวแปร กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูล กำหนดหัวข้อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ (เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน)	ตั้งเป้าหมาย (วิจัยเพื่อชีวิต) ความรู้ที่จำเป็นต่องานวิจัย วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง แหล่งความรู้ รวบรวมความรู้ ถูกเถียงให้โต้แย้งเลือก ลงมือปฏิบัติ สรุปผล สรุปบทเรียน ออกแบบการวิจัย การปฏิบัติ (ไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนที่แน่นอน)

เปรียบเทียบงานวิจัยวิชาการ และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

หัวข้อเปรียบเทียบ	งานวิจัยวิชาการ	งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เครื่องมือ วิธีการเก็บข้อมูล	เน้นเครื่องมือแบบมีโครงสร้าง เก็บเฉพาะเรื่องที่ต้องการ ได้ข้อมูลในเวลาจำกัด	เน้นการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิด ได้ทั้งเรื่องที่ต้องการ และผลพลอยได้ ใช้เวลาในการรวบรวมนาน
การสรุปผลการวิจัย วิเคราะห์สังเคราะห์	ผู้จัดให้รู้ได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ เพราะอะไร	ไม่มีถูกผิด สรุปบทเรียนให้ได้ว่าทำอะไรจาก การวิจัย
ผลการวิจัยที่ได้	ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน	ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรระดับหนึ่ง และปรากฏอยู่ในตัวนักวิจัยเป็นหลัก
ความสัมพันธ์ของนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย	แยกกันอย่างชัดเจนระหว่างนักวิจัย และกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา เพื่อปราศจากอคติ	เป็นกลุ่มเดียวกัน นักวิจัยคือกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาที่มีผลได้-เสียโดยตรง มีอนาคตที่จะเลือกแนวทางการวิจัยของตนเอง

ภาคผนวก

ประชุมวางแผนการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดชายแดนใต้
ครั้งที่ 1/2551 วันที่ 11 สิงหาคม 2551
ณ ห้องประชุมมหาเลลา ชั้น 2 โรงแรมเชาท์เทิร์นวิว จังหวัดปัตตานี

ผู้เข้าร่วม

ผู้ทรงคุณวุฒิในการสังเคราะห์

1. ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง	โทร. 086-9568151	
2. ผศ.อับดุลเลาะ อับรู	โทร. 089-6582049	
3. ผศ.มานพ จิตต์ภูษา	โทร. 081-6989157	
4. รศ.ดร.ครองชัย หัตถา	โทร. 081-6981608	
5. ผศ.ดร.สุกรี ะยีสานแม	โทร. 081-0965819	E-mail : hsukree@hotmail.com

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้

6. นายสมบุญณ์ อัมภาสกิจ	โทร. 089-4422126

พี่เลี้ยงสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง

7. น.ส.ตูแวคอลีเยาะ กาแบ	โทร. 089-6546637
8. น.ส.โชติรส ทองขจร	โทร. 089-7386615
9. นางสุกัญญา สุขสุพันธ์	โทร. 089-7386615
10. น.ส.รอฮานี ดาโอะ	โทร. 081-7113824
11. น.ส.ฮามี๊ะ หวันนุรัตน์	โทร. 085-8917779

เนื้อหาการประชุม

ด้านเนื้อหา 3 มิติ (โครงการ 17 โครงการ)

1. การศึกษา
2. วัฒนธรรม
3. เศรษฐกิจชุมชน

สังเคราะห์โครงการ 17 โครงการ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เห็นการเปลี่ยนแปลง (คนเปลี่ยน เก่งขึ้น ปัญหาได้รับการแก้ไข)
2. เติบโตด้านเนื้อหาองค์ความรู้จากงานวิจัย

วัตถุประสงค์การประชุม

1. เพื่อวางกรอบการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ให้นักวิชาการ คนนอกช่วยมอง เพราะถ้าคนในมองเองจะมองตามกรอบเดิม ๆ ตามความเคยชิน ดูว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตอบน่าเชื่อถือเรื่องเครื่องมือและองค์ความรู้ที่นักวิจัยชาวบ้านสร้างมา)

2. สร้างความเข้าใจแก่คนต่างศาสนิก ต่างภูมิภาคให้เข้าใจวิถีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของพี่น้องในพื้นที่จังหวัดชายแดน

กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เริ่มจาก รู้จักชุมชน พัฒนาโจทย์วิจัย อนุมัติ สนับสนุนต่อเนื่องเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

ระหว่างทาง การสนับสนุนมีการพัฒนาศักยภาพแก่นักวิจัย เช่น การบริหารจัดการโครงการ การเงิน-บัญชี การเสนอโครงการ การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต

ปลายทาง มีการถอดบทเรียนเก็บเกี่ยวองค์ความรู้ เพื่อทำรายงาน

เน้นกระบวนการทำงาน ที่มีการวางแผน ประชุมปรึกษาหารือ สรุปบทเรียนร่วมกัน

ประเด็นการเคลื่อนงานในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง

- ภาษาอังกฤษ
- เศรษฐกิจชุมชน
- การทำงานร่วมกับหน่วยงาน / องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ฐานคิด 10 ปี ให้ชุมชนใช้กระบวนการวิจัยท้องถิ่น หารูปแบบการบริหารจัดการ เป็น R&D ผู้ใช้ตั้งโจทย์ นักวิชาการทำการการศึกษา หรือร่วมมือกัน นำผลไปใช้ประโยชน์จริง อยู่ในหลักการ 3 ข้อ คือ 1) ตั้งโจทย์ชุมชน 2) ชุมชนเป็นหลักในการร่วมทำ และ 3) ศึกษาปฏิบัติการ ลองผิดลองถูก

กลไกผู้ประสานงานต้องคลุกกับฐานพื้นที่ของคน แต่ละหน่วยพยายามทำให้เล็ก มีตัวช่วยชาวบ้านในการคิด กระบวนการสร้างโอกาส เนื้อหาอาจไม่เข้มข้นมากนัก สร้างคนให้คิด ร่วมมือกันทำงาน ทู่นี่จะมีความหมายมาก เป็น โจทย์ชีวิตที่มีผลกระทบโดยตรงกับชุมชน ช่วยให้แก้ไขปัญหา ยกระดับเป็นฐานสถานการณ์ ชุดความรู้จากการทำเชิง กระบวนการ เนื้อหา การได้ความรู้ใหม่ ถ้ามีนักวิชาการมาช่วยจะทำให้ชัดเจนขึ้น

โครงการวิจัยที่สนับสนุนมา ร้อยละ 90 เป็นโครงการชาวบ้านล้วนๆ กระบวนการนี้ช่วยหล่อหลอมให้เกิดกลุ่ม กลุ่มที่มีแล้วก็เข้มแข็งขึ้น ไม่เพียงแต่สร้างโอกาสให้ได้ใช้โครงการวิจัย แต่ต้องบริหารจัดการ งบประมาณจะอยู่ในความรับผิดชอบของทีมีวิจัย ชาวบ้านต้องรับผิดชอบเอง พยายามประสานกับภาคีหน่วยงาน มีความร่วมมืออย่างชัดเจน แต่ การทำในเชิงสถาบันยังไม่มากนัก ชุมชนเดินโครงการวิจัย มีภาคีมาร่วมระหว่างทาง ปลายทาง ระบุฐานโครงการไป ปรากฏในรายงานแตกต่างออกไป ทู่นี้น่ามาก

จุดอ่อนคือการขมวดรูปธรรมไปสัมพันธ์กับสถานการณ์สังคมชายแดนใต้ยังไม่มีน้ำหนัก ชาวบ้านมีการคิดเรื่อง ระเบียบวิธี แต่นักวิชาการมองว่าเป็นงานพัฒนา ผู้ทรงคุณวุฒิในการสังเคราะห์งานจะได้ช่วยมองทิศทางอนาคตให้กับ สกว. บอกคนทำงาน

สร้างความเข้าใจที่ดีกับคนที่เห็นว่ากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างความเข้าใจและสันติสุขได้อย่างไรบ้าง การ ทำงานร่วมกับหน่วยงานเพื่อต้องการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชน

งานสังเคราะห์ต้องแยกออกมาก่อน แล้วสร้างเป็นสิ่งใหม่ สถานะขององค์ความรู้ที่ได้ กรอบเวลา ทีมเนื้อหา ต้องได้ Solution ก่อนว่า ทับซ้อนอย่างไร สัมพันธ์อย่างไร กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management – KM) เชิงกระบวนการสร้างความรู้ การนำความรู้มาใช้ อย่างเช่น กศน. ใช้งานศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ศรช.) สำหรับนักวิจัย ท้องถิ่น ต้องดูวิถีคิดของนักวิจัยว่าได้อิทธิพลความคิดจากไหน สืบสานสวโยด

การทำงานของพี่เลี้ยง พัฒนาโจทย์อย่างไร พี่เลี้ยงตั้งธงหรือเปล่า จากประสบการณ์ประเมินตำบลสามพัน มีเป้าหมายให้เกิดแผนชุมชน แต่เกิดการเรียนรู้หรือไม่

ศึกษาจากบุคคลที่สาม ทั้งบทบาท Node วิทยาการกระบวนการ การพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย ดูเป็นกรณีศึกษาว่า ถูกออกแบบอย่างไร ทุกคนเป็นนักวิจัยได้ทั้งสิ้น วิถีคิด พัฒนาโจทย์มี Outside in และ Inside Out เนื้อหาที่ได้ หรือองค์ ความรู้ (Knowledge) ที่เที่ยงตรงใหม่ ต้องคุยกับคนทำ ยืนยันได้ไหม ประยุกต์ไปศึกษาซ้ำเพื่อพิสูจน์ได้เป็นการทั่วไปได้ หรือไม่

อัตลักษณ์ไม่ใช่ปัญหา อาจถูกตีตรา กรณีศึกษาอาจขาดปัจจัยที่อธิบาย ประยุกต์ใช้เป็นสากล อาจจะนำไปฝึกคน เกิด Output อย่างไร ตัวคนที่เป็นนักวิจัย เปลี่ยนแปลงอย่างไร อาจมีการออกแบบ มีการเปรียบเทียบ เก็บด้วยการนั่งคุยกับเขา น่าจะเป็น Staff ของ อบต. นำไปสู่ภายนอก การที่เปิดโอกาสให้จังหวัดทำเอง องค์ประกอบชาวบ้าน มีข้อมูลเชิงประจักษ์ของชาวบ้านไปสู่ส่วนหนึ่งของคณะกรรมการ มีความรู้ที่เป็นรูปเล่ม ศรช. อบต. นำไปสู่การปรับเปลี่ยน ทำเสร็จแล้วเกิดผลอย่างไร ไปสู่ Community Agenda ได้ความรู้ไปสู่ปฏิบัติ วงจรวิจัย ชุมชนปรับเปลี่ยนกระบวนการ ทีมนักวิจัยก็ดูแลเฉพาะกันเอง ชาวบ้านมีสื่อสังกัดหลายตัว ไม่มีเวลาสังเคราะห์ Node ต้องดึงศักยภาพ หากคนไปเป็นตัวเชื่อม ไปดึงออกมา ภาคประชาชน ไปขอโครงการรับเงิน กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ประเด็นงานวิจัยนำไปเปิดตามเวทีต่างๆ

วิเคราะห์กระบวนการ วิจัยคิดฐานของชุมชน คำว่า ชุมชนเดียวกัน พูดภาษาเดียวกันใหม่ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ วิเคราะห์ตัวเององค์ความรู้ เป็นคณะกรรมการสภาวิจัย ไม่ได้ทำตามใจ จะเติมเต็มอะไร จัดหมวดหมู่อย่างไร ปริมาณ คุณภาพ วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมาย การผันแปรจากภายนอก เขามีทฤษฎีอะไร ผลที่ได้คืออะไร วิธีสื่อสารเชิงกลยุทธ์ ความรู้ไปใช้เชิงยุทธศาสตร์ ชาวบ้านไปนั่งที่อยู่ธรรมชาติทุกระดับ คอยท้วงติงในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ต้องสังเคราะห์งาน ทำอะไรไปบ้าง ได้ผลอะไร ทำได้ตามเป้าหมายหรือไม่ของ สกว. ตอบสนองสังคมชายแดน ได้ดีมากแค่ไหน มีจุดไหนที่ยังไม่ทำบ้าง

น่าจะมีโมเดลการสังเคราะห์ ทั้ง 3 กลุ่มแรกว่าด้วยเนื้อหา ก่อนจะส่งต่อไปที่งานสังเคราะห์วิธีวิทยางานวิจัย

ทำข้อมูล Full Paper ให้อาจารย์ได้อ่าน แล้วเชิญชาวบ้านมาคุยให้อาจารย์ฟังจะได้เจาะลึก ทำแล้วได้อะไร เนื้อหาได้อะไร ตัวเขาเปลี่ยนแปลงอย่างไร เอาเนื้อหามา Group มา Categorize มาประเด็นร่วม กระบวนการเหล่านี้ก่อตัวอย่างไร มีวิธีคิดอย่างไร ประเด็นที่จะต้องดูและอ่าน หน่วยการวิเคราะห์ภาพใหญ่ครอบคลุมงานทั้ง 3 จังหวัด ความ เป็นปริมาณและเชิงคุณภาพ เลือกเป็นพื้นที่ ประเด็น ปรากฏการณ์ ข้อค้นพบ

รายละเอียดใน Case Study มีการสำรวจ เปรียบเทียบ ข้อค้นพบจะใช้งานภาคสนาม ศึกษาซ้ำ พิสูจน์ ถ่ายทอด ประยุกต์ จะลงไปชุมชน ตามผู้เกี่ยวข้อง เช่น ได้เป็นที่ปรึกษาท้องถิ่น มีเนื้อหาไปใช้ประโยชน์อะไร รายละเอียดเนื้อหาจะต้อง Group ให้ได้ว่าการศึกษา 6 โครงการ เป็นการ Transfer ไปอย่างไร ปีที่ 20 งานต่อยอด ความรู้จากพื้นล่างไปสร้างระบบอย่างไร โครงการการพัฒนารองรับอยู่แล้ว เพราะทางอำเภอต้องรวบรวมงานวัฒนธรรมหลากหลาย หาข้อมูลไม่ได้ ผ่านงานวิจัยเศรษฐกิจ นักวิชาการอาจมีข้อเสนอแนะ

เคยไปช่วยประเมินโครงการ สกว. ท้องถิ่น เกี่ยวกับชุมชน ถ้าไปส่งดูว่าไปเกี่ยวข้องกับทั้งชุมชน เฟสแรกก่อนมีโครงการ ชุมชนทำอย่างไร ตัวนักวิจัยมีความรู้หรือไม่ ทำไมมาเป็นนักวิจัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดูว่าเดิมเป็นอย่างไร สนใจเรื่องการบริหารจัดการ ก่อนหน้างานวิจัยบริหารอย่างไร เห็นภาพในหมู่บ้านว่าก่อนมีโครงการเป็นอย่างไร แล้วเปลี่ยนด้วยวิจัยอย่างไร จากนั้นเขาประยุกต์ ถ่ายทอดหรือไม่ หมู่บ้านข้างๆ พูดย่อยแล้วทำตามไปด้วยไหม อาจจะดึงชาวบ้านที่ไม่ใช้ทีมวิจัย

สรุป

กระบวนการสังเคราะห์คือ กระบวนการ KM (สร้างความรู้ และเอาความรู้มาใช้)

วิธีการ

1. ต้องสรุปเนื้อหาทั้ง 3 ประเด็นก่อน (Node ทำ)

2. วิเคราะห์กระบวนการ (วิธีวิทยา) “สืบย่าน สาวโยด”

2.1 คู่มือบาทของโหนด (มีกระบวนการติดตามสนับสนุนอย่างไรบ้าง)

2.2 คู่มือศึกษา (การพัฒนาโจทย์ Outside in หรือ Inside Out อย่างไร และการเรียนรู้)

3. วิเคราะห์องค์ความรู้ (ต้องวาง Work plan ให้ดี ทางโหนดต้องสรุปเนื้อหาทั้ง 3 ประเด็นให้เพื่อจะให้เห็นเนื้อหาทั้งหมด) เที่ยงตรงหรือไม่ โดยใช้วิธีการ นั่งคุยกับนักวิจัย

4. ดู Out put และการประยุกต์อย่างไรบ้าง

วิธีการ คือ นั่งคุยกับนักวิจัย

เนื้อหา/ประเด็น :

- ดูปทบาทตัวคน มีความรู้ มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่
- องค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านควรมานำมาสู่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ศรช. / อินเทอร์เน็ต)
- ผลจากการวิจัยต้องเป็นวาระของชุมชน
- องค์ความรู้จากงานวิจัย ต้องคืนสู่ชุมชน และ การนำไปใช้ประโยชน์ต่อในชุมชน
- ข้อเสนอแนะ วงจรวิจัย จบที่ Report แล้วนำกลับมาวิจารณ์

ผลจากการสังเคราะห์

- นักวิจัยได้เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนเป็นคณะทำงาน
- ได้วิธีการสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ
- ควรมีการ Review โครงการใหม่ เพื่อให้เข้ากับโครงการ

ปรึกษาวิธีการสังเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรดี ?

1. ทุกคนดูโครงการทั้งหมด แล้วส่งให้อาจารย์มานพดูต่อเรื่องระเบียบวิธีวิจัย
2. ต่างคนต่างทำเบ็ดเสร็จ ตามกรอบวิธีของตัวเอง

- ควรใช้กรอบเดียวกัน

- เจ้าภาพแต่ละมิติต้องวิเคราะห์เนื้อหาออกมาว่าเกิดผลอะไรบ้าง ในเชิง Output / Outcom)
- เจ้าภาพต้องดูทั้งเอกสารและลงพื้นที่ เพื่อจะได้เห็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงของนักวิจัยชุมชน

กรอบเนื้อหา ควรมีเนื้อหาอะไรบ้าง (ต้องช่วยกันคิดต่อ ?)

- ดูที่วิถีคิดของชุมชน (เป้าไปถึงไหน?)
- สกว.ควรมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์

กรอบกว้าง ๆ ของ สกว.ท้องถิ่น คือ “โจทย์อะไรก็ได้ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ”

- กรอบเนื้อหา “ ดูรายโครงการ : เขาคิดอย่างไร ทำอย่างไร เกิดผลอย่างไร
- ผลการสังเคราะห์ “ไม่ใช่ประเมิน ผิด ถูก ” แต่เพื่อการเรียนรู้ ผลที่ได้มันผ่านวิถีคิดอย่างไร
- Workshop ด้วยวิธีการ “ เล่าเรื่อง ”

แผนการปฏิบัติงานร่วม

- ทีม สกว.Copy ไฟล์ข้อมูลโครงการ 17 โครงการ พร้อมรายงานความก้าวหน้า/รายงานสมบูรณ์ทั้ง 77

โครงการให้ทีมสังเคราะห์ ไม่เกินวันที่ 20 สิงหาคม 51

- ทีมสังเคราะห์รับฟังข้อมูลเบื้องต้นและเก็บเกี่ยวเนื้อหาวันที่ 3-14 ส.ค.51 ณ โรงแรมเขาเทอร์วิว
- ทีมสังเคราะห์อ่านเอกสาร เดือน 20 ส.ค.-12 กันยายน 51
- Workshopภาพรวม(1) เสาร์ 13 กันยายน 51
- ลงพื้นที่พบปะผู้เกี่ยวข้อง(2) ตุลาคม 51
- หาข้อสรุป(3) ต้นพฤศจิกายน 51

- เสนอข้อค้นพบเบื้องต้น
- นำเสนอในเวที 10 สกว.

เดือนพฤศจิกายน 51
22 มีนาคม 2552 ที่ กทม.

ประเด็นร่วม

กรอบสังเคราะห์ เน้น 2 ประเด็นหลัก 1. ด้านเนื้อหา และ ด้านวิธีวิทยา

- a. บริบท : ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด
- b. เนื้อหา : วิชิตคิด โจทย์วิจัย ผล
- c. ระเบียบวิธี :

กรณีศึกษา :

ดูการเปลี่ยนแปลง : คน การเข้าไปมีบทบาททางสังคม / ตำแหน่ง

องค์ความรู้ นำสู่การจัดการ ใช้ประโยชน์อย่างไร
(ส่งต่อความรู้) เช่น เรื่องตาตึกา ทวีภาษา

ประเด็นย่อย (ตามธรรมชาติของเนื้อหา)

เพิ่มเติมกรอบสังเคราะห์

ก่อน	ดูชุมชนเป็นอย่างไร ดูคน เดิมเขามีความรู้เรื่องวิจัยหรือไม่ ทำไมจึงมาเป็นนักวิจัย ดูผลิตภัณฑ์ (เดิมเป็นอย่างไร) ดูการบริหารจัดการ (เดิมเขาบริหารอย่างไร)
หลัง	เขาประยุกต์อย่างไร เขาถ่ายทอดความสำเร็จ..หรือไม่ ด้วยวิธีการอย่างไร มีผลกระทบ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

สรุปการประชุมสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง

วันที่ 13 กันยายน 2551 เวลา 09.30 – 12.30 น.

ณ ห้องประชุม ชั้น 2 สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ จิตต์ภูษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อับดุลเลาะ อับรู่
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุกรี หะยีสาแม
4. อาจารย์ชาติรี สำราญ
5. ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง
6. นายสมบุรณ์ อัมภาสกิจ
7. นายสินธุ แก้วสินธุ์
8. นางสาวตูแวคอลีเยาะ กาแบ
9. นางสาวโชติรส ทองขจร
10. นางสุกัญญา สุขสุพันธ์
11. นายวิรัช เอี่ยมปลัด
12. นางสาวปริญดา สือรี
13. นางสาวกฤติกา สือรี

ผลจากการประชุมทีมสังเคราะห์ 4 ภาค เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2551

การประชุมครบรอบ 10 ปีวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะจัดในช่วงเดือนมีนาคม 2552 ภายใต้แนวคิด “คุณค่าพลัง และความสุขงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” สร้างโอกาสให้ฐานงานสังเคราะห์ ซึ่งจะแตกต่างหลากหลายกันไปแต่ละภาค เพื่อตอบวัตถุประสงค์สังเคราะห์ การรับรู้ ยอมรับ เน้นการเรียนรู้ของชาวบ้าน ประมวลมุมมองข้อสรุป ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ซึ่งดำเนินงาน 10 ปีมาตั้งแต่มิถุนายน 2551 เป็นต้นมา

ภาคกลางใช้แนวคิด “พื้นปัญญาท้องถิ่น” นำงานวิจัยมาเข้าสู่กระบวนการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบในหลายๆ ด้าน แล้วขยายผล

ภาคอีสานใช้แนวคิด “พื้นสำนักท้องถิ่นอีสาน” แบ่งการสังเคราะห์เป็น 6 ประเด็นหลัก เช่น นักวิชาการทำวิจัย อบต.กับการทำวิจัย วิถีวิทยาวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทรัพยากร ฯลฯ เน้นกลุ่มเป้าหมายที่ อบต. และนักวิชาการ

ภาคเหนือใช้แนวคิด “คุณค่า พลังของงานวิจัยท้องถิ่นภายใต้กระแสโลกและสิ่งแวดล้อม” แบ่งการสังเคราะห์ออกเป็นประเด็นการศึกษา หนึ่งสิบ ท้องเที่ยว สุขภาพ วิถีวิทยา พัฒนาศักยภาพคนทำงาน

ภาคใต้ ใช้แนวคิด “พื้นแผ่นดินถิ่นใต้” เน้นปัญหาที่ปรากฏในภาคใต้ มีประเด็นบริบทเฉพาะของภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา) มีประเด็นร่วมกัน คือ การศึกษา ฐานทรัพยากรเน้นชายฝั่งที่อ่าวบ้านดอน สุราษฎร์ธานี สังเคราะห์โครงการเด่นที่ได้รับรางวัลจาก สกว. เพื่อพัฒนาการ ตูมุ่มที่จะพิจารณาในระยะต่อไป สังเคราะห์ในองค์ความรู้ วิถีวิทยา การนำไปใช้ ยกระดับ เคลื่อนไหว สรุปข้อเสนอแนะ

เวทีภาคใต้วันที่ 7 พฤศจิกายน 2551 นำเสนอผลการสังเคราะห์ประเด็นทรัพยากร และพัฒนาการโครงการวิจัยเด่นที่อ่าวบ้านดอน สุราษฎร์ธานี

เวทีภาคใต้วันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 นำเสนอผลการสังเคราะห์ประเด็นการศึกษาร่วมกับงาน มอ. วิชาการ ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

ในเวทีรวมทั้ง 4 ภาค ทำให้ได้เรียนรู้ว่าแต่ละภาคทำไปถึงไหน และจัดเวทีผู้เกี่ยวข้องที่รวมทั้งผู้รู้ นักวิชาการ ของสังคมไทย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำศาสนา นักเคลื่อนไหว นักคิดเป็นเวทีเฉพาะที่สะท้อนข้อคิดเห็น เสนอมุมมองงานวิจัยท้องถิ่น เรียกว่า “เวทีจอมยุทธ์” กำหนดให้มีการจัดขึ้นในวันที่ 6 - 8 กุมภาพันธ์ 2552 โดยอยู่ระหว่างการคัดเลือกรายชื่อผู้เข้าร่วมของแต่ละภาคเพื่อดำเนินไปตามกระบวนการ

ทีมสังเคราะห์ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน

ทีมวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชน พิจารณางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีจุดร่วมถึงปัจจัยความสำเร็จ คือ ไปพัฒนากิจกรรมที่ชาวบ้านทำอยู่ มีความเด่นในเรื่องผู้นำในการจัดกระบวนการวิจัย ถ้าผู้นำคือสัตย์ เป็นผู้นำศาสนา เป็นที่น่าเชื่อถือของชาวบ้านและมีองค์ประกอบของผู้มีความรู้เขามาช่วยอยู่ด้วย จะช่วยให้งานวิจัยสำเร็จ ขณะเดียวกัน ทีมสังเคราะห์ต้องการศึกษาปัจจัยล้มเหลวของโครงการที่ไม่สำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วย

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพิ่มการบริหารจัดการเข้าไปและเกิดเป็นผลสำเร็จ หากสังเคราะห์ปัจจัยออกมาได้ จะทำให้ได้ความรู้ว่าวิสาหกิจชุมชนจะเคลื่อนอย่างไร ภาครัฐมีความคาดหวังแก้ปัญหายากจน แต่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของภาคที่ผ่านมา รัฐทุ่มเงินไปจำนวนมาก แต่ยังไม่ได้ผลเท่าใดนัก

จากการอ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เห็นภาพความพยายามของนักวิจัยที่มีขั้นตอนของการวิจัย (Research Step) มีข้อมูลดิบเป็นจำนวนมากแต่ไม่เป็นระบบ ขาดการอ้างอิงว่าอะไรเป็นความรู้สึก อะไรเป็นข้อเท็จจริง แต่ที่นักวิชาการทำไม่ได้คือเข้าไปในพื้นที่อย่างเกาะติดต่อเนื่อง นักวิจัยชาวบ้านของ สกว. จึงมีโอกาสรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ขาดกรอบของการวางแผนปฏิบัติการที่เป็นระบบ ทำให้วิธีวิทยาด้วย มีวิธีคิดแบบปรากฏการณ์นิยม และแนวคิดเชิงสัญลักษณ์ มีความคิดจากหน้าที่นิยม (Functionalism) การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ส่วนราชการเจ้าหน้าที่ สิ่งที่ขาดหายไปคือ ความเที่ยงตรงภายนอก ทุกโครงการเป็นเพียงกรณีศึกษา ยังไม่มีการสรุปและอธิบายเป็นการทั่วไป จะพิจารณาว่ามีการขยายองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร

โดยสรุป กรอบในการสังเคราะห์เศรษฐกิจชุมชนจะมอง 3 ส่วน

1) ดูรายชื่อโครงการวิจัยทั้ง 36 เรื่อง เป็นเชิงปริมาณว่าเน้นไปในทิศทางหรือเรื่องใด งานวิจัยเข้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม หรือไปช่วยสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่

2) ประเมินร่วมกับนักวิจัยชาวบ้านว่าโครงการวิจัยที่ทำไปว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ แบ่งเป็น ไม่บรรลุ พอดี และเกินกว่าเป้าหมาย ถ้าไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่สำเร็จก็ถือเป็นค่าลงทะเบียนไป

3) เปรียบเทียบก่อนหลัง และย้อนอดีตก่อนที่ สกว. จะเข้าไปสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดูการบริหารจัดการ ดูศักยภาพของนักวิจัย ผลิตภัณฑ์ กระบวนการระหว่างทาง มีการถ่ายทอด ประยุกต์ใช้ ขยายผล และมีความสุขมากขึ้นไหม

ต้องดูปัจจัยสำเร็จ ล้มเหลว ปัจจัยคนคืออะไร ชุมชนมีพลวัต ชุมชนไม่นิ่ง โดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น หลายแห่งกระทบต้องงานพัฒนาที่ต้องเปลี่ยน แล้วชาวบ้านยินยอมได้อย่างไร จะสามารถยกเป็นต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้จริงหรือไม่

นัดหมายจัดเวทีสังเคราะห์โครงการวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับนักวิจัยชาวบ้าน วันที่ 8 ตุลาคม 2551 เวลา 10.00 น. หลังจากนั้นจะลงพื้นที่ทั้งเดือนตุลาคม 2551 และได้ร่างต้นฉบับการสังเคราะห์ในเดือนพฤศจิกายน 2551

ทีมสังเคราะห์ประเด็นการศึกษากับชุมชน

จากการอ่านรายงานโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น รูปแบบการทำวิจัยจะเน้นกระบวนการวิจัย เน้นการแก้ปัญหา นักวิจัยชาวบ้านจึงปลอดจากพันธนาการที่จะต้องเขียนรายงานการวิจัยในเนื้อหา 5 บท และเท่าที่อ่านงานวิจัยด้านการศึกษาทั้ง 5 เรื่อง บางเรื่องไม่เชื่อมโยงกัน ยังเป็นปัญหาว่าจะใช้ตัวกลางอะไรมาเชื่อม จึงดูที่วัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ ดูผลผลิตของโครงการ วิถีคิดของผู้วิจัย และผู้สังเคราะห์ อธิบายให้เห็นวิถียุทธศาสตร์ของชุมชน วิถียุทธศาสตร์ของนักวิจัย ลงจับคู่โครงการวิจัย เช่น เรื่องตาดิกากับเรื่องปทานุกรมมาแต่งงานกันได้ไหม แล้วโรงเรียน และ สปฐ. จะได้ประโยชน์

ประเด็นการศึกษาที่ส่งมาให้จำนวน 5 โครงการ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาอิสลาม แต่มีโครงการพัฒนาบุคลากร กศน. เข้ามารวมอยู่แล้ว เกรงว่าจะไม่สามารถสังเคราะห์ได้เป็นเนื้อเดียวกันได้ จึงขอเปลี่ยนให้โครงการบูรณาการหลักสูตรศาสนาอิสลามของโรงเรียนจริยอิสลามเข้ามาแทน

ที่อยากเห็นเพิ่มเติม คือ การนำผลจากการวิจัยลงสู่ชุมชน การนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง นักสังเคราะห์ต้องไปเจอผู้ทำวิจัยว่าสิ่งที่ทำเป็นวาระของชุมชนหรือไม่ ดูจากตรงไหนได้บ้าง ดูแผนชุมชน หรืออยู่ในกลุ่มเล็กๆ วัดการมีส่วนร่วม โดยดูทั้ง 2 ระดับ คือ 1) ระหว่างทีมวิจัยด้วยกัน และ 2) ระหว่างทีมวิจัยกับชุมชน

การศึกษาในบริบทของภาคใต้ตอนล่างมีประเด็นร่วมกับงานวิจัยของศูนย์ประสาน/หน่วยประสาน (Node) อื่นๆ ในภาคใต้ คือ ที่จังหวัดสตูล ตรง พังงา สุราษฎร์ธานี กระบวนการที่ตกลงกันไว้คือแต่ละที่จะสังเคราะห์งานของตนเองเป็นข้อสรุปในช่วงสิ้นเดือนกันยายน จากนั้นจะส่งเอกสารให้ผู้ทรงคุณวุฒิ คือ อาจารย์สุชาติ ชินะจิตร และ อาจารย์ชาติรี สาราญ

เวทีประเด็นการศึกษาของภาคใต้จะจัดขึ้นในวันที่ 12 - 13 ตุลาคม 2551 ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำเสนอผลการสังเคราะห์เดือนพฤศจิกายน 2551 จึงต้องการเชื่อมงานประเด็นการศึกษาของภาคใต้ตอนล่างเข้าไปด้วย แต่ละ Node มีจุดเด่นที่ต่างกัน มีการใช้เครื่องมืองานวิจัยไปจัดการเรียนการสอน มีการใช้ประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำงานกับครู บูรณาการสอนศาสนาอิสลาม ใช้งานวิจัยในระบบโรงเรียน นำนักเรียนเข้ามาเรียนรู้ ใช้งานวิจัยหนุนการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนทำวิจัยเอง จัดการศึกษาเองโดยตรง หรือการศึกษาแบบบ้านเรียน (Home School)

ทีมสังเคราะห์ประเด็นวัฒนธรรม

งานวิจัยเชิงวัฒนธรรมของภาคใต้ตอนล่างเน้นหนักไปในเรื่องภาษา และเนื่องจาก รศ.ดร.ครองชัย หัตถา ไม่สะดวกที่จะรับหน้าที่เป็นหัวหน้าทีมสังเคราะห์ จึงขอให้ทาบทาม อาจารย์รุสลัน อาจารย์แวมายี และอาจารย์ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษาเพิ่ม

ประเด็นทวิภาษายังเป็นข้อถกเถียงในการพัฒนาการศึกษาในมุมมองของรัฐ สภาวิจัยแห่งชาติอนุมัติงบประมาณให้ไป 40 ล้าน ก็มีการถามว่าได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง การอ่านและการพูดภาษาไทยยังเป็นตัวชี้วัดในการจัดการศึกษาแบบทวิภาษาอยู่ และจริงๆ เป็นเรื่องที่ถูกต้องหรือไม่

ข้าราชการครูมุสลิมกับไทยพุทธมาสอนคนในพื้นที่ ผลสัมฤทธิ์ต่างกัน ปัญหาทางสังคมของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องนำคนที่มีความคิดพหุมิติด้านเชื้อชาติมาทำ มองความเป็นมนุษย์ มองสังคม มองเห็นความจริง โรงเรียนรัฐบางแห่งไม่มีเด็กไปเรียน รัฐกังวลและพยายามบดบังตาดิกากล้วยนำมาไว้ในระบบโรงเรียน

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ ต่อทิศทางการทำงานของทีมสังเคราะห์และพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การสนับสนุนงานวิจัยต้องทำอย่างต่อเนื่อง ถ้านักวิจัยชาวบ้านถามว่าทำวิจัยและเขียนสรุปมาเป็นเล่มนั้นถูกต้องไหม อยากรู้ว่าถูกหรือไม่ก็ให้งบประมาณไปวิจัยไปทดลองพิสูจน์ กรณีที่เป็นงานด้านการศึกษา และครูเป็นคนทำวิจัย ก็ต้องไปทำวิจัยต่อแล้วให้เด็กมาบอกว่าถูกไหม ทดลองนำผลจากการวิจัยไปขับเคลื่อนกับโรงเรียนอื่น หาเพื่อนมาลองใช้แล้วพิสูจน์ดูว่าได้ผลใกล้เคียงไหม ถ้าผลใกล้เคียงกันก็แสดงว่างานวิจัยที่ทำมานั้นถูกต้องแล้ว

ประเทศไทยขาดการวิจัย จบปริญญาโทมาก็ไม่ได้นำแนวคิดด้านการวิจัยไปใช้ประโยชน์ พี่เลี้ยงต้องไปขยายจากโครงการวิจัยเป็นหมู่บ้านวิจัย ตำบลวิจัย ยกตัวอย่าง ปี 2534 คุณยายแก้ว จังหวัดเพชรบุรี เห็นส้มโอถูกปลิดทิ้งเพราะราคาถูก คุณยายจึงมานั่งคิดแล้วนำเปลือกส้มโอมาทำขนมให้คนเดินผ่านไปมาลองกินดูแล้วถามว่าเป็นอย่างไร ก่อนจะจดบันทึกไว้ จนได้พัฒนาขนมจากส้มโอ ยังปรากฏหลักฐานที่เขียนไว้เป็นเศษกระดาษ

พี่เลี้ยงต้องฟังเสียงบ่น แล้วเอาเสียงบ่นมาทำวิจัยต่อ อย่าทำแบบนักวิชาการที่ลอกต่อๆ กันมา คนไทยไม่กล้าทำอะไรใหม่ งานวิจัยท้องถิ่นจึงต้องสร้างคนกล้าในแผ่นดินให้มากขึ้น ฝึกชาวบ้านให้เขียนด้วยภาษาง่ายๆ ฝึกคนทำวิจัยให้เขียนงานวิจัย ไม่ต้องกลัวว่าชาวบ้านจะเขียนไม่รู้เรื่อง ถ้านักวิจัยท้องถิ่นเขียนงานวิจัยไม่สำเร็จ เป็นความล้มเหลวของพี่เลี้ยง เป็นความผิดหวังของสถาบันการศึกษา

การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะต้องมีฉบับที่มีข้อค้นพบที่เกิดความสำเร็จอย่างไร และฉบับที่รวมความไม่สำเร็จเป็นบทเรียนไว้ บันทึกความผิดหวังของตัวเอง ยกตัวอย่างนักเขียนมาเลเซียคนหนึ่งเขียนเรื่องความล้มเหลวทั้งเล่ม เรียนรู้ความล้มเหลว

งานสังเคราะห์น่าจะบอกให้ชัดว่าทำอะไรไปนั่งคุยกับชาวบ้าน ให้คนที่ทำวิจัยเขียนงานสังเคราะห์ด้วยตัวเอง ให้เขาสังเคราะห์จากงานวิจัยที่เขาทำอีกรอบ งานวิจัยหลายโครงการ เจ้าของงานไปนำเสนอในเวทีได้ดี แต่พอมาอ่านงานวิจัยแล้วดีหยาบหมด ไม่เห็นเรื่องดีๆ ที่เขานำเสนอ ให้เขียนง่ายๆ แต่เห็นภาพหมด อยากเห็นงานวิจัยเล็กๆ และเขียนที่เขาอยากเขียน การสังเคราะห์โครงการที่มีความแตกต่างไปคนละทิศละทางต้องไปอ่านระหว่างบรรทัดดูความเชื่อมโยงแล้วไปคุยกับเจ้าของงานวิจัย

รายงานการสังเคราะห์ควรจะให้มี 2 เล่ม คือเล่มที่ส่ง สกว. กับเล่มที่ส่งชาวบ้านเพื่อบอกเขาว่าควรจะทำอย่างไร พัฒนาตัวเขาต่อไปอย่างไร

คุณค่า พลัง และความสุข
ของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชายแดนใต้

เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552 ที่ผ่านมา ทางหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่างได้จัดการประชุมการนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง ณ ห้องประชุมมะเดื่อ ชั้น 2 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยในการจัดการประชุมในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในส่วนพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา ซึ่งมีการกิจหลักในการสนับสนุนด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (COMMUNITY – BASED RESEARCH)

โดยสืบเนื่องจากในวาระครบรอบ 10 ปี ในการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้จัดให้มีการสังเคราะห์งานวิจัยที่ให้การสนับสนุนแก่ชุมชนภายใต้แนวคิด “ความสุข คุณค่า และพลังของชุมชน”

ทั้งนี้ หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง จึงได้จัดให้มีการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้จัดให้มีการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้ให้การสนับสนุนในประเด็น เศรษฐกิจชุมชน และการจัดการ โดยชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมิติด้านการจัดการศึกษาโดยชุมชน, เศรษฐกิจชุมชน และวิถีวิทยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2. เพื่อขยายผลการจากการสังเคราะห์ด้านการจัดการศึกษาโดยชุมชน, เศรษฐกิจชุมชน และวิถีวิทยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การรับรู้ของสังคม

ทั้งนี้ ในงานดังกล่าวได้มีผู้เข้าร่วมการประชุมซึ่งเป็นตัวแทนนักวิจัยชาวบ้าน ตัวแทนหน่วยงานราชการ เอกชน ตัวแทนองค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการด้านการศึกษ ผู้มีส่วนร่วมนักศึกษา ตัวแทนจาก สกว. ฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปเข้าร่วมประชุม จำนวนกว่า 80 คน

โดยประเด็นในการพูดคุยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ช่วง ได้แก่

1. การนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นเศรษฐกิจชุมชน
2. การนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการจัดการศึกษาโดยชุมชน
3. วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ซึ่งมีเนื้อหาประเด็นที่น่าสนใจ โดยสรุป คือ

ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน

มีการสังเคราะห์งานวิจัย จำนวน 6 โครงการ ได้แก่

1. โครงการ “รูปแบบการจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ กรณีบ้านราบอบ ตำบลปทุมดี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี”
2. โครงการ “การศึกษากระบวนการรวมกลุ่มผู้ผลิตกะปิเกาะห้วย้อย เพื่อสร้างความเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วม ของผู้ผลิตกะปิเกาะห้วย้อย ในตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี”
3. โครงการ “ศึกษารูปแบบการพัฒนาไรตึกรอบสมุนไพรรักษาสุขภาพ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและ โภชนาการด้านวิทยาศาสตร์ การอาหารของกลุ่มสตรีปุด”
4. โครงการ “ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือการปักผ้าคลุมหมสรีของกลุ่มพัฒนาผ้าคลุมปุด ตำบลปุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี”
5. โครงการ “แนวทางการบริหารจัดการผลผลิตเกลือ โดยการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตเกลือ ในตำบลตันหยงลุโล๊ะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี”
6. โครงการ “การศึกษานวทางการแสวงหาดลาดภายในประเทศ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยการบริหารจัดการ อย่างมีส่วนร่วม ของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าคลุมหมสรีมุสลิมตันหยงลิ้มอ บ้านสระมาลา ตำบลคลองมาเนิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี”

โดยที่การสังเคราะห์ในประเด็นเศรษฐกิจชุมชนจะเน้นในเรื่อง

1. อะไร คือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จและล้มเหลวในการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่
2. จะกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์อย่างไร ซึ่งจะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่

ซึ่งพบว่า เรือนใจแห่งความสำเร็จ และล้มเหลวในการดำเนินโครงการในพื้นที่ มีปัจจัย ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

- การเลือกทีมงานตั้งต้น
- ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของผู้นำกลุ่ม
- ความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานที่มีทักษะเฉพาะด้าน
- การมีพี่เลี้ยง ที่ปรึกษาที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน /ถึงลูกถึงคน
- การใช้หลักศาสนาในการบริหารจัดการผลประโยชน์
- ความร่วมมือและการสนับสนุนจากแกนนำในพื้นที่
- สอดคล้องกับบริบทชุมชนมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน
- การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเมื่อโครงการริเริ่มและสิ้นสุดลง

แนวทางในการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

1. กรรณวิธีสนับสนุนโครงการ

กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการสนับสนุนเป็นระยะๆ ตามศักยภาพของทีมงานวิจัยและชุมชน

2. การเลือกพื้นที่ปฏิบัติงาน ควรมีการกระจายพื้นที่ และทำการคัดแยก เจาะลึกพื้นที่โครงการวิจัยเดิมให้เกิดรูปแบบ ใช้ได้จริง

3. การเลือกคณะนักวิจัย ทีมที่ปรึกษาและหน่วยงานภาคีสนับสนุน

โดยเลือกทีมงานวิจัยที่จะก่อให้เกิดปัญหาภายในชุมชนและอนาคต เป็นผู้ที่มีความสามารถและเป็นที่น่าเชื่อถือในชุมชน กลุ่มหนุ่มสาวในชุมชนที่มีการศึกษาดีควรเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัยมากขึ้น มีที่ปรึกษาโครงการที่จะทำหน้าที่ติดตามผล ให้กำลังใจ ร่วมแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง และมีภาคีหรือหน่วยงานร่วมสนับสนุนที่เหมาะสมอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงาน และผ่องถ่ายงานแก่หน่วยงานในพื้นที่เมื่อโครงการประสบความสำเร็จ

4. การกำหนดโจทย์วิจัย

มุ่งเน้น โจทย์วิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนที่บูรณาการ หลีกเลี่ยงการสนับสนุนงานเดิมในประเด็นเดิมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นจนประสบความสำเร็จแล้ว สนับสนุนโจทย์ที่พัฒนาต่อยอดจากชุมชนที่มีพื้นฐานเดิม และสนับสนุนโจทย์ใหม่ที่มีการปรึกษากับทุกฝ่าย และมีโอกาสในการประสบความสำเร็จ

5. ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการทำงานวิจัย การเงิน ธุรการ เจ้าหน้าที่สกว.ควรดำเนินการเองในระยะแรก

6. มีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง

7. การติดตามผลภายหลังสิ้นสุดโครงการ สกว. ไม่ควรทิ้งชุมชนนั้นทันที การควรติดตามผล และต่อยอดการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งผลักดันให้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเข้าไปอำนวยความสะดวกภายหลังโดยใช้แนวทางเดิม

ประเด็นการจัดการศึกษาโดยชุมชน

วัตถุประสงค์ในการสังเคราะห์งานเป็นเช่นเดียวกันกับประเด็นเศรษฐกิจชุมชน แต่จะเน้นในเรื่องการจัดการศึกษาโดยชุมชน ซึ่งผลจากการสังเคราะห์ มีเนื้อหาโดยสรุป ดังต่อไปนี้

ได้ทำการคัดเลือกโครงการวิจัยประเด็นการศึกษาเพื่อสังเคราะห์ จำนวน 5 โครงการ ได้แก่

- 1) โครงการการบูรณาการหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับอิมดัลอากับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปี 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) และช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) เพื่อเป็นหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่น ระยะที่ 1
- 2) โครงการวิจัย “ศึกษาการจัดทำสหุภาพนุกรมเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศของนักเรียนระดับหนึ่งมุดาวัสติฏในโรงเรียนมุอัมมาติยะห์ ตำบลนาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”
- 3) โครงการวิจัย “แนวทางการฟื้นฟูโรงเรียนตาดีกาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นบ้านนิปีสุและอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
- 4) โครงการวิจัย “แนวทางการพัฒนาทักษะการอ่านและการสอนอัลกุรอานที่ถูกต้องตามหลักการอ่านแบบกีรออาดีห์ ตำบลละเว้ง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี”
- 5) โครงการวิจัยหลักสูตรท้องถิ่นระดับอนุบาลของโรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุบาล (อนุสรณ์แห่งความดี)

ผลการสังเคราะห์

การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมิติการศึกษาภายใต้กรอบการสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ดังนี้

1. บริบท และเนื้อหา ซึ่งเกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางสังคมของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาแบบอิสลาม และคนในชุมชนต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงของระบบการจัดการศึกษาที่สามารถสนองตอบต่อความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ บริบทภายนอกในเรื่องการเชื่อมโยงข้อมูล ข่าวสารในเรื่องการจัดการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จยังส่งผลและอิทธิพลในการกระตุ้นให้มีการจัดการศึกษาในพื้นที่อีกด้วย เช่น งานวิจัยเกี่ยวกับกีรออาดี ตาดีกา

ในส่วนเนื้อหา มีการสังเคราะห์ในมิติปัจจัยนำเข้า กระบวนการวิจัย ผลลัพธ์จากการวิจัย ผลพลอยได้จากการวิจัย และผลกระทบจากงานวิจัย

2. การเชื่อมโยง มิติการศึกษาในบริบท พลัง คุณค่า และความสุขจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากการสังเคราะห์ ได้ชี้ให้เห็นถึงภาพการจัดการศึกษาที่เป็นอัตลักษณ์ที่ขับเคลื่อนโดยชุมชน อันมีปรัชญาการจัดการศึกษาที่มีฐานมาจากแนวคิดอิสลาม ที่มีจุดหมายเพื่อความสุข คุณค่า และพลังที่ถาวรทั้งโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งเน้นความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ และดำเนินวิถีชีวิตตามแบบอย่างของท่านศาสดา โดยมีความรู้ทางสามัญเพื่อประกอบการเลี้ยงชีพตนเอง และใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งนับได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีการเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ ความเชื่อ และความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

3. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาต่อ

ข้อเสนอทั่วไป

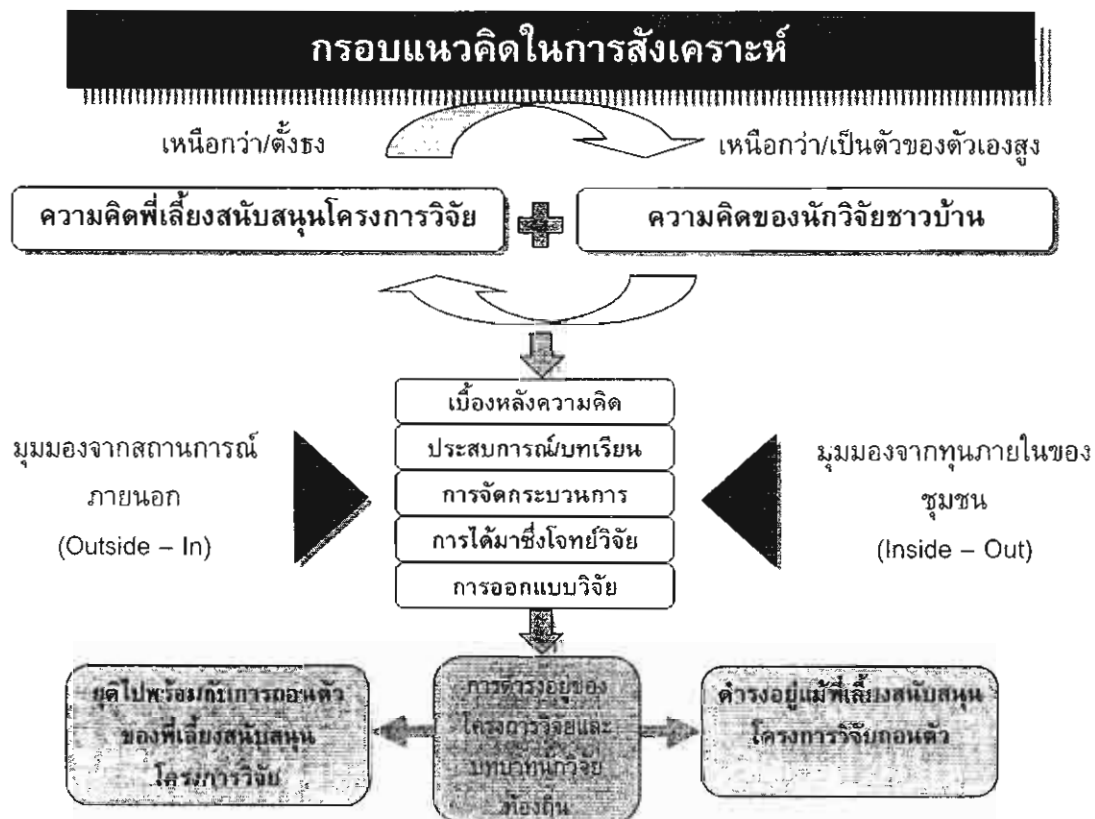
1. ให้ความสำคัญและส่งเสริมการวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน
2. การพัฒนา โจทย์วิจัยให้ชุมชนทำงานร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา
3. พัฒนาศักยภาพท้องถิ่นเพื่อเป็นนักวิจัยชุมชน
4. สนับสนุนเงินทุนเพื่อการทำวิจัย โดยมีตัวชี้วัดกำหนด
5. หน่วยงานของรัฐที่ดูแลทางการศึกษาดึงส่งเสริมให้มีการทำวิจัย
6. สร้างเครือข่ายการวิจัยในทุกระดับเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

ข้อเสนอสำหรับ สกว.

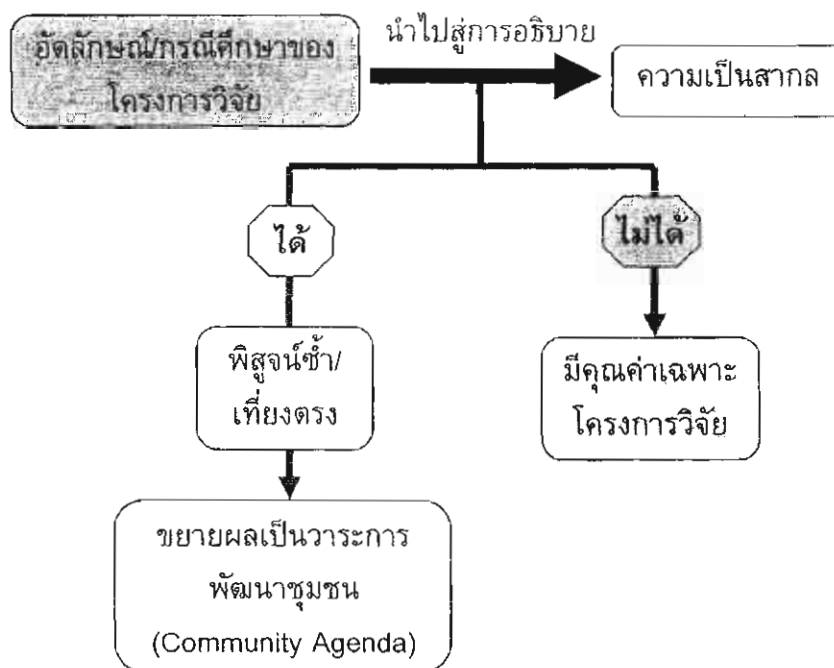
1. พัฒนารูปแบบในแต่ละเรื่องเพื่อเป็นต้นแบบที่เป็นทางเลือกการศึกษาในอนาคต
2. ทำวิจัยต่อยอดในแต่ละโครงการที่ต้องการความชัดเจน ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและขยายขอบเขตทางด้านเนื้อหาและพื้นที่
3. ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง มีข้อควรแก้ไขไปพัฒนาต่อ
4. ประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นๆเพื่อขยายแนวคิดและหลักการ

5. สร้างเครือข่ายของมโนทัศน์ร่วมของสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีแนวคิดแต่ขาดความมั่นใจในการคิดหรือทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อเป็นแนวร่วม
 6. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำวิจัยในแต่ละภาค
 7. ทำการวิจัยต่อยอดสู่ระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในกลุ่มวิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์สุขภาพ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 8. งานวิจัยน่าจะเขียนเป็นภาษาถิ่นด้วย เพื่อสร้างเครือข่ายงานวิจัยและสร้างแรงดึงดูดใจให้ปรากฏมากยิ่งขึ้น
 9. เทคนิคการสอนอัลกุรอาน ควรเผยแพร่เป็นสื่อวีดิทัศน์ เพื่อโรงเรียนที่สนใจนำไปประยุกต์ใช้
- จากนั้นในช่วงบ่ายเป็นการนำเสนอผลการสังเคราะห์วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยคุณวิรัช เอี่ยมปลัด ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management – KM)

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับ ตัวคน ชุมชน ภายหลังที่ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขและพัฒนา โดยจะมีการสังเคราะห์ทั้งก่อน และ หลังการทำโครงการวิจัย เช่น วิธีคิด การเชื่อมสัมพันธ์กับคน ชุมชน หน่วยงาน การแสวงหาความรู้ การต่อยอดความรู้ การเป็นผู้นำ ซึ่งพบว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนในการสร้างคุณค่าในตัวคน ทั้งในส่วนที่ได้ เป็นผู้นำทางความคิด และปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

ในช่วงท้ายของการนำเสนอผลการสังเคราะห์วิธีวิทยาการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้มีการเปรียบเทียบ ระหว่างงานวิจัยวิชาการและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างในประเด็นหลักที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ใน เรื่อง ปัญหาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่น จะเป็นปัญหาที่เป็นความต้องการ ความสงสัย ชีวิตจริง ที่จะแก้ไขปัญหา หา คำตอบให้กับตนเอง ชุมชน ผลที่จะเกิดขึ้น จึงมีการตั้งเป้าหมายที่ผู้ทำวิจัย มีผู้มีส่วนได้เสียจากการวิจัย และ นำไปใช้ได้จริง โดยเน้นมิติในความเป็น คน ใช้รูปแบบการแก้ปัญหาโดยการพูดคุย สนทนาเพื่อหาทางออก ขั้นตอนในการทำวิจัยมีความยืดหยุ่น ไม่เรียงลำดับ อาจข้ามขั้นตอนไปมา และคำตอบที่ได้ไม่มีการตั้งเกณฑ์ว่า ถูกหรือผิด แต่จะเป็นบทเรียนที่ได้จากการวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความตรงข้ามกับงานวิจัยวิชาการ กล่าวได้ว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการวิจัยจากปัญหาของ คน เพื่อแก้ปัญหาให้คน ชุมชน และทำโดยคนที่เป็นเจ้าของ ปัญหา

ทั้งนี้ เมื่อมีการนำเสนอผลการสังเคราะห์จบแต่ละประเด็น ได้มีการแลกเปลี่ยน เสนอแนะจาก ผู้เข้าร่วมการประชุม โดยมีการตั้งประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นแลกเปลี่ยน เสนอแนะ

1. การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเรื่องเศรษฐกิจภูมิปัญญา สกว.จะแทรกอย่างไรให้มีเป้าหมาย มีความหมาย สกว.ทำอยู่ในเรื่องรูปธรรม(ประเด็นเศรษฐกิจ) ที่สามารถเห็นรูป ผลชัดเจน ควรทำเรื่องนามธรรมด้วยจะยั่งยืนกว่า (Normative) สกว.ควรทำอย่างไร เพราะแต่โครงการมีพื้นฐานบนภูมิปัญญา ทำอย่างไรให้สามารถบูรณาการ ทั้ง 2 อย่างเข้าด้วยกัน โดยที่คุณค่าทางภูมิปัญญาไม่ถูกเบียดบัง แทรกแซงโดยแนวคิดของระบบทุนนิยม ซึ่งจะถือว่าเป็นคุณค่าที่แท้จริง
2. การทำงานเพื่อสังคม งานวิจัย จะมีความศรัทธา ในการขับเคลื่อนเพื่อเสียสละ ช่วยเหลือสังคม จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมชาวบ้าน พบว่า นักวิจัย มีการพัฒนาทักษะในเรื่องการคิดวิเคราะห์
3. การศึกษาของมนุษย์ควรมีมิติของวิญญาณ ไม่ควรแบ่งแยกกัน เพราะอิสลามมีความเชื่อในเรื่องชีวิตกับ วิญญาณต้องไปด้วยกัน ฉะนั้น อิสลามจะเน้นในเรื่องแก่นแท้ภายใน เกาะคิด ปฏิสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับอัตลักษณ์ในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คนทำวิจัย จึงยอมเหนื่อย เพื่อผลตอบแทนในโลกหน้า จึงยอมทุ่มเททำงานอย่างบริสุทธิ์ใจเพื่อพระเจ้า เกิดผลผลิต ผลสำเร็จ และเกิดความสุขจากการทำงาน
4. ควรให้ชาวบ้านทำงานวิจัย เนื่องจากงานวิจัยจะไม่หายไปกับกระดาษรายงานการวิจัย
5. สกว.อย่าทิ้งพี่น้อง 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่อยากทำงานวิจัย สนับสนุนงานวิจัย เปรียบเสมือนอะมีบาที่กระจาย ผลการทำงานวิจัยในพื้นที่
6. การวิจัยเสร็จ เป็นเพียงการเริ่มต้น เพราะเมื่อทำวิจัยแล้ว นักวิจัยยังรู้สึกว่ายังไม่พอ และยังต้องมีการต่อยอดเพื่อแก้ปัญหา พัฒนาเรื่องอื่น ๆ
7. จากการเป็นนักวิจัย พี่เลี้ยง ได้รับความรู้ วิธีการบางเรื่องที่บอกไม่ได้ เช่น เรื่องการนำวิธีการมาใช้เพื่อการพัฒนา หรือ สร้างปัญหาก็ได้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถตอบปัญหาได้หมด อยู่ที่เรารู้ว่าต้องการได้ อะไร ทำอะไร งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีอะไรอีกมากที่เราต้องเรียนรู้

จากการเสนอผลการสังเคราะห์การวิจัยดังกล่าว นำไปสู่การมองตนเอง ปัจจุบัน และอนาคตในการก้าวเดินต่อไปของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างปัญญาแก่คนชาวบ้าน ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

เรียบเรียง/รายงาน โดยรอฮานี คาโอ๊ะ
ศูนย์ประสานงานวิจัยอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม
สกว.เพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง

15 มกราคม 2552

ภาพกิจกรรม

การเตรียมงาน การสังเคราะห์งาน 10 ปี

สกว. ภาคใต้ตอนล่าง

ภาพบรรยากาศในงานนำเสนอผลการสังเคราะห์ 10 ปีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง

ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแลกเปลี่ยน เสนอแนะ

ผศ.อับดุลเลาะ อับดู ร่วมนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจ

ส่วนหนึ่งของผู้รับผิดชอบโครงการ

ทีมอาจารย์ นักวิชาการนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นเศรษฐกิจ

บรรดาทีมอาจารย์ นักวิชาการนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สถานที่จัดประชุมสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง

อ.อับดุลรามันห์ โตะหลง เปิดการประชุมด้วยการกล่าวถึงความสำคัญของงานวิจัย

ตัวแทนนักวิจัยประเด็นการศึกษาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภาพบรรยายการนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

อ.ชาตรี สารานู ร่วมแลกเปลี่ยนให้ข้อคิดเกี่ยวกับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การประชุมเพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการศึกษา

นักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมถอดบทเรียนเพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการศึกษา

บรรดานักวิจัยที่เข้าร่วมการประชุมถอดบทเรียนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ภาพบรรยากาศการลงพื้นที่เก็บข้อมูลประกอบการสังเคราะห์งานวิจัยโครงการศirkอติยะระไว

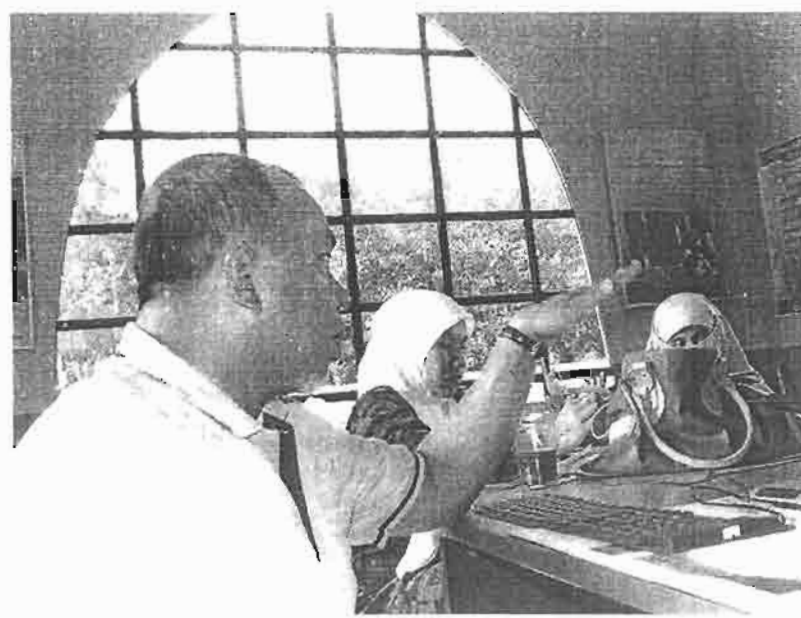

นักวิจัยหญิง โครงการกิริยาดีระยะแวงร่วมให้ข้อมูลเพิ่มเติม

บรรยากาศการร่วมพูดคุยขณะลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อการสังเคราะห์ประเด็นการศึกษา

ณ โรงเรียนอาลาวิยะห์ อ.บ้านนั้งสตา จ.ยะลา

ส่วนหนึ่งของหนังสือ คู่มือ เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียน ผลต่อเนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
โครงการจัดทำหลักสูตรบูรณาการฯ โรงเรียนอาลวีชะห์